

Avdekking av vold og seksuelle overgrep mot førskolebarn

Med fokus på tilrettelegging i avhørssituasjonen

Cathrine Werring Larssæter
Kandidatnummer 9012

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humanoria, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for pedagogikk

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for pedagogikk
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2020 Cathrine Larssæter

Denne avhandlingen representerer 30 studiepoeng

Sammendrag

Studien omhandler avhør av barn i førskolealder og hvordan det tilrettelegges for at disse yngste barna skal kunne åpne seg og fortelle i avhør om vold og seksuelle overgrep, ved slik mistanke. Ulike faktorer som kan bidra til å få barn til å avdekke det de har opplevd, undersøkes i en abduktiv tilnærming. Studiens formål er økt kunnskap om hva som er betydningsfullt i en avhørssituasjon for å få frem mest mulig informasjon fra barnet. Datainnsamlingen foregikk ved bruk av kvalitative forskningsintervju av fire informanter. Utvalget besto av to rådgivere ansatt ved et av Statens barnehus og to politietterforskere som jobber med barneavhør. Studien har en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming og søker dermed å finne frem til essensen og meningen bak informantenes svar. Temaanalyse ble brukt som metode, og en narrativ fremstillingen av resultater er vektlagt for å få frem informantenes stemmer. Teorigrunnlaget for studien er både basert på tidligere forskning og egen empiri. Tilknytningsteori og trygghets sirkelen fungerer som hovedteori. I tillegg er teori om barns språklige og kognitive utvikling, samt dagens avhørsmetoder presentert. Resultatet fra studien viser at å treffe med riktige tilpasninger til det enkelte barn er svært betydningsfullt for hvor mye informasjon som kommer frem. Avhøret tilpasses etter barnets språklige og kognitive utvikling, konsentrasjonstid, og hvilke hjelpemidler som fungerer. Metoden Sekvensielle avhør pekes på som spesielt viktig for å kunne forberede og kartlegge som grunnlag for best mulig tilpasning. Trygghet løftes også av informantene frem som helt essensielt for at barn skal klare å åpne seg og fortelle. Resultatene viser imidlertid at det er rom for ytterligere tilrettelegging for trygghet. Konkret informasjon om hvorfor barnet skal snakke med politiet kommer først i selve avhøret. Informasjonen i forkant er mer generell, noe som kan skape usikkerhet om hva som skjer. Videre blir det i utgangspunktet bare satt av noen minutter til å bygge opp tillit mellom barn og avhører i forkant av avhøret, og det forsøkes unngått at barnet har med seg trygghetspersonen inn i avhørsrommet. Avhørerne opplever at det kan være vanskelig å forstå de yngste barnas følelsesuttrykk og kroppsspråk. I tillegg er de nødt til å være nøytrale og kan dermed ikke gi så mye respons. Barnas emosjonelle trygghet ivaretas i hovedsak ved bruk av pauser. Studiens resultater gjenspeiler etter min oppfatning en vektlegging av rettsikkerhet foran barnefaglige hensyn som trygghet. Denne studien kan kaste lys over hva som er viktig å ta hensyn til når de yngste barna skal til avhør ved barnehuset.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Innholdsfortegnelse	3
Forord	6
1.0 Innledning	7
1.1 Bakgrunn for studien	7
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	10
1.3 Signifikans av studien	12
1.4 Begrensning og avgrensning av studien	12
1.5 Oppgavens struktur	13
2.0 Teoretisk rammeverk	14
2.1 Avhørsmetoder brukt i dag	14
2.1.1 Den dialogiske samtalemodellen.....	14
2.1.2 Sekvensielle avhør	15
2.2 Tilpasninger knyttet til avhør av de yngste barna	16
2.2.1 Språk og kognitiv utvikling	16
2.2.2 Hukommelse og Påvirkning	17
2.3 Teori om tilknytning, trygghet og tilknytningstraumer	19
2.3.1 tilknytningsteori og Trygghets sirkelen	19
2.3.2 Barn med tilknytningstraumer, toleransevinduet.	21
2.4 oppsummering	23
3.0 Metodisk tilnærming	24
3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted	24
3.2 Kvalitativt forskningsintervju	25
3.3 Prosedyre for datainnsamling	26
3.3.1 Utvalg av intervjufelt og informanter	27
3.3.2 Beskrivelse av informanter	28
3.3.3 Gjennomføring av intervju	30
3.4 Analyseprosessen	32

3.5	Vurdering av studiens kvalitet.....	34
3.5.1	Validitet, reliabilitet og overførbarhet	34
3.6	Etiske vurderinger	36
3.7	Oppsummering.....	37
4.0	Funn og drøfting	38
4.1	Tilpasning til det enkelte barn.....	38
4.1.1	Metoden Sekvensielle avhør	39
4.1.1.1	Fornøye med metoden	39
4.1.1.2	Forberedelser og kartlegging.....	40
4.1.1.3	Rådgiverne er til god hjelp.....	43
4.1.1.4	Avhengig av å gjøre egne vurderinger	44
4.1.2	Tid	45
4.1.3	Språk og kognitiv utvikling.....	48
4.1.3.1	Utfordringer	49
4.1.3.2	Barn som kommer til barnehuset fungerer ofte på et lavere nivå.....	51
4.1.3.3	Barns forutsetninger i kontrast til rettssystemets krav.....	52
4.1.3.4	Konkrete spørsmål.....	54
4.1.4	Hjelpemidler	55
4.2	Trygghet.....	58
4.2.1	Informasjon og forberedelser.....	59
4.2.2	Relasjonsbygging	63
4.2.2.1	Bygge tillit på kort tid.....	63
4.2.2.2	Fleksibilitet.....	65
4.2.2.3	Sensitiv kommunikasjon	67
4.2.2.4	Relasjonsbyggingens betydning.....	67
4.2.3	Trygghet i avhørsrommet	69
4.2.3.1	Kan ikke ha leker og ting der	69
4.2.3.2	Ha med en trygg person eller bamse?.....	70
4.2.4	Emosjonell trygghet under avhøret.....	73
4.2.4.1	Forståelse av barns følelsesuttrykk	74
4.2.4.2	Små barn viser ikke så såre følelser	76
4.2.4.3	Profesjonell omsorg	77
4.2.4.4	Bruk av pauser	79
4.3	Oppsummering.....	82
5.0	Avslutning.....	83

5.1 Oppsummering av resultatene og implikasjoner for praksis	83
5.1.1 Hvilken betydning har de metodiske tilpasningene som gjøres ved avhør av førskolebarn?	83
5.1.2 I hvilken grad legges det vekt på barns behov for trygghet?	84
5.1.3 Hvordan blir de yngste barnas følelses-uttrykk forstått og ivaretatt under avhøret?	85
5.2 Refleksjoner	86
Litteraturliste	88
Vedlegg 1: Trygghetssirkelen.....	91
Vedlegg 2: Intervjuguide for avhørere	92
Vedlegg 3: Informasjonsskriv.....	94
Vedlegg 4: Svar fra NSD (Sendes i eget vedlegg).....	98

Forord

Dette forskningsprosjektet har vært utrolig spennende og lærerikt, og samtidig en krevende prosess. Endelig kom jeg i mål, og det er mange jeg ønsker å takke. Først og fremst vil jeg takke informantene som stilte opp og delte av sin tid og sine erfaringer. Takk også til lederen ved det aktuelle barnehuset som åpnet opp og hjalp meg i kontakt med informantene. Takk for at dere alle var så positive og imøtekommende.

Det har vært to veiledere tilknyttet prosjektet, den ene etterfulgt av den andre. Jeg vil takke Kaare Torgny Pettersen for god hjelp til planlegging og motivasjon i starten, mens Abdul-Razak Kuyini Alhassan har veiledet meg mye gjennom skriveprosessen. Din hjelp har vært helt uvurderlig! Takk til familien min som har måttet tåle at mor stadig sitter og skriver. Til slutt og ikke minst vil jeg takke den modige 3- åringen jeg fulgte til barnehuset. Du gjorde meg nysgjerrig på dette temaet og uten deg hadde ikke dette prosjektet blitt til.

1.0 Innledning

I dette kapittelet vil først bakgrunnen for studien redegjøres for med vekt på tidligere forskning. Videre presenteres problemstillingen og forskningsspørsmålene som søkes besvart. Egen erfaring og undersøkelser av barns opplevelse av å være i avhør underbygger og begrunner valg av problemstilling. Studiens signifikans omtales før dens begrensninger og avgrensninger gjøres rede for. Til slutt skisseres strukturen i oppgaven.

1.1 Bakgrunn for studien

Flere offentlige føringer er blitt lagt for å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn. Som et av tiltakene for å fange opp de yngste barna kom det i ny Rammeplan for Barnehager et avsnitt om "livsmestring og helse". I dette avsnittet står det blant annet at "personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages" (Kunnskapsdepartementet, 2017). I henhold til dette kravet har ulike pedagogiske opplegg med hensikt å forebygge, samt avdekke vold og seksuelle overgrep blitt utviklet og tatt i bruk av flere barnehager. Økt avdekking i barnehagen tilsier et tettere samarbeid mellom barnehagen og Statens barnehus fordi det ved mistanke om at et barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep, kan bli aktuelt med et tilrettelagt avhør. Barnehagen vil da ha en sentral rolle i å følge barnet til avhør ved Statens barnehus (heretter kalt barnehus).

Formålet med opprettelse av barnehusene var å skåne barn, psykisk utviklingshemmede og deres familier som allerede var i en sårbar situasjon. Barn som kunne være utsatt for vold eller seksuelle overgrep, eller vitne til det, skulle bli møtt med høy tverrfaglig kompetanse i trygge omgivelser. Avhør, medisinske undersøkelser og terapeutisk oppfølging skulle skje under samme tak. Avhørene skulle tas opp på video slik at det sårbare vitnet slapp å forklare seg i retten, eller måtte fortelle sin historie flere ganger. Det var også et formål å styrke denne gruppens rettssikkerhet (Politidirektoratet, 2018).

Ny forskning avdekker alarmerende store tall på barn som opplever vold og seksuelle overgrep i oppveksten. I følge studien «Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten» utført i 2019 av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress har 1 av 20 barn vært utsatt for alvorlig fysisk vold som å bli sparket, slått med hard gjenstand eller banket opp (Hafstad & Augusti,

2019). Litt over 1 av 20 har vært utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen. I 25 prosent av disse var overgriperen en av foreldrene. En annen norsk studie viser at det gjennomsnittlig tar 17 år fra et barn opplever et seksuelt overgrep til vedkommende forteller det til noen. De vanligste årsakene til at de ikke har fortalt noen om det tidligere er ifølge dem selv frykt, skyldfølelse, distansering/ fortrenning og at de manglet ord og begreper til å fortelle (Steine, Winje, Nordhus, Milde, Bjorvatn, Grønli & Pallesen, 2017).

Forskning viser at barn er spesielt uvillige til å fortelle om seksuelle overgrep de har vært utsatt for (Leander, Christianson, & Granhag, 2007). Det kan være mange barrierer for å avdekke sin historie. Opplevelsen av skam og skyld settes ofte i sammenheng med å skulle fortelle om vold og seksuelle overgrep. Leander (2010) fant ut at gjentatte avhør hadde god effekt for å få barn til å fortelle. Ytterst få ønsket å fortelle om seksuelle overgrep i det første avhøret, men det kom frem dobbelt så mye informasjon og detaljer i andre og tredjengangs avhør. Lignende funn fra en annen studie viste at det som noen ganger kunne lette avdekkingsprosessen var gjentatte sekvenser i tillegg til behov for direkte spørsmål og støtte/trygging (Magnusson, Ernberg, & Landström, 2017).

Flere studier har vist betydningen av at avhøreren gir barnet emosjonell støtte under avhøret (Ahern, Hershkowitz, Lamb, Blasbalg, & Karni-Visel, 2019; Hershkowitz, Orbach, Lamb, Sternberg, & Horowitz, 2006; Lewy, Cyr, & Dion, 2015). I en undersøkelse i Israel deltok 230 barn i 3-13 års alderen som beviselig var utsatt for fysisk vold. Halvparten av barna ble avhørt med en metode som spesielt la vekt på emosjonell støtte, mens den andre halvparten fulgte vanlig prosedyre. Funn fra studien viste at ved bruk av metoden som la vekt på emosjonell støtte, ble det bruk for færre ledende spørsmål for å få barna til å fortelle enn de som brukte den tradisjonelle metoden. Studien viste også at det spesielt var de yngste barna som var mest motvillige til å fortelle og dermed trengte mer støtte (Ahern et al., 2019). Å bruke lengre tid på kontaktetablering med de yngste barna er en nærliggende slutning å trekke på bakgrunn av den nevnte studien. Imidlertid er det forsket på at en langvarig kontaktetableringsfase kan virke mot sin hensikt med de yngste barna fordi de ofte blir slitne og dermed forteller mindre når de kommer til selve saken. Emosjonell støtte gjennom hele avhøret er derimot noe som viser seg å være fruktbart i følge Teoh and Lamb (2010).

En studie fra 2006 viste at avhørere ofte reagerte med å bli mer offensive når barnet ikke ville svare. Dette førte igjen til at barnet ble enda mindre samarbeidsvillig og det fremkom lite informasjon i saken. En støttende avhører ble pekt på som korrelert med at mer informasjon kom frem. Det ble fremhevet at avhørerens støtte til barnet skulle gis på en nøytral måte, for å unngå påvirkning i saken. Eksempler på støtte kunne være relasjonsbygging med barnet, uttrykke interesse, gi bekreftelser, vise takknemlighet og understreke barnets frivillighet. Studien viste at avhørerne i større grad klarte å gi sensitiv støtte etter at de hadde gjennomført trening på det. Resultatet ble både at barna fikk en bedre opplevelse av avhøret, og at det kom frem flere og mer nøyaktige opplysninger i saken (Hershkowitz et al., 2006).

I en studie utført i Israel ble det forsket på barns kroppsspråk under avhør. Førsti (40) barn i alderen 3-13 år ble avhørt, og i alle sakene var det overveiende sannsynlig at vold eller seksuelle overgrep hadde skjedd på grunn av andre bevis. Halvparten av barna avdekket sin historie, mens den andre halvparten valgte å ikke fortelle. Under alle avhørene ble barnas kroppsspråk undersøkt. Indikatorer på stress og utkobling hos barna økte utover i avhøret, mens tegn på positive følelser gikk ned. De barna som valgte å ikke fortelle viste mer utkobling/avstengthet enn de andre både i den første fasen og videre i avhøret. Studiens konklusjon var at ved å være oppmerksom på barnas kroppsspråk tidlig i avhøret, kan avhøreren forutse hvorvidt dette er et barn som kommer til å fortelle lett eller et barn som vil trenge mer tid og støtte (Katz, Hershkowitz, Malloy, Lamb, Atabaki og Spindler, 2012).

Ny forskning i Norge har rettet kritikk mot hvordan barneavhør gjennomføres. Sinkerud Johnson er leder for en forskergruppe som analyserer om lag 1000 barneavhør foretatt i årene 2012-2017. Forskningens resultater er at barn får få muligheter til å avgi fri forklaring. Andre funn er at flere avhør ikke er tilstrekkelig tilpasset barnets kognitive og utviklingsmessige forutsetninger, oftest ved at det stilles for høye forventninger til dem. I tillegg til at spørsmål ofte blir gjentatt, stilles også andre ledende spørsmål i avhørene. Grunnlaget for den utstrakte bruken av hjelpemidler trekkes i tillegg i tvil med spørsmål om på hvilken måte det virker kommunikasjonsfremmende for små barn (Helmikstøl, 2018). Den nevnte forskningsstudien er vinklet utfra et utviklingspsykologisk og vitnepsykologisk utgangspunkt og tar opp viktigheten av riktige tilpasninger for at informasjon som kommer frem er pålitelig. Det er viktig for rettssikkerheten at avhørerne ikke bare får barnet til å fortelle, men også at det barnet forteller er korrekt. I avhør av

førskolebarn må dermed både det vitnepsykologiske og det barnefaglige perspektivet tas hensyn til.

Etter hva jeg har klart å finne foreligger det ikke andre kvalitative studier der avhørere og ansatte ved barnehuset intervjues om hva de selv vektlegger for å få førskolebarn til å åpne seg i avhør. Barnefaglige rådgivere og avhørere har genuin førstehåndserfaring med barneavhør og kan sannsynligvis gi mange svar på hva de opplever som viktige faktorer. Ved innhenting av empiri fra dem kan denne studien forhåpentligvis bidra til kunnskap om barneavhør fra en ny vinkling.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstillingen for denne oppgaven er: *Hvilke faktorer i avhørssituasjonen bidrar til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for?*

Denne problemstillingen er viktig og betimelig fordi som pedagogisk leder i barnehage med en fartstid på 20 år har jeg selv opplevd utviklingen mot et større fokus på dette temaet. I løpet av de siste årene har jeg vært med som trygghetsperson/ følgesperson både i en barnesamtale med barnevernet og i et tilrettelagt avhør ved barnehuset. I begge tilfellene var det mistanke om at barnet var utsatt for vold og/ eller seksuelle overgrep i nære relasjoner. Ved begge anledningene var min opplevelse at barna lukket seg i disse samtalene. De fortalte svært lite og fornektet de at det hadde skjedd vonde episoder eller handlinger. Dette til tross for at barna hadde fortalt om flere episoder til tillitspersoner i barnehagen.

I tillegg la jeg merke til at begge barna virket urolige, stresset og ga uttrykk for at de ville bli ferdig med samtalen raskest mulig. Gutten jeg fulgte til barnehuset var tre år og nektet å gå inn i avhørsrommet uten meg. Avhøreren hadde brukt 5-10 minutter på å «bli kjent» med ham før han angivelig skulle være klar til å bli med henne alene inn i rommet. Et forsøk på å overtale gutten til å bli med henne resulterte i gråt og klamring. Etter et kort møte ble det klart at gutten likevel fikk lov å ha meg med inn i rommet. Under avhøret vekslet gutten mellom å sitte på fanget mitt, og å løpe rundt i rommet. Han var tydelig stresset og ukomfortabel med situasjonen. Avhøreren, som var leid inn for anledningen, prøvde så godt hun kunne å kommunisere med gutten, men etter min oppfatning sto utrygghet og mistillit i veien for en god kommunikasjon.

Etter mange søk har jeg funnet lite forskning på hvordan førskolebarn selv opplever å være i en avhørssituasjon. Likevel kan paralleller trekkes fra undersøkelser der eldre barn har deltatt. I rapporten «Rett og sikkert for oss» forteller flere barn om gode opplevelser på barnehuset. Mange føler at de blir godt ivaretatt og møtt på en god måte. Et hovedsvar fra denne undersøkelsen er likevel at avhør oppleves utrygt. Flere årsaker til dette blir trukket frem. Blant annet kom beskjeden om at de skulle i avhør brått på. Mange følte seg derfor ikke forberedt og fant det vanskelig å åpne seg i avhør når alt var kaotisk. Mange barn følte seg nervøse, redde og spente, og noen lurte på om det var de selv som hadde gjort noe galt (Forandringsfabrikken, 2019). Opplevelsen av å få lite informasjon og kort tid til forberedelse, samt følelsen av selv å ha gjort noe galt bekreftes også i andre studier (Martinsen, 2017; Olsson & Kläfverud, 2017; Berget, 2018).

Andre funn som beskrives i undersøkelsen «Rett og sikkert for oss» er at avhørsrommet opplevdes som formelt, lite koselig og at det var skummelt med kamera. Avhørerne ble av mange beskrevet som «formelle og stive». Flere av barna ønsket at de hadde fått bedre tid til å bli kjent med avhøreren før selve avhøret. Mange reagerte på at avhøreren ikke viste noen følelser, som om det de fortalte ikke var «ille nok». Dette førte til utrygghet for mange av barna som derfor ikke klarte å fortelle om det de hadde opplevd. De barna som derimot fikk god informasjon og ble møtt av varme voksne klarte i større grad å fortelle om det vonde de hadde opplevd (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019). I likhet med dette beskriver også Berget (2018) hvordan informanter i hennes studie reagerte på at avhøreren kommunikasjon forandret seg da de kom inn i avhørsrommet. De syntes det var ubehagelig at avhører endret seg og viste lite følelser.

Faktorer som trekkes frem som viktige av barn selv er dermed informasjon om hva som skal skje og hvorfor barnet skal i avhør. Videre er det viktig for barn å få tid til forberedelse, tid til å bli kjent med avhører, og at de føler seg ivaretatt av varme voksne i et trygt rom. Mange av barnas svar kan sammenfattes til å omhandle ulike sider av trygghet som vesentlig for å klare å fortelle om vonde episoder som vold og seksuelle overgrep. Derfor er det viktig å øke kunnskap om hvordan avhørssituasjonen best kan tilrettelegges for at førskolebarn klarer å fortelle om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for. Denne kunnskapen vil jeg oppnå ved å undersøke følgende forskningsspørsmål:

- *Hvilken betydning har de metodiske tilpasningene som gjøres ved avhør av førskolebarn?*

- *I hvilken grad legges det vekt på barns behov for trygghet?*
- *Hvordan blir de yngste barnas følelsesuttrykk forstått og ivaretatt under avhøret?*

1.3 Signifikans av studien

Studien kan bidra til økt forståelse av hva som er viktig å legge vekt på ved tilrettelegging når de yngste barna skal avhøres for vold og seksuelle overgrep. Ved at informantene i denne studien er avhørere og rådgivere ved barnehuset, er vinklingen å få frem deres stemmer. Deres erfaringer og opplevelser kan være av signifikant betydning for andre som arbeider med barneavhør, i tillegg til samarbeidspartnere som jurister, ansatte i barnevern og barnehage. Ved et større innblikk i hva som vektlegges og hvilke dilemmaer som oppstår, kan det tverrfaglige samarbeidet styrkes. Det kan også være av allmenn interesse å få et innblikk bak veggene i barnehuset som jeg vil anta for de fleste fremstår som et lukket sted.

1.4 Begrensning og avgrensning av studien

Denne studien avgrenses til å se på forhold ved avhørssituasjonen for førskolebarn, fra avhører og rådgivers synsvinkel. «Avhørssituasjonen» defineres i denne oppgaven fra tidspunktet avhører/rådgiver får vite at et barn skal komme til avhør ved barnehuset, til avhøret er ferdig. Barn under 3 år blir som regel ikke tatt inn til avhør, dermed blir førskolebarn i denne sammenheng definert som barn fra 3-6 år. Det er hvordan avhørssituasjonen tilrettelegges for at disse yngste barna har de beste muligheter for å åpne seg og avdekke vold og seksuelle overgrep som er fokuset. Avhør der mistanken rettes mot barnets nære omsorgspersoner vektlegges i denne studien fordi noe av søkelyset rettes mot barnehagens rolle som trygghetsperson. Det legges ikke vekt på mulige utenforliggende faktorer som kan være av betydning for om barn velger å være tause i avhør, som for eksempel trusler eller kulturelle forhold. Slike faktorer spiller sannsynligvis en rolle i det store bildet, men i denne studien fokuseres det mest på faktorer som det kan tilrettelegges for i en avhørssituasjon. Da det er tilrettelegging for selve avdekkingen som er fokuset, vil ikke begreper som «vold» og «seksuelle overgrep» defineres nærmere. Barnehusets øvrige funksjon som medisinske undersøkelser og oppfølging av barnet i etterkant av avhøret vil heller ikke omfattes av denne studien. Forskingen begrenses til å omfatte datainnsamling i form av kvalitativt forskningsintervju med fire informanter tilknyttet det samme barnehuset.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven deles i fem kapitler. Etter innledningen vil kapittel 2 inneholde en presentasjon av det teoretiske grunnlaget for studien. Først vises til dagens avhørsmetoder og teori som kan belyse hva førskolebarn har behov for av tilpasninger i et avhør ut fra sine forutsetninger og utviklingsnivå. Hovedvekt i teorikapittelet vil legges på tilknytningsteori, Trygghets sirkelen og tilknytningstraumer for å belyse hva barn som kommer til avhør har av behov for å oppleve situasjonen trygg. Forskningens vitenskapsteoretiske utgangspunkt og design presenteres i kapittel 3 etterfulgt av en grundig gjennomgang av prosedyrene for datainnsamling. Likeledes beskrives analyseprosessen i en åpen fremstilling slik at leseren kan følge hvordan resultatene ble formet. Studiens kvalitet vurderes med utgangspunkt i validitet, reliabilitet og overførbarhet før kapittelet avsluttes med etiske betraktninger. I kapittel 4 presenteres studiens funn som drøftes fortløpende opp mot teori og litteratur. En narrativ fremstilling er valgt med den hensikt at informantenes stemme skal komme frem og sikre en autentisk forankring av funnene. Oppgavens avslutning kommer i kapittel 5 hvor en oppsummering av resultatene presenteres med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene. Implikasjoner for praksis foreslås og til slutt kommer en refleksjon over resultatene.

2.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil relevant teori presenteres. Først gjennomgås hovedområdene i avhørsmetodene som brukes i tilrettelagte avhør for barn. Deretter skisseres kort teori angående hvilke tilpasninger som må gjøres når de yngste barna skal avhøres. Det legges vekt på hvordan barnets språklige og kognitive utvikling må tas hensyn til i kommunikasjonen. Barns hukommelse og at barn er spesielt påvirkbare er også forhold det må tas hensyn til i tilrettelegging, ifølge vitnepsykologisk teori. Trygghets sirkelen og tilknytningsteori vil utgjøre hovedteorien for studien, fordi trygghet var noe som informantene mente var helt essensielt for å få de små barna til å åpne seg og fortelle. I forlengelsen av tilknytningsteorien vil jeg også presentere tilknytningstraumer og toleransevinduet som forståelsesmodell, ettersom mange barn som kommer til avhør er preget av traumer.

2.1 Avhørsmetoder brukt i dag

To metoder er i bruk ved tilrettelagte avhør på barnehuset. The Dialogical Communication Method (DCM) som på norsk kalles Den dialogiske samtalemодellen brukes ved avhør av barn i skolealder, mens Sekvensielle avhør brukes ved avhør av barn i førskolealder. Begge metodene presenteres fordi Sekvensielle avhør bygger på elementene fra DCM. Også i andre profesjonelle barnesamtaler som for eksempel i barnevernet blir DCM brukt.

2.1.1 Den dialogiske samtalemодellen

DCM er utviklet av Gamst og Langballe (2004). Metoden er faseinndelt, i likhet med de fleste anerkjente internasjonale metoder. Den første fasen er *forberedelsesfasen*. I denne fasen innhentes informasjon om barnet, og trygghetspersonen får informasjon om hva som skal skje og hvordan barnet kan forberedes. Det avholdes også et forberedelsesmøte for alle som skal delta eller overvære avhøret fra bisitterrommet. I andre fase, *kontaktetableringsfasen* er hovedmålet å etablere kontakt med barnet slik at barnet opplever trygghet. Andre kriterier for denne fasen er også å vurdere barnets fungering, introdusering av dialog som kommunikasjonsform og å undersøke barnets forståelse av å snakke sant. Tredje fase er satt av til *innledende prosedyrer*. I denne fasen legges det vekt på å redusere maktforskjellen mellom avhøreren og barnet, alminneliggjøre barnets rolle samtidig som rammene for avhøret tydeliggjøres. Fjerde fase kalles *introduksjon til tema* og har som mål å introdusere temaet på en nøytral måte. Et viktig prinsipp er

å stille åpne spørsmål utfra flere ulike hypoteser. Den femte fasen, *fri fortelling*, er satt av til at barnet kan fortelle så mye som mulig. Åpne spørsmål og aktiv lytting fra avhøreren er viktig i denne fasen. Sjette fase er *sonderende fase* hvor man søker utdyping og klargjøring av enkelte temaer eller detaljer i fortellingen. Siste fase kalles *avsluttende fase*. Her oppsummeres samtalen og barnet får hjelp til å snakke om følelser. Målet er at barnet får en positiv avslutning ved å oppleve å bli sett, forstått og tatt på alvor (Gamst, 2017; Langballe & Davik, 2017).

2.1.2 Sekvensielle avhør

Behovet for en mer egnet metode til bruk for de yngste barna og andre spesielt sårbare grupper førte til at det i 2010 ble satt ned en pilotgruppe som skulle prøve ut «Sekvensielle avhør». Metoden er inspirert av den amerikanske versjonen «NCAC Extended Forensic Interview» (Langballe & Davik, 2017). I Sekvensielle avhør legges det stor vekt på forberedelser ved innhenting av informasjon og møter i forkant av avhøret. Metoden deler avhøret inn i sekvenser, noe som gjør at barnet får nødvendige pauser og avhøret bedre kan tilpasses barnet.

Den første sekvensen varer normalt i 20-30 minutter og inneholder fase to og tre i DCM. Det legges vekt på å bygge opp tillit og at barnet skal føle seg trygg. Barnet skal få informasjon om hvorfor han/ hun er i avhør. Hjelpemidler som billedbok, puslespill og tegnesaker kan brukes for å få barnet til å fortelle om en nøytral eller positiv hendelse også kalt «episodisk minne». Man får på den måten kartlagt barnets evner til å fortelle fritt og svare på åpne spørsmål. Den første pausen varer ca. 45-60 min. Da kan barnet slappe av og leke på lekerommet sammen med trygghetspersonen sin. Samtidig kan avhøreren i samarbeid med rådgivere ved barnehuset og påtalejuristen legge opp strategien utfra barnets kognitive, språklige og emosjonelle forutsetninger. Den andre sekvensen varer ca. 15-20 min og det kan legges inn en pause i sekvensen ved behov. Man kommer i denne sekvensen inn på det fokuserte temaet og forsøker å få barnet til å fortelle utfra åpne spørsmål. Fotografier eller tegning kan hjelpe barnet til å fortelle. Dersom barnet forteller, kan man følge opp med åpne, men konkrete spørsmål. Det er viktig å følge barnets initiativ i samtalen. Etter denne sekvensen er det en kort pause på 5-10 minutter før avhøret avsluttes. I den siste meget korte fasen (5-10 min) er det mulig å stille noen siste oppklarende spørsmål. Antall sekvenser kan variere etter behov og metoden er fleksibel (Langballe & Davik, 2017).

«NCAC Extended Forensic Interview» har vært i bruk i USA siden 2001 og erfaringene viser at de yngste barna i større grad avdekker alvorlige seksuelle overgrep enn tidligere. I USA tas normalt en sekvens pr dag slik at avhøret strekkes ut over dager (Langballe & Davik, 2017). I Norge viste også evalueringsrapporten fra pilotprosjektet positive resultater, og i dag brukes sekvensielle avhør som rutine ved avhør av førskolebarn og særlige sårbare voksne. I Norge tas vanligvis alle sekvensene på samme dag, selv om det i årsrapportene fra Statens Barnehus står at «sekvensielle avhør er mer ressurskrevende enn andre tilrettelagte avhør, da avhøret foretas i flere sekvenser og kan gå over flere dager» (Politidirektoratet, 2018). Metoden åpner dermed for mer tidsbruk, men praksisen er å foreta avhøret i løpet av en dag.

2.2 Tilpasninger knyttet til avhør av de yngste barna

De yngste barna vil i avhør ha behov for tilpasninger som står i forhold til deres utviklingsnivå og forutsetninger. Dette delkapittelet vil omhandle noen områder som ifølge forskning og litteratur på området er viktige å ta hensyn til. Først skisseres elementer innen språk og kognitiv utvikling, deretter rettes oppmerksomheten mot hukommelse og påvirkning.

2.2.1 Språk og kognitiv utvikling

For å forstå hva førskolebarn trenger av tilpasning for å klare å fortelle i avhør, kan vi se på noen nøkkel- elementer i den språklige og kognitive utviklingen fra tre år alder og oppover. Vygotskij (2001) fremhevet den nære sammenhengen mellom tanke og språk, der språklige symboler fungerer som et redskap for tanken. Generelt skjer det store kognitive endringer i sammenheng med utvikling av språkets symbolfunksjon i tre-femårsalder. Ord blir meningsbærende og gjennom sosial lek og samspill utvikles både språk og kognitiv fungering i nær sammenheng. Den indre tale blir et språk barnet kan bruke til å tenke med, mens det sosiale språket brukes til å kommunisere med. På denne måten sees språket som nødvendig for den kognitive utviklingen (Vygotskij, 2001). Omsorgspersonenes viktige rolle i den språklige og kognitive utviklingen er å involvere seg i barnets erfaringer. Spesielt betydningsfullt er det å støtte barnet i grensen mellom hva som mestres og ikke mestres, altså å hjelpe barnet inn i den «nærmeste utviklingszone» (Vygotskij, 2001).

De fleste ytringer fra de yngste er knyttet til en her- og -nå situasjon. Etterhvert som flere ord læres, kan informasjon om fenomener og hendelser utenfor her -og -nå utveksles. Da kan barnet fortelle om hendelser og opplevelser de har hatt dagen før eller andre steder (Gjems, 2016, p. 73). Utviklingen fra å tenke konkrete her-og-nå-tanker til å kunne tenke abstrakt -om hendelser som har skjedd tidligere- er altså avhengig av den språklige utviklingen. Å kunne fortelle om et hendelsesforløp er ikke enkelt for de yngste. De har problemer med å strukturere fortellingene fordi de ikke vet hva som er av betydning å fortelle, og de mangler strategier for å hente frem informasjon fra minnet. Dermed blir det som oftest knappe svar på et åpent «fortell-spørsmål» (Gamst, 2017).

Evnen til å se sammenhenger mellom årsak og virkning utvikles også gradvis. En treåring vil ha vansker med å forstå årsaken til en hendelse eller andres handlinger, men kan lettere resonnerer logisk i situasjoner som er velkjente for dem (Gamst, 2017). Å kunne ta den andres perspektiv er en kognitiv ferdighet som er betydningsfull i en samtale. For eksempel å være bevisst på at samtalepartnern er ikke har de samme kunnskapene som deg om noe, eller ikke alltid forstår. Dette er vanskelig for små barn, som har en egosentrisk tenkning. Helt frem til femårsalder har barn denne usikre evnen til å desentrere, å sette seg inn i en annens situasjon. Likevel er det kontekstavhengig og lettere dersom barnet kan relatere seg til situasjonen (Gamst, 2017). På grunn av nevnte elementer i den språklige og kognitive utviklingen er små barn som regel avhengig av støtte og hjelp til å organisere fortellingen, på en ikke-ledende måte. Konkrete spørsmål og strukturert bruk av hjelpemidler kan hjelpe barna til å holde fokus og fortelle videre, ifølge DCM (Gamst, 2017; Øvreide, 2009).

2.2.2 Hukommelse og Påvirkning

Evnen til å huske episoder utvikles gradvis fra tidlig alder, men hukommelsen er avhengig av at barnet hadde språk da episoden skjedde (Magnussen, 2017, p. 229). Flere studier viser at yngre barn husker færre detaljer enn eldre, men at det de forteller er overveiende korrekt. Et eksempel er en undersøkelse gjort av Christianson, Azad, Leander og Selenius (2013) hvor 96 avhør av barn og ungdommer i alderen 3- 17 år ble analysert. Alle hadde vært vitne til alvorlig vold i familien. Undersøkelsen viste at alle hadde god hukommelse for hva som hadde skjedd og kunne gi gode forklaringer. Til og med de yngste barna, helt ned i 3 års alder, kom med mye viktig informasjon.

Individuelle forskjeller som oppmerksomhet, selvsikkerhet og intelligens gjorde at det likevel varierte hvor detaljerte forklaringene ble.

For å gjenkalle minner kan det noen ganger være nødvendig å bruke noen «nøkler» (Magnussen, 2017). Det har vist seg at tegning kan lette på hukommelsen og frembringe mer informasjon. Likevel gjelder dette for barn over fem år som kan tegne og fortelle fritt fra en hendelse. For de yngste barna har ledetråder som leker og dukker tidligere blitt brukt. Det er forsket på at slike hjelpemidler kan hjelpe barnet å huske og fortelle mer, men det fører samtidig til mer feilaktig informasjon fordi barna blander vanlig lek med virkelighet (Magnussen, 2017). Selv om små barn kan ha klare minner om hendelser, er de sosiale og blir lett påvirket av hva andre forteller. Studier viser at barn er suggestible og at de yngste barna lettere blir påvirket enn eldre barn. I en undersøkelse ble førskolebarn intervjuet gjentatte ganger med ledende spørsmål før de til slutt hadde et nøytralt intervju. Av de yngste barna (3-4 år) lot tre av fire barn seg påvirke av ledende spørsmål, mens for de eldste barna (5-6 år) var det litt under halvparten som ble påvirket (Leichtman & Ceci, 1995). Dette er dermed spesielt viktig å merke seg ved avhør av førskolebarn.

Tilbake i tid, på 1980- 90 tallet var det flere tilfeller av suggestive avhør av førskolebarn, for eksempel i «Bjugn-saken» i Norge og i «Kelly Michaels-saken» fra USA. I begge sakene var det mistanke om at flere barnehagebarn var blitt utsatt for seksuelle overgrep. Felles for sakene var også at de siktede etter en lang prosess ble frikjent. Både etterforskningen og avhørene ble i ettertid gjenstand for massiv kritikk. Et suggestivt avhør får vi dersom avhøreren på forhånd har en hypotese om hva som har skjedd og gjennom ulike påvirkningsstrategier prøver å få bekreftet denne hypotesen, ifølge Magnussen (2017). Suggestive strategier kan være *Introduksjon av ny informasjon* (barna får spørsmål om hendelser/ detaljer som barnet selv ikke har nevnt. *Intervjuer inviterer til spekulasjon og tilkjennegir fasit* (barnet får beskjed om at avhører vet hva som skjedde). *Gjentakelse av spørsmål som er besvart* (barn kan endre sine svar på gjentakende spørsmål fordi de kan tro at de tidligere svarte feil). *Sosialt press/ konformitetspress* (barn får informasjon om hva andre vitner har fortalt). *Positive og negative sanksjoner/belønning og straff* (barnet får tilbakemelding på egen prestasjon og om det som ble sagt var riktig/ forventet) (Schreiber, Bellah, Martinez, McLaurin, Strok, Garven og Wood, 2006).

Med vissheten om at små barn er svært suggestible, kan min forskning bidra til å kaste lys over hvordan dette i praksis tas hensyn til i et avhør av førskolebarn, hvilke utfordringer det skaper for avhørerne og eventuelt hvilke konsekvenser det medfører at avhørerne må være så oppmerksomme på dette.

2.3 Teori om tilknytning, trygghet og tilknytningstraumer

Begrepet «trygghet» blir ofte brukt som et grunnleggende behov for små barn. I Maslows behovspyramide fremstår trygghet som det viktigste for et menneskes utvikling nest etter at basale behov som mat, vann, luft, klær og ly er dekket (Maslow & Lewis, 1987). I det følgende vil tilknytningsteori, Trygghetssirkelen og teori om tilknytningstraumer presenteres og videre fungere som teoretisk rammeverk for min studie. Grunnen til at jeg har valgt Trygghetssirkelen er fordi trygghet av informantene ble trukket frem som den aller viktigste faktoren for å få barn til å åpne seg i avhør. Medvirkende til valget var også egne erfaringer og undersøkelser der barn viser til utrygghet i avhørssituasjonen. Tilknytningsteori ligger til grunn for Trygghetssirkelen og blir presentert for en dypere forståelse av hvorfor mekanismene i trygghetssirkelen er så viktig. Teori om tilknytningstraumer og forklaringsmodellen «toleransevinduet» er betydningsfull for å vise hvordan barn som ikke har fått den nødvendige tryggheten i tidlig tilknytning kan reagere i et avhør og hva de har behov for. Kommunikasjonsteori kunne også vært aktuelt å bruke, men ettersom avhørssituasjonen i denne oppgaven defineres til å gjelde også tiden før avhøret finner sted, var det naturlig å velge teori som også omfattet konteksten rundt selve dialogen i avhøret.

2.3.1 tilknytningsteori og Trygghetssirkelen

Circle of Security (COS) eller Trygghetssirkelen på norsk, er en modell utviklet av Cooper, Hoffman, Marwin og Powell på begynnelsen av 2000 tallet (Powell & Zeanah, 2014). Modellen viser hvordan foreldre eller andre omsorgsgivere gjennom sensitivitet og forståelse overfor barnets ulike behov, bidrar til at barnet utvikler seg til et trygt og godt fungerende individ. Til grunn for trygghetssirkelen ligger Bowlby og Ainsworths tilknytningsteori, som kort skisseres i det følgende. John Bowlby deltok i forskning på barn som var blitt foreldreløse etter andre verdenskrig og bodde på institusjon. Han observerte i tillegg barn som hadde lange sykehusopphold borte fra sine foresatte. Alle barna fikk mat, pleie og gode senger. Tilsynelatende fikk de alt de trengte bortsett fra trøst, kjærlighet og nærhet fra en omsorgsperson. Bowlby så at barna led og ikke trivdes, og

undret seg over hvorfor det hadde så stor betydning for barna at de manglet foreldre eller en annen omsorgsperson når alle andre behov var dekket. Han antok at det måtte ligge en instinktiv drivkraft i spedbarnet til å knytte seg til en nær omsorgsperson med hensikt å hjelpe arten å overleve (Hoffman, Cooper, Powell, Benton, Jahr, Siegel, Brandtzæg og Torsteinson, 2017).

Mary Ainsworth ble Bowlbys samarbeidspartner i forskningen på tilknytning. Ainsworth fant ut at det var tre ulike typer av tilknytning: Trygg, engstelig ambivalent, og engstelig unnvikende. Barn med trygg tilknytning hadde omsorgspersoner som i stor grad var sensitive og støttende i forhold til barnas behov. Barn med en engstelig ambivalent tilknytning hadde foreldre som viste inkonsistent støtte og tilgjengelighet. Den siste tilknytningsstilen var engstelig unnvikende og typisk for omsorgspersonene til disse barna var lite sensitivitet og at de i stor grad var utilgjengelige for barnas emosjonelle behov (Dalsklev & Eimot, 2015). Bowlby og Ainsworth kom frem til tre instinktive prosesser som inngår i tilknytningsbegrepet. Det ene var spedbarnets instinkt til omsorgssøken ved å holde seg i nærheten av en som kan trøste, beskytte og hjelpe med å organisere følelsene. Det andre var barnets instinkt til å utforske, mestre og handle ut fra nysgjerrighet. Den siste prosessen var omsorgsgiverens instinkt til å knytte bånd med spedbarnet og gi den omsorgen som barnet søker (Hoffman et al., 2017). Disse tre drivkreftene utgjør selve basisen i Trygghetssirkelen (Se modellen i vedlegg 1).

Barns søken etter omsorg vises på den nedre del av sirkelen, der barna kommer til omsorgsgiver for å finne en «trygg havn» hvor de kan få trøst når de føler seg sårbare. Øverst på sirkelen ligger behovet for utforskning. For å kunne utforske og utvikle selvstendighet trenger barnet en «trygg base» å gå ut fra. Hendene på sirkelen symboliserer foreldrene og omsorgen de gir. For å skape en trygg tilknytning der barnet kan utvikle god emosjonsregulering er det viktig å ivareta både behovet for utforskning og behovet for trøst/beroligelse. Omsorgsgiveren må dermed fungere både som en trygg havn og en trygg base for barnet. Modellen kan hjelpe omsorgsgivere til å se om barnet befinner seg oppe eller nede i sirkelen, og dermed hvilke behov som er gjeldende. Er barnet øverst i sirkelen, er behovet av omsorgsgiver er tilstede, passer på og gleder seg sammen med barnet. Noen ganger vil barnet også ha behov for hjelp til å klare noe i sin utforskning. Når barnet er nederst i sirkelen er behovet beskyttelse og trøst. Barnet vil på denne måten hele tiden bevege seg rundt og rundt i sirkelen (Hoffman et al., 2017).

Ved at barnet opplever å bli forstått og møtt på sine behov og følelser som oppstår, får det hjelp til å regulere seg. Vanskelige følelser blir dermed ikke for overveldende for barnet. Prosessen der barnet får hjelp til å regulere følelsene sine i nært samspill med sin omsorgsgiver blir forklart på følgende måte: «Inntoning» er å fornemme eller se hva barnet føler. «Resonans» oppstår når barnet føler seg forstått følelsesmessig av omsorgspersonen. Gjennom «inntoning» og «resonans» oppstår «aksept». I dette ligger at barnet opplever at følelsen han/hun har blir forstått og i en liten stund delt av omsorgspersonene. Videre opplever barnet i samspill med omsorgspersonen at det er ok at hun har denne følelsen. Begrepet «holding» representerer den samlede summen av «inntoning», «resonans» og «aksept». For barnet betyr «holding» at noen er sammen med ham/henne i en vanskelig følelse og hjelper til med å finne en utvei. «Respons» er når omsorgsgiver svarer på barnets signaler, og dekker barnets behov (Hoffman et al., 2017).

Trygghetssirkelen ble utviklet med tanke på tilknytningen mellom barn og foreldre. Imidlertid har den anerkjente modellen også fått sitt inntog i barnehager, skoler og andre institusjoner der voksne står i et omsorgsforhold til barn. I en avhørssituasjon vil det ofte være en ansatt fra barnehagen som følger barnet og fungerer som en trygghetsperson. I en ukjent situasjon som det er å plutselig reise til barnehuset, vil barnet gjerne føle seg usikker/engstelig og ha behov for at trygghetspersonen er en «trygg havn» som evner å møte barnets behov nederst på sirkelen. Etter hvert som barnet roer seg kan trygghetspersonen også fungere som en «trygg base» slik at barnet kan utforske lekerommet og knytte kontakt med avhører. Under selve avhøret er det opp til avhøreren å forstå og møte barnets signaler og behov, for at barnet skal oppleve trygghet. Med tanke på de yngste barna som har begrenset verbalt språk vil det være avgjørende at avhørere har kunnskap om kroppsspråk og hvordan barns følelser kan komme til uttrykk på ulike måter. Dette gjelder særdeles også for barn med traumerelaterte vansker, som beskrives nærmere i det følgende.

2.3.2 Barn med tilknytningstraumer, toleransevinduet.

Som nevnt innledningsvis er det oftest barnas egne foresatte som er mistenkte for vold eller overgrep. Mange av disse barna har dermed en grunnleggende utrygg tilknytning hjemmefra, noe som vil prege dem også i relasjon til andre mennesker. Når barnet frykter den som egentlig skal beskytte ham/henne, kan det føre til store relasjonsskader og tilknytningstraumer (Gamst, 2017).

Barn som har opplevd traumer som vold eller seksuelle overgrep fra tillitspersoner, kan få store reaksjoner både psykisk og fysisk. Noen utvikler PTSD (post traumatisk stress syndrom) med gjentatte «flashbacks» og intens frykt, som om hendelsen skjer igjen. Kroppen «husker» og barnet gjenopplever de kroppslige reaksjonene som smerte og angst (Gamst, 2017). Ikke alle utvikler denne diagnosen, men forskning har vist betydelig korrelasjon mellom barn som kommer til avhør på barnehus og traumerelaterte vansker (Myhre, Syringen, & Augusti, 2019).

Det er påvist endringer i hjernestrukturen hos barn som har vært utsatt for traumer og omfattende stress tidlig i livet. Ved en oppvekst i uforutsigbare omgivelser vil barnet til stadighet være i «alarmberedskap». Denne kroniske beredskapen vil føre til overaktivering av det autonome nervesystemet. Ved at barnet hyppig går i «fight» eller «flight» modus, som er kroppens naturlige reaksjoner på fare, vil nervesystemet komme i ubalanse (Sørli, 2013). Stresshormoner vil utløses og skade hjernens nerveceller som i sin tur kan påvirke barnets fungering og læringsevne. I tillegg vil mange barn skru opp aktivitetsnivået for å distrahere seg fra minnene om vonde hendelser. Dermed vil mange barn vise hyperaktivitet og distraksjon/ oppmerksomhetsvansker. Vanlige konsekvenser er også en konstant fryktorientering og utvikling av «atferdsproblemer». Selv om barnet ikke lenger er i fare, vil han/hun hele tiden være på vakt og reagere på triggere som kan minne om tidligere erfaringer (Gamst, 2017).

Motsatt betegnelse av hyperaktivitet er «hypoaktivitet», som er en tilstand av avstengthet, nummenhet og tomhet. Det skal lite til før traumatiserte barn går inn i begge disse ytterlige aktiveringsstilstandene, noe som fører til at sonen i midten der man er konsentrert og optimalt tilstede blir smal. Barna får et smalt «toleransevindu» (Nordanger & Braarud, 2017).

Forståelsesmodellen om toleransevinduet blir ofte brukt i skolen, fordi man er avhengig av at eleven er i toleransevinduet for å kunne konsentrere seg og lære. For at et barn skal være konsentrert og mentalt til stede i et avhør vil det også være nødvendig at barnet er i toleransevinduet. Traumatiserte barn har ofte et svakt reguleringsystem, og trenger støtte fra voksne for å klare å regulere seg tilbake til normaltilstand (Gamst, 2017). I en avhørssituasjon, der avhøreren kommer inn på vonde og vanskelige minner, vil det kunne fremkalle stress og overveldende følelser hos barnet. Ved å være sensitiv overfor barns kroppsspråk, kan avhøreren tone seg inn og gi barnet den responsen som trengs for å regulere følelsene, som vist i Trygghetssirkelen.

2.4 oppsummering

I dette kapitlet ble metoder som brukes ved avhør av barn presentert. Videre var det en kort gjennomgang viktige områder å ta hensyn til når førskolebarn skal avhøres, som barns språklige og kognitive utvikling samt hukommelse og påvirkning. Til slutt ble Trygghets sirkelen presentert med utgangspunkt i tilknytningsteori. En patologisk omdreining mot tilknytningstraumer ble gjort mot slutten av kapitlet hvor begrepet toleransevinduet ble presentert.

3.0 Metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil de metodiske valgene i studien redegjøres for. På bakgrunn av vitenskapsteoretisk ståsted og problemstilling presenteres mitt valg av forskningsdesign. Prosessen rundt utvalg av informanter beskrives, før en presentasjon av informantene gis. Gjennomføring av datainnsamling og analyse beskrives før en vurdering av kvaliteten på studien gis. Kapittelet avsluttes med etiske refleksjoner og oppsummering.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Problemstillingen det søkes svar på er følgende: «Hvilke faktorer i avhørssituasjonen bidrar til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep de har vært usatt for?» For å belyse problemstillingen vil jeg innhente informasjon fra personer som arbeider med avhør av førskolebarn til daglig. Mitt ontologiske utgangspunktet er at verden er slik mennesker oppfatter den, og at det ikke finnes en objektiv virkelighet. Det er informantenes subjektive erfaringer og synspunkter som er i fokus i denne studien. Med dette utgangspunktet ble det valgt en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming til forskningen. Sentralt i fenomenologien er å forstå fenomener utfra hvordan personene man studerer oppfatter dem (Thagaard, 2018, p. 36). Det er selve essensen av et fenomen man er ute etter å få tak i, gjennom menneskers erfaringer med fenomenet. Man ser derfor etter typiske strukturer ved fenomenet for å finne ut hva som utgjør essensen (Polkinghorne, 1989).

Det hermeneutiske prinsippet handler om å fortolke det man studerer, for eksempel ved å se et fenomen i lys av konteksten det oppstår i. Hermeneutikken fokuserer på å finne et dypere meningsinnhold i det som studeres, og forskeren må dermed prøve å finne meningen i for eksempel en intervjuetekst (Thagaard, 2018). Kleven og Hjordemaal (2018) skriver om begrepet «Den hermeneutiske sirkel» som vekselvirkningen mellom del og helhet når man skal forstå det man studerer. De gir et eksempel på dette begrepet ved å si at en bok består av ord og setninger. Ordene gir mening først når de settes inn i en setning, og setningene forstås igjen i lys av sammenhengen de står i. Forfatterne av boka inngår i en større helhet hvor trekk ved samfunn og kultur utgjør en kontekst innholdet i boka må forstås utfra. Bokas helhet kan samtidig kun forstås utfra de enkelte delene den består av (Kleven & Hjordemaal, 2018).

Ved å velge en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming i min studie kan jeg få dypere innsikt i problemstillingen utfra informantenes erfaringer. Essensen og det typiske informantene vektlegger vil forhåpentligvis tre frem og gi ny kunnskap. Utfra det hermeneutiske prinsipp vil jeg se informantenes utsagn i lys av intervjuene som helhet. Informantenes uttalelser fortolkes for å finne en dypere mening. Dette gjøres ved å samle utsagn i meningsbærende koder på tvers av informantene. Ved å bearbeide de små delene (kodene) i lys av helheten (alle intervjuene) kan jeg finne frem til essensen i informantenes erfaringer omkring fenomenet. Ny kunnskap oppstår ved at denne essensen tolkes og forstås utfra eksisterende teori og litteratur presentert i kapittel 2.

3.2 Kvalitativt forskningsintervju

I lys av innfallsvinkelen til studien var det naturlig å velge kvalitativt forskningsintervju som metode. Tjora (2017, p. 114) bruker benevnelsen dybdeintervju om samme type intervju, og sier det er hensiktsmessig å bruke denne metoden der man vil utforske informanternes subjektive meninger, holdninger og erfaringer i dybden. Dybdeintervjuet har sitt utspring i det fenomenologiske perspektivet hvor en forsøker å få tak i informantens opplevelser og refleksjoner om et fenomen (Tjora, 2017). Dersom jeg hadde hatt et ønsket å få svar på utbredelse av noe spesielt i avhørssituasjonen, kunne jeg valgt å bruke spørreskjema som intervjumetode. Men ettersom det er nyansene og essensen i informantenes erfaringer jeg er ute etter å undersøke, vil et kvalitativt forskningsintervju være hensiktsmessig slik at informantene får tid og anledning til å gå i dybden på ulike temaer knyttet til problemstillingen, slik at denne kan besvares (Kvale & Brinkmann, 2015).

Et kvalitativt forskningsintervju kan være preget av stram eller løs struktur. Fordelen ved løs struktur er at informantene får snakket om de temaene som opptar dem, og kanskje kommer det opp elementer forskeren ikke hadde tenkt på i forkant. Ved en slik struktur blir intervjuet nesten som en samtale mellom intervjuer og informant (Thagaard, 2018). Likevel kan en løs struktur gjøre det utfordrende å få belyst problemstillingen og alle forskningsspørsmålene. En stram struktur hvor alle spørsmålene er fastlagt og følges i rekkefølge sikrer at man får sammenlignbare svar fra alle informantene som kan kaste lys over problemstillingen (Thagaard, 2018). Likevel kan man miste noe av det frie og fleksible dersom strukturen blir for stram, som informantenes mulighet til å ta avstikkere eller gå i dybden på temaer som interesserer dem. På bakgrunn av dette falt mitt valg på å foreta et semistrukturert intervju, altså en delvis strukturert tilnærming.

Intervjuguiden ble inndelt i ulike kategorier som basert på tidligere forskning og litteratur kunne kaste lys over problemstillingen. For å finne de ulike kategoriene leste jeg forskning angående hvordan barn har opplevd å være i en avhørssituasjon. I tillegg satte jeg meg inn i metoder som brukes for avhør av barn, og hva som legges vekt på i disse metodene. Vitnepsykologi og internasjonal forskning på hva som får barn til å åpne seg i avhør ble også utgangspunkt for kategoriene jeg valgte. Intervjuguiden ble inndelt i disse kategoriene: Betydningen av metodiske tilpasninger, betydningen av relasjonsbygging mellom avhører og barn, betydningen av å vise omsorg og anerkjennelse under avhøret og betydningen av trygghet i rommet.

Inndelingen i intervjuguiden ble gjort for å enklere holde oversikt på om alle temaene var belyst. Likevel la jeg opp til en fleksibel struktur slik at rekkefølgen på temaene kunne variere, det var rom for spontane oppfølgingsspørsmål og informantene fikk rom til å snakke om det som opptok dem. Thagaard (2018) beskriver et semistrukturert intervju som en samtale mellom forsker og informant som styres både av de temaene vi ønsker å belyse og de temaene informanten bringer opp. Ved å velge denne tilnærmingen ønsket jeg at informantene skulle føle seg frie til å kunne utdype det som interesserte dem mest innenfor de valgte temaene, slik at de opplevde å bli hørt og tatt på alvor. På den måten kunne jeg skape en tillitsfull atmosfære samtidig som jeg fikk svar på temaene jeg ønsket å belyse. Rubin & Rubin (2011) bruker betegnelsen «responsive interviewing» om kvalitative intervjusituasjoner der man utvikler et tillitsforhold til informantene gjennom en vennlig, sensitiv atmosfære. Videre sier de at ved en fleksibel og gjensidig tilnærming i intervjuet kan informantene føle mer kontroll over situasjonen. At informantene får en følelse av medvirkning og kontroll over situasjonen er viktig, da relasjonen i et intervju i utgangspunktet er preget av asymmetri. Det er forskeren som planlegger temaene, definerer situasjonen og driver intervjuet fremover (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.3 Prosedyre for datainnsamling

I det følgende vil prosessen omkring hvordan jeg fikk kontakt med feltet beskrives. På hvilken måte utvelgelsen av informanter ble gjort sees i lys av metodologisk teori før en presentasjon av informantene gjøres for å vise i hvilken grad de oppfyller kriteriene for å kunne svare på problemstillingen. Til slutt vises en gjennomgang av intervjuprosessen.

3.3.1 Utvalg av intervjufelt og informanter

For å belyse problemstillingen ønsket jeg kontakt med personer som hadde erfaring med og kunnskap om avhør av førskolebarn. I en henvendelse pr e-post til lederen for et av landets barnehus presenterte jeg meg selv og skrev litt om studien, den foreløpige problemstillingen, og temaene jeg ønsket å belyse. Jeg skrev at jeg hadde et ønske om å intervju ansatte ved barnehuset som hadde erfaring med og kunnskap om avhør av førskolebarn, og håpet hun kunne hjelpe meg å finne deltakere. Jeg forsikret at alle opplysninger ville bli behandlet konfidensielt og i tråd med retningslinjene fra NSD. Til slutt skrev jeg at om lederen stilte seg positiv til forskningen, ville jeg sende et infoskriv som kunne beskrive prosjektet mer detaljert.

Samme dag fikk jeg positiv respons fra lederen som kunne melde at det allerede var to rådgivere som hadde sagt ja til å delta. Hun spurte om jeg også ønsket kontakt med avhørere, hun kunne i såfall formidle mitt ønske videre. Jeg takket selvsagt ja til dette tilbudet. Lederen ved det aktuelle barnehuset ble en «portvakt» for meg ved at hun ga meg tilgang til feltet og rekrutterte alle informantene for meg. Begrepet portvakt brukes om nøkkelpersoner som kan gi innpass til et felt og tilgang til andre deltagere. Ofte vil en portvakt være en person med autoritet, men ikke nødvendigvis en leder (Sellerberg & Fangen, 2011). I min studie fungerte lederen som portvakt ved å stille seg positivt til studien, slik at det var «legitimt» for de ansatte å bli med. Hennes posisjon og kontakter gjorde det også mulig for meg å få kontakt med avhørere.

De to første informantene som svarte ja til å delta i forskningen samme dag, var rådgivere ansatt ved det aktuelle barnehuset. Jeg er usikker på om lederen spurte alle rådgiverne, og at det var disse to som ønsket å bli med, eller om lederen spesielt plukket disse to på grunn av deres kunnskaper og erfaring. Dersom hun håndplukket de, kan det betegnes som strategisk utvelgning. Strategisk utvelgning foregår ved å systematisk velge personer med spesielle egenskaper eller kompetanse som kan gi informasjon som belyser problemstillingen (Thagaard, 2018). I en e-post skrev lederen at hun ville videreformidle min forespørsel til avhørere, og at hun skulle ta opp på personalmøte om det var flere rådgivere som vil delta i tillegg til de to som allerede hadde sagt ja. Av dette kan det høres ut som en mer tilfeldig utvelgelse, der alle som kunne tenke seg fikk tilbudet. En slik utvelgelse basert på selvseleksjon kalles «tilgjengelighetsutvalg» (Thagaard, 2018). Metoden brukes ofte fordi det kan være vanskelig å rekruttere informanter til kvalitative forskningsintervjuer, og er dermed basert på å velge personer som er tilgjengelige (Thagaard, 2018). Utvelgelsen i min studie kan likevel anses som strategisk ved at alle rådgivere som var

ansatt ved barnehuset, samt avhørere var i besittelse av den nødvendige kompetansen jeg var ute etter.

Det var ikke flere rådgivere enn de to første som valgte å bli med, men i tillegg fikk jeg beskjed om at to avhørere stilte seg villige til å delta. Utvalget besto dermed av fire informanter; To rådgivere ansatt ved barnehuset, og to politietterforskere som jobbet med barneavhør. Det var et lite utvalg, men ettersom det var deltakernes subjektive erfaringer og meninger jeg var interessert i å undersøke, var det tilstrekkelig. Polkinghorne (1989) viser til at det er stor variasjon av antall informanter i kvalitativ, fenomenologisk forskning, og viser til eksempler fra studier der det har vært alt fra tre til over tre hundre deltakere. Med utgangspunkt i en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming hvor målet var å gå i dybden og få frem narrativer fra den enkelte, var ikke antall informanter avgjørende for et godt resultat. Angående antall informanter i kvalitative intervjuer skriver Kvale og Brinkmann (2015) også ganske enkelt «Intervju så mange personer som det trengs for å finne ut det du trenger å vite».

At informantene tilhørte ulike profesjoner kan ses på som både negativt og positivt. På den ene siden blir enda færre informanter representert fra sin rolle. Likevel bidrar det til å kaste lys over problemstillingen fra litt ulike hold, noe som kan sees på som en styrke. Selv om informantene tilhørte hver sin profesjon i et tverrfaglig samarbeid, fikk de tilnærmet samme spørsmål i intervjuene. En forskjell var at i noen tilfeller der avhørerne fikk direkte spørsmål som for eksempel «I hvilken grad legger du vekt på ...» fikk rådgiverne spørsmålet «I hvilken grad opplever du at avhørere legger vekt på ...» som er en mer indirekte spørsmålsstilling. Årsaken til denne forskjellen i spørsmålsstillingen var fordi avhørere har direkte erfaring med avhør av barn, mens rådgiverne jobber mer indirekte ved å observere og gi råd for tilrettelegging.

3.3.2 Beskrivelse av informanter

Når man velger informanter er det i følge Polkinghorne (1989) viktig at følgende to krav oppfylles; Informantene må ha erfaring innenfor det området man forsker på, og de må være i stand til å gi en rik beskrivelse av sine erfaringer under et intervju. Det siste kravet kunne jeg ikke vite så mye om på forhånd, men med utdanning og erfaring innen kommunikasjon ville det være naturlig at de kunne gi gode beskrivelser i en intervjusituasjon. Jeg vil i det følgende presentere mine informanter for å vise hva slags bakgrunn og erfaring den enkelte har som grunnlag til å svare på

spørsmål som belyser problemstillingen. Av hensyn til anonymisering brukes koder i stedet for navn. For å skille mellom de to ulike profesjonene brukes bokstaver, A for avhører og R for rådgiver. Tall brukes for å benevne den enkelte rådgiver eller avhører. Alle informantene er kvinner.

A1 har jobbet som avhører i 14 år. [REDACTED]

[REDACTED]

Hun anslår å ha tatt ca. 65 avhør av barn i førskolealder.

A2 har jobbet som avhører i 4 år. [REDACTED]

[REDACTED] A2

tror hun har tatt mellom 50 og 100 avhør av førskolebarn.

R1 har jobbet som rådgiver ved det aktuelle barnehuset i 10 år. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Hun mener selv å ha observert omtrent 150 avhør av førskolebarn.

R2 har jobbet to år som rådgiver ved barnehuset. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Hun synes det er vanskelig å svare på hvor mange avhør av førskolebarn hun har observert, [REDACTED]

[REDACTED]

Som det fremkommer av presentasjonen har alle informantene erfaring innenfor temaene jeg ønsker å spørre om for å belyse problemstillingen. At de har litt ulik bakgrunn og fartstid er spennende fordi det kanskje fører til at de vil legge vekt på ulike aspekter.

3.3.3 Gjennomføring av intervju

Etter avtale med den enkelte på telefon, ble intervjuene gjennomført på ulike møterom tilknyttet det aktuelle barnehuset, altså deres egen arbeidsplass. Alle informantene ønsket å ha det på sin egen arbeidsplass fordi det var enklest for dem logistiskmessig. Det var også en god løsning for meg som ikke hadde et annet egnet sted i nærheten. En fordel ved å gjennomføre intervjuene på informantenes hjemmebane var at de kunne ha kontroll og føle seg trygge. Det er viktig for en avslappet stemning at intervjuene gjennomføres på et sted informantene kan føle seg trygg, gjerne på sin egen arbeidsplass (Tjora, 2017, p. 121). Alle intervjuene ble gjennomført i løpet av noen uker på høsten 2019. To av intervjuene ble gjennomført på samme dag, med en liten pause imellom. Det gikk greit, men var anstrengende. De to andre intervjuene ble foretatt på ulike dager, noe som var å foretrekke.

Alle deltakerne var svært imøtekommende da jeg ankom barnehuset. Etter at vi hadde hilst viste de vei til hvor vi skulle sitte og samtlige hadde satt frem kaffe. Alle virket positive og nysgjerrige på hva jeg skulle spørre om, selv om tematikken var nevnt i den skriftlige informasjonen de hadde fått på mail. Jeg startet med å fortelle litt om meg selv og bakgrunnen for studien for å skape en trygg ramme rundt situasjonen. Vi hadde en uformell dialog før vi startet med selve intervjuet. Det er viktig å etablere god kontakt med informanten slik at denne blir trygg og har lyst til å dele sine erfaringer og synspunkter (Thagaard, 2018). Før vi startet på selve intervjuet signerte deltakerne på et samtykkeskjema og ble påminnet om å holde taushetsplikten.

Intervjuene tok gjennomsnittlig 90 minutter. Da det ikke var mulig å låne opptaksutstyr fra USN, og det ikke var anbefalt å oppbevare sensitive data (lydfiler) på private enheter, ble jeg rådet av min veileder til å skrive under intervjuene. Jeg hadde dermed med meg pc og skrev etter hvert som informantene uttalte seg. En utfordring ved dette var at det var anstrengende å skrive ned alt som ble sagt, samtidig som jeg var opptatt av å lytte, forstå og bekrefte det jeg hørte med nikk, ord og øyekontakt med informanten. Jeg var opptatt av å gi feedback for å få kommunikasjonen til å gå smidig i en tillitsfull relasjon. Forskeren bidrar til å skape tillit under intervjuet ved positive reaksjoner verbalt og gjennom kroppsspråket (Thagaard, 2018). Ifølge Dalland (2012) er kontakten mellom intervjuer og informant og den aktive lyttingen grunnleggende for at viktig informasjon kommer frem. Mulig var bruk av pc en hindring for en optimal kommunikasjon. Likevel opplevde jeg å få med meg det informantene formidlet, og jeg opplevde å få god kontakt med alle fire.

Intervjuet startet med noen oppvarmings spørsmål som omhandlet informantenes bakgrunn, utdanning og erfaring. Det regnes som en fordel å varme opp med nøytrale spørsmål fordi noen kan være usikre og trenger noen enkle spørsmål i starten (Thagaard, 2018). Etterpå dreiet spørsmålene over på selve temaene i intervjuguiden som vi gikk mer i dybden på.

Strukturen i intervjuguiden ble i stor grad fulgt i intervjuene, men noen «avstikkere» ble tatt, der vi kom inn på temaer som var viktig for informanten. I følge Tjora (2017) kan slike digresjoner bli relevante for undersøkelsen selv om forskeren ikke nødvendigvis hadde tenkt på det momentet på forhånd. Jeg opplevde flere ganger under intervjuene at informantene kom opp med interessante vinklinger jeg ikke hadde tenkt på i forkant. Det hendte også flere ganger at når vi kom til et spørsmål, var det allerede besvart tidligere. Flexibiliteten i strukturen krevde endel av meg i form av å holde oversikten over hva som var belyst og ikke. Men det var en god måte å få frem informantenes egne narrativer.

Noen av informantene var veldig «på» og snakkesalige helt fra starten, mens andre trengte litt oppvarming før de virkelig kom i gang. [REDACTED]

[REDACTED]

Da alle temaene i intervjuguiden var dekket, hadde vi litt løs prat på slutten. Thagaard (2018) sier at avslutningen av intervjuet bør preges av en nøytral og avslappet atmosfære. Jeg spurte blant annet om det var andre ting de var opptatt av, og om de opplevde at de hadde fått sagt det de hadde på hjertet. I denne avslutningsfasen kom det opp interessante temaer som ikke faller inn under min forskning, men som viste hva den enkelte brant ekstra for. Ved at de fikk snakke om det de var engasjert i, ønsket jeg at de skulle sitte igjen med en god følelse ved avslutning av intervjuet. Da vi var ferdige takket jeg informantene for at de hadde brukt tid og delt av sin erfaring. På vei ut viste den ene informanten meg noen av avhørsrommene som de hadde frisket opp med gode farger.

Det virket som informantene syntes det var spennende å få bidra til forskning på et tema som handlet om deres hverdag og arbeidsmåter, og ingen av dem hadde vært med på det tidligere. Alle intervjuene ble renskrevet kort tid etter at de var gjennomført, mens jeg hadde dem «friskt i minne», og sendt til den enkelte på mail for gjennomlesning og korreksjon.

3.4 Analyseprosessen

I det følgende kommer en redegjørelse for hvordan analysen ble foretatt. Selv om antallet informanter gjorde empirien relativt oversiktlig, var det en møysommelig prosess å analysere dataene. En abduktiv tilnærming var et mål i denne studien, det vil si en veksling mellom å ta utgangspunkt i teori og egen empiri. At intervjuguiden allerede var inndelt i kategorier utfra teori og tidligere forskning sikret en deduktiv forankring. Imidlertid var det viktig å få frem mønstre i informantenes opplevelser og meninger, altså en induktiv tilnærming. Temaanalyse ble brukt som metode i dette arbeidet. Empirinære koder ble brukt for å analysere det meningsbærende i intervjuene. I tråd med hvordan Thagaard (2018) beskriver temaanalyser knyttet jeg sammen de ulike kodene i temaer som igjen ble samlet i kategorier. Jeg startet med å skrive ut alle intervjuene og notere koder i marginen. Deretter startet arbeidet med å sortere kodene etter hva de handlet om. I dette arbeidet tok jeg utgangspunkt i de kategoriene jeg allerede hadde fra intervjuguiden. Jeg utarbeidet matriser for hver kategori og satt inn koder fra hver av informantene. Dette gjorde jeg for å sammenligne og finne mønstre samt nyanser mellom informantene. Dette var et tidkrevende arbeid, men også spennende. Jeg vurderte en stund å fortsatt bruke de samme kategoriene som jeg hadde fra intervjuguiden. Imidlertid formet det seg ulike temaer da jeg jobbet med kodene i disse matrisene, og jeg fant det nødvendig å gjøre noen endringer. For eksempel ble informasjon vektlagt av informantene som grunnlag for trygghet. Dette temaet passet ikke i noen av de opprinnelige kategoriene jeg hadde.

I arbeidet med å komme frem til ulike kategorier viste det seg at mange av temaene på en eller annen måte handlet om to forhold: «tilpasning til det enkelte barn» og «trygghet». Dette var to store og innholdsrike områder som i stor grad ble vektlagt av informantene selv. Da disse kategoriene var svært vide ble de delt inn i underkategorier. Jeg kunne delt i flere hovedkategorier, men valgte å beholde disse to store kategoriene fordi jeg da fikk frem det som var hoved-essensen i informantenes svar om hva som er viktige faktorer for å få små barn til å

åpne seg i avhør. Nilssen (2012) sier at teori vil være i bakgrunnen under kodingen, men komme frem under kategoriseringen fordi man søker til teori for å finne mening med det man har funnet. Det samsvarer med min opplevelse fordi gjennom prosessen med å finne de endelige kategoriene ble det tydelig for meg at teori om trygghet og tilknytning måtte utgjøre rammen rundt studien.

Kategorien «Omsorg og anerkjennelse av barnets følelser under avhør» som jeg hadde i intervjuguiden, valgte jeg etter analysen å ta inn under hovedkategorien «trygghet» fordi innholdet gikk veldig over i hverandre. Temaet handler om hvordan avhører forstår og ivaretar barnets følelser under avhøret. Etter analysen ble dette dermed en underkategori av hovedkategorien Trygghet med benevnningen «Emosjonell trygghet». Jeg valgte å skifte benevning fordi det viste seg å være mer dekkende da det kom frem at omsorgen avhører kan gi under et avhør er svært begrenset.

De to hovedkategoriene ble deretter delt inn i flere underkategorier. Hovedkategorien «Tilpasning til det enkelte barn» fikk underkategoriene «Metode», «Tid», «Språk og kognitiv utvikling» og «Hjelpemidler». Alle disse underkategoriene handler om hva informantene gjør av forberedelser, kartlegging og tilpasninger ut fra det enkelte barns behov. Kategorien «Trygghet» fikk underkategoriene «Informasjon og forberedelse», «Relasjonsbygging», «Trygghet i avhørsrommet» og «Emosjonell trygghet». Et gjennomgående tema i alle underkategoriene er hva som gjøres for at barnet skal oppleve avhørssituasjonen så trygg som mulig.

Det var noen ganger vanskelig å vite hvilken kategori de ulike temaene hørte hjemme i, fordi noen kunne passe i flere kategorier. I slike dilemmaer måtte jeg bare ta et valg og plassere det der jeg opplevde det var mest hensiktsmessig. Kritikk mot temaanalyse har vært at temaene løsrives fra konteksten de opprinnelig ble presentert i. For å sikre kvalitet og pålitelighet er det viktig å beholde et helhetlig perspektiv samtidig som man deler opp empirien i temaer (Thagaard, 2018). I henhold til dette ble intervjuene lest nøye flere ganger for å sikre at informantenes meninger og erfaringer ble presentert så oppriktig som mulig. I tillegg har jeg forsøkt å få frem informantenes egne stemmer ved å benytte en narrativ fremstillingen av resultatene.

3.5 Vurdering av studiens kvalitet

Kvaliteten på studien vurderes i dette delkapittelet. Ulike forhold ved forskningsprosessen, begrensninger og styrker gjennomgås for å diskutere studiens gyldighet og pålitelighet. Begrepene validitet og reliabilitet i kvalitativ forskning henger nøye sammen. Lincoln og Guba (1985) sier at det ikke kan være validitet uten reliabilitet og at en presentasjon av validitet er nødvendig for å stadfeste reliabilitet. Også Patton (1990) viser til at reliabilitet er en konsekvens av validitet i en studie og avhengig av forskerens evner og muligheter. Med denne forståelsen av begrepene vil jeg fokusere på diskusjon av studiens validitet som utgangspunkt for vurdering av reliabiliteten. I en oppsummering vil jeg diskutere resultatenes overførbarhet.

3.5.1 Validitet, reliabilitet og overførbarhet

Kvalitativ validitet handler om hvorvidt resultatet av forskningen er gyldig (Thagaard, 2018). Ifølge Tjora (2017) er et viktig kriterie for gyldighet at forskningen er forankret i teori og annen relevant forskning. I min studie vises det til teori og ulik forskning fra feltet som referanseramme til funnene. Likevel ville nok en annen forsker lagt vekt på andre teoretiske perspektiver og kommet frem til andre resultater. I rollen som forsker vil egen forforståelse og engasjement i temaet ha betydning for hvordan man tolker dataene (Tjora, 2017). Selv om jeg forsøkte å møte det nye feltet med et åpent sinn og uten forutinntatte synspunkter, er det sannsynlig at min bakgrunn som pedagogisk leder i barnehage har farget mine valg i forskningsprosessen. Ved å velge Trygghets sirkelen som hovedteori, har jeg for eksempel vinklet oppgaven utfra min barnefaglige bakgrunn. Samtidig var også valget om å bruke denne teorien basert på informantenes egne uttalelser om hvor viktig trygghet var i avhørssituasjonen.

Ved at forskningens teorigrunnlag og metodologiske valg fremstilles med høy grad av gjennomsiktighet kan validiteten styrkes (Silverman, 2015). Høy grad av transparens er bestrebet i min forskning ved beskrivelse av teori og forskning som grunnlag for mine tolkninger, samt redegjørelse for hvilke metoder som er brukt for innhenting og bearbeiding av empiri. Jeg har forsøkt å vise grundig hvordan alle ledd i forskningen ble gjort, og begrunnet valgene som ble tatt. På den måten kan leseren kritisk følge hvordan de ulike konklusjonene ble trukket. Validiteten styrkes også ved å gå kritisk gjennom analyseprosessen på nytt, gjerne med ekstern vurdering (Thagaard, 2018). For mitt vedkommende har veileder gjennomgått og godkjent alle ledd i forskningen. Likevel var jeg alene om selve analyseprosessen hvor koder og kategorier ble formet,

noe som kan sees på som en begrensning av validiteten. For å kompensere for dette gikk jeg gjennom analysearbeidet grundig flere ganger.

En begrensning ved innhenting av empiri var at jeg ikke kunne bruke lydopptak under intervjuet, og derfor måtte skrive samtidig som jeg intervjuet. For å kompensere for dette fikk deltakerne tilsendt det ferdigskrevne intervjuet for å godkjenne innholdet og eventuelt rette opp i feil. Dette gjorde jeg for å sikre at dataene mine var riktige, og at ikke misforståelser hadde oppstått i skriveprosessen. Noen små justeringer og komplementeringer ble foretatt i henhold til informantenes tilbakemeldinger. Validiteten ble styrket ved at deltakerne på denne måten hjalp meg med å sikre at råmaterialet var riktig.

Man kan også reflektere over om råmaterialet er riktig slik informantene virkelig opplever det, eller om det er slik de ønsker å fremstille det. Hvordan man ønsker å fremstille seg selv kan spille en rolle i hvor oppriktig man tør å være i et intervju (Denzin, 2001). At informantene tilhørte det samme barnehuset kan ha ført til at anonymiteten dem imellom ble svekket. I tillegg visste lederen hvem av dem som deltok. Denne gjennomsiktigheten kan potensielt ha gått ut over påliteligheten i svarene. Av hensyn og lojalitet til sine kolleger, leder og egen arbeidsplass kan informantene ha svart fordelaktig eller holdt tilbake informasjon for å unngå å sette dem selv, andre eller arbeidsplassen i et dårlig lys.

Likevel kan trianguleringen imellom informantene bidra til å styrke validiteten. Triangulering er definert som «a validity procedure where researchers search for convergence among multiple and different sources of information to form themes or categories in a study» (Creswell & Miller, 2000). Ved at flere av informantene hadde samme meninger eller erfaringer, ble resultatene styrket. Et større utvalg kunne vært en fordel med tanke på triangulering mellom informantene. Triangulering ved bruk av ulike metoder kunne ytterligere ha styrket studien. Jeg kunne for eksempel foretatt observasjoner av tilrettelegging og gjennomføring av barneavhør for på den måten å sammenligne slik data med data fra intervjuene. Men ettersom slike observasjoner er strengt taushetsbelagt og ville krevd søknad til POD og jeg hadde begrenset tid, ble ikke denne metoden benyttet. Det kunne også styrket studien dersom jeg hadde innhentet empiri fra flere barnehus. Jeg kunne da fått et større sammenligningsgrunnlag, og kanskje funnet interessante nyanser mellom de ulike barnehusene.

På bakgrunn av overnevnte redegjørelse for validitet, vil det være opp til leseren å vurdere hvor pålitelig eller reliabel studien er. Mine bestrebelser har vært en ærlig, åpen og nøyaktig tilnærming til forskningsprosessen. Spørsmålet man kan stille seg er hvorvidt jeg ved innhenting og bearbeiding av informasjon fra de nevnte informantene utfra metodene som beskrevet har klart å svare på problemstillingen.

Om resultatene kan ha en overførbarhet og relevans i andre sammenhenger, kan diskuteres. Fenomenet «tilrettelegging for avhør av førskolebarn» var gjenstand for undersøkelse med mål om å finne ut hva informantene la vekt på og mente hadde betydning for om barnet åpnet seg og avdekket vold og seksuelle overgrep. Informantenes svar ble tolket i lys av teori. Ifølge Thagaard (2018) er det selve tolkningen som kan være overførbar, og ikke en beskrivelse av mønstrene i dataene. I min tolkning kom jeg frem til at hovedessensen i det informantene formidlet var betydningen av tilpasning til det enkelte barn og trygghet. Jeg kan likevel ikke påstå at mine tolkninger av hva de fire informantene vektlegger er gjeldende for andre som arbeider med barneavhør. En verdi av forskningen kan imidlertid være en større forståelse for hva tilpasning til det enkelte barn og trygghet *kan* bety for hvor mye barn åpner seg og forteller i et avhør. Utfordringer informantene peker på i forhold til samarbeidspartnere som barnehager og rettsvesen kan heller ikke sies å gjelde for alle barnehus, likevel er det viktige refleksjoner som bør løftes frem fordi det er forhold som kan forbedres.

3.6 Etiske vurderinger

Prosjektet ble godkjent av NSD med oppfordring om å søke ytterligere godkjenning fra POD (Politidirektoratet). Grunnlaget for dette var at NSD vurderte at innhenting av opplysninger om politiets arbeidsmåter kunne være av sensitiv karakter. Etter mailkorrespondanse med POD ble det imidlertid klart at det ikke var nødvendig å sende inn en formell søknad om godkjenning, så lenge deltakerne fikk tydelig beskjed om å ikke dele taushetsbelagt informasjon. Taushetsplikten ble dermed presisert i informasjonsskrivet som ble sendt til deltakerne, i tillegg til at de muntlig ble minnet om det umiddelbart før intervjuet startet. Deltakerne fikk da tydelig beskjed om å ikke henvise til konkrete saker eller barn selv om disse ikke ble navngitt, men kun gi informasjon basert på generelle erfaringer. Deltakerne fikk utfyllende informasjon om studien i et informasjonsskriv sendt på epost i god tid før intervjuene skulle foretas. På siste side i dette skrivet var det et samtykkeskjema hvor det sto at deltakelse var frivillig og basert på eget samtykke, samt

informasjon om retten til når som helst og uten grunn å kunne trekke seg. Dette samtykkeskjemaet signerte deltakerne før intervjuet startet. Personopplysninger som navn, epost adresse og telefonnummer til informantene ble oppbevart atskilt fra intervjuene og rapporten, ved at jeg skrev ut et skjema med alle opplysningene og låste dem fysisk inn i et skap. I rapporten sikres anonymiteten til informantene ved at det ikke vises til navn, alder eller hvilket av Statens barnehus de tilhører. Koder blir brukt for å skille de ulike informantene fra hverandre.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet er de metodiske valg som ligger til grunn for studien beskrevet og begrunnet, med forankring i mitt vitenskapsteoretiske ståsted. Prosessen ved utvalg av informanter og gjennomføringen av datainnsamlingen ble presentert. Vurderinger av studiens kvalitet ble gjort før det avslutningsvis ble gitt en fremstilling av hvordan ivaretagelsen av etiske forhold er sikret i forskningsprosessen .

4.0 Funn og drøfting

Formålet for denne studien var økt kunnskap om hvordan avhørssituasjonen kan tilrettelegges for at førskolebarn har de beste muligheter for å fortelle om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for. Problemstillingen og forskningsspørsmålene det søktes svar på var følgende:

Hvilke faktorer i avhørssituasjonen bidrar til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for?

- *Hvilken betydning har de metodiske tilpasningene som gjøres ved avhør av førskolebarn?*
- *I hvilken grad legges det vekt på barns behov for trygghet?*
- *Hvordan blir de yngste barnas følelsesuttrykk forstått og ivaretatt under avhøret?*

Funnene i forhold til problemstillingen presenteres i dette kapittelet. En narrativ fremstilling av informantenes svar tilstrebes, da det er informantenes subjektive stemme jeg ønsker å formidle. Funnene drøftes fortløpende opp mot teori og tidligere forskning. Etter at datamaterialet ble analysert (se kapittel 3) endte jeg opp med to hovedkategorier av faktorer som til sammen forklarer eller svarer på problemstillingen. De to hovedkategoriene er; «Tilpasning til det enkelte barn» og «Trygghet». Informantene vil i det følgende få betegnelsen R1 (Rådgiver1), R2 (Rådgiver2), A1 (Avhører1) og A2 (avhører2).

4.1 Tilpasning til det enkelte barn

Denne kategorien kom jeg fram til fordi å tilpasse avhøret til det enkelte barn var noe alle informantene mente var vesentlig for et best mulig resultat. Det kom frem flere forhold som måtte justeres etter barnet, både tid, språk og bruk av hjelpemidler. R2 sier for eksempel om tilpasning til det enkelte barn: *«Det er helt avgjørende. Vi må ha nok tid, forberedelser, samrådsmøter, alt av samarbeid. Det er så viktig at man treffer med tilpasningene».*

Metoden Sekvensielle avhør som brukes i avhør av førskolebarn, ble av alle informantene omtalt som et viktig redskap i tilpasningsarbeidet. I dette kapittelet gjennomgås først informantenes meninger om metoden og på hvilken måte den er viktig for tilpasningsarbeidet. Deretter presenteres funn angående tilpasninger i tid til det enkelte barn. Hvilke hensyn som må tas i forhold til barnets språklige og kognitive utvikling trekkes frem før det til slutt pekes på tilpasninger i bruk av hjelpemidler.

4.1.1 Metoden Sekvensielle avhør

For førskolebarn i Norge brukes metoden Sekvensielle avhør som beskrevet tidligere. Informantenes erfaringer og meninger omkring selve metoden presenteres og drøftes under denne delkategorien. Temaene som belyses er følgende: «Fornøyde med metoden», «forberedelser og kartlegging», «rådgiverne er til god hjelp» og «avhengig av å gjøre egne vurderinger».

4.1.1.1 Fornøyde med metoden

Alle informantene forteller at de er svært fornøyde med metoden Sekvensielle avhør. Det de i hovedsak trekker frem er betydningen av grundige forberedelser, mulighet for kartlegging i den første sekvensen og hvordan rådgiverne er til god hjelp for avhørerne i arbeidet med best mulig tilpasning. To av informantene trekker i tillegg frem hvor viktig metoden er for at de yngste barna nå får mulighet til å bli hørt, i motsetning til tidligere. R1 sier: *«Denne metoden er en stor positiv utvikling. Før tok vi alt i en bolk uten pause, det er et håpløst utgangspunkt. Derfor ble det få avhør av førskolebarn -fordi det var så vanskelig. Denne metoden har økt barns rettssikkerhet ved at de nå får muligheten til å bli hørt»*. Også A1 sier: *«Vi avhørte som regel ikke de yngste før denne modellen kom. Jeg ser at denne metoden er veldig bra»*.

Både R1 og A1 har jobbet lenge med avhør av barn som henholdsvis rådgiver og avhører. [REDACTED]

[REDACTED] Begge har dermed sett utviklingen fra før og etter at Sekvensielle avhør ble tatt i bruk og uttaler seg på bakgrunn av egne erfaringer. R1s erfaringer og uttalelser om at det var vanskelig å avhøre førskolebarn i en bolk er i tråd med forskning som viser at gjentatte avhør, eller gjentatte sekvenser, bringer frem mer informasjon enn å ta ett avhør i strekk. For eksempel fant Magnusson et al. (2017) i en studie at mange av barna hadde behov for flere avhør før de avdekket seksuelt misbruk. Samme resultat kom også (Leander, 2010) fram til og konkluderer med at to eller tre avhør er nødvendig for at barna skal klare å gi nok informasjon. Utviklingen av metoden «Extended forensic interview» kom nettopp på bakgrunn av forskning om at ett avhør ofte ikke var nok, spesielt ved avhør av førskolebarn og traumatiserte barn (Faller, Cordisco-Steele, & Nelson-Gardell, 2010).

En viktig grunn til at oppdeling av avhøret i flere sekvenser har positiv effekt kan tenkes å være fordi små barn kan ha vansker med å fokusere oppmerksomheten over tid og søke i hukommelsen (Magnussen, 2017). På samme måte har traumatiserte barn ofte kortere konsentrasjonstid og dermed behov for hyppige pauser for å holdes i «toleransevinduet» (Nordanger & Braarud, 2017). I tillegg er det slik at mange er uvillige til å fortelle om intime og vanskelige tema som vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner, og dermed trenger mer tid i en trygg og støttende atmosfære for å klare å fortelle (Ahern et al., 2019). Når konsentrasjonen setter begrensninger for tiden vil dermed et avhør delt opp i gjentatte sekvenser kunne hjelpe barnet til å klare å fortelle.

4.1.1.2 Forberedelser og kartlegging

I forbindelse med forberedelser og kartlegging forteller A1 hva hun mener er bra med metoden:

Kontaktetableringsfasen og forberedelsene er veldig viktige. Forberedelsene er mye større ved sekvensielle avhør, i forhold til eldre barn. En trenger flere detaljer. Har barnet for eksempel uttalefeil? Når han sier slik så mener han dette? Det kan være god hjelp å få vite slike ting. Hvordan fungerer barnet sammen med fremmede? Noen barn tåler ikke en tydelig grensesetting. Er barnet tospråklig? Må en ha tolk? Vi spør gjerne barnehagen om en konkret hendelse å ta tak i, et «episodisk minne». Vi må finne ut barnets fungering språklig, kognitivt og sosialt, for at vi kan legge opp avhøret best mulig. Metoden gjør meg tryggere.

A1, som har lang erfaring med avhør av barn, opplever at metoden gjør henne tryggere. Jeg tolker det som at de grundige forberedelsene er viktige for henne og utgjør en trygghet i form av størst mulig grad av forutsigbarhet. Likevel får jeg opplevelsen av at barnet i stor grad sees på som et objekt som skal forhåndsvurderes, uten å ta i betraktning sin egen innvirkning i kommunikasjonen med barnet. Objekter er noe som studeres på avstand, mens subjekter har vi et samspill med, vi involveres og påvirkes gjensidig (Øvreeide, 2009). Ved å spørre trygghetspersonen «hvordan fungerer barnet sammen med fremmede?» sees barnet på som et uforanderlig objekt som i møte med alle fremmede reagerer på samme måte. Konteksten, sammenhengen og eget bidrag undergraves ved denne tankegangen, etter min mening. I tillegg til forberedelsene ved innhenting av opplysninger fra barnehagen, legger A1 (i likhet med alle de andre informantene) vekt på

kontaktetableringsfasen (den første sekvensen) som viktig for å vurdere barnets fungering. Samtlige av informantene fremhever hvor viktig den første sekvensen er for dette formålet. A2 og R1 peker på at tilpasningene som gjøres utfra disse vurderingene er viktige for rettssikkerheten. A2 forteller det slik:

Vi må klare å tilpasse kommunikasjonen til barnet. Vi er på god vei i politi-Norge med den sekvensielle metoden. Det er viktig å bruke den første sekvensen for alt den er verd. Alt jeg spør om er av en grunn, men også for å trygge barnet. Vi kartlegger «episodisk minne» hos barnet og evnen til å fortelle om det. Dersom barnet ikke klarer å fortelle fra et karneval kan en ikke forvente at de kan fortelle om andre vonde hendelser. Det er viktig at vi ikke spør om ting barnet ikke har forutsetninger til å svare på. Man skal treffe barnet på sitt nivå. Da er det viktig at man virkelig har fått et godt bilde av barnet i den første sekvensen. Å stille for vanskelige spørsmål kan gå ut over rettssikkerheten. En kan spørre om «hvor», «når» osv., så får man bare tulle svar. Når det da spilles av i retten tar det seg dårlig ut og kan svekke barnets troverdighet.

Det er viktig for A2 å kartlegge barnets nivå og fungering for å kunne tilpasse kommunikasjonen slik at barnet forstår spørsmålene. Hun vet at om hun ikke treffer med tilpasningene kan det gå ut over rettssikkerheten til barnet. I likhet med A2 er også R1 opptatt av hvor viktig den første sekvensen er for at opplysningene fra barnet skal bli riktige. R1 sier:

Den første sekvensen utforsker hvordan barnet kommuniserer. Vi prøver ut hvem, hva, hvor-spørsmål. Klarer barnet å svare på dette? Vi avklarer for eksempel at barnet ikke forstår «hvem-spørsmål». Da kan vi ikke spørre om det i avhøret. Barn vil tilfredsstille voksne, så om vi spør så vil de ofte bare komme med et svar selv om de ikke forstår spørsmålet. Så det å avklare hva barnet klarer er viktig.

A2 og R1 forteller at barn ofte vil svare vilkårlig dersom de ikke forstår spørsmålene fordi de vil tilfredsstille den voksne ved å gi et svar. Jeg forstår det slik at de ved å si dette er oppmerksomme på hvor lett påvirkelig førskolebarn er, noe som støttes av forskning. Leichtman and Ceci (1995) fant for eksempel i et eksperiment at tre av fire av de yngste førskolebarna (3-4 år) lot seg påvirke av ledende spørsmål. For de eldste førskolebarna (5-6 år) var det litt under halvparten som lot seg

lede. Informantene forteller at dersom et barn opplever at den voksne forventer et svar, vil barnet ofte gi et vilkårlig svar for å leve opp til forventningene, selv om barnet kanskje ikke har forstått spørsmålet. Noen ganger har barnet kanskje forstått enkelte ord eller fraser uten å ha forstått hele spørsmålet. Derfor er det viktig at spørsmålsstilling og ordbruk justeres etter barns modningsnivå (Newlin et al., 2015). En avklaring av hva barnet forstår ser dermed ut til å være av avgjørende betydning for informantene for å frembringe riktige opplysninger.

R2 skiller seg litt fra de andre i sin beskrivelsen av den første sekvensen, ved at hun først nevner at kontaktetablering skjer, og deretter peker på vurdering av barnets fungering, psykologiske forhold og barnets behov. R2 sier:

Den første kontaktetableringen skjer i første sekvens av avhøret. (Selv om det også har vært litt kontakt på venterommet i forkant). Dette gir også grunnlag for vurdering av barnets utviklingsnivå.

R2 er den eneste som nevner at kontaktetablering skjer i første sekvens. Det er overraskende at ikke flere av informantene legger vekt på å fortelle hvor viktig kontaktetableringen er i den første sekvensen. De relasjonelle elementene i en barnesamtale er grunnleggende for den videre kontakten og innholdet som kommer frem, ifølge Øvreeide (2009). Han sier at er det viktig å bygge opp en kontakt av inntoning og gjensidighet for at barnet skal bli motivert til å gi opplysninger til den voksne (Øvreeide, 2009). Når A2 sier at «alt jeg spør om er av en grunn, men også for å trygge barnet», kan det høres ut som at det å trygge barnet kommer som en tilleggseffekt av det som egentlig er grunnen til at hun spør. Den første sekvensen omtales i all hovedsak av alle informantene som betydningsfull for kartlegging av barnets fungering for å kunne tilpasse avhøret mest mulig hensiktsmessig for akkurat dette barnet. I Sekvensielle avhør som metode skal den først sekvensen ta for seg fase to og tre i DCM, nemlig «kontaktetableringsfasen» og «innledende prosedyre». Målet med kontaktetableringsfasen er å skape kontakt og tillit for at barnet skal bli så trygt som mulig. I innledende prosedyrer er hensikten å gjøre situasjonen oversiktlig og begripelig for barnet (Gamst, 2017). Å danne seg et bilde av barnets utviklingsnivå er også en del av kriteriene for sekvensen, men ikke selve hovedmålet, slik metoden er beskrevet av Langballe og Davik (2017).

4.1.1.3 Rådgiverne er til god hjelp

At rådgiverne hjelper til med kartleggingen fra bisitterrommet er noe begge avhørerne opplever som positivt og nyttig. A1 fremhever at rådgiverne er til god hjelp i kartleggingen under den første sekvensen:

Rådgiverne hjelper med å for eksempel telle hvor mange «hva-spørsmål» barnet svarte på, også andre spørsmål som «hvem», «hvor», «hvordan», «når», «antall ganger», og «omstendigheter». Evner barnet kun å svare på «hvem- og hva -spørsmål», så gir dette en pekepinn på hva vi kan spørre om og forvente å få svar på videre i avhøret. Det kan også hende vi finner ut at barnet ikke er «avhørbart».

Det virker som om det er viktig for A1 å få oversikt og kontroll over hvilke spørsmål hun kan stille og ikke, og at hun opplever å få hjelp av til dette av rådgiverne som observerer. For eksempel kan rådgiverne hjelpe henne med å telle ulike spørsmål barnet svarte på. A2 på sin side fremhever den faglige støtten hun opplever å få fra rådgiverne. Hun sier:

Det er viktig at vi i vår utdanning har lært om barns utvikling. Vi har også god støtte i de barnefaglige rådgiverne. Det er bra at de er tydelige og sterke. Det er viktig at vi ikke spør om ting barnet ikke har forutsetninger til å svare på. Overfor avhørsleder må vi argumentere og forklare våre valg. Her får jeg god støtte fra rådgiverne. Den første sekvensen er derfor kjempeviktig. Jeg trives veldig godt med denne metoden.

A2 trekker frem at hun fra rådgiverne får støtte i sine argumenter overfor avhørsleder. Dette tolker jeg som at hun opplever å måtte «kjempe» litt overfor avhørsleder ved å begrunne hvorfor hun tar ulike valg, og at hun ved støtte fra rådgiver opplever å stå sterkere sammen med dem. Jeg tolker det slik at samarbeidet med rådgiverne motiverer henne, og at det er en viktig grunn til at hun trives med metoden. Selv om ulike forhold vektlegges er altså begge avhørerne positive til hjelpen de får fra rådgiverne. R2 forteller litt om sin egen rolle som rådgiver i den første sekvensen:

Psykologisk -får man kontakt med barnet? Er det et forskremt barn? Som rådgivere observerer vi og etterpå diskuterer man hva barnet trenger. Kan vi gjøre noe for å støtte

barnet? Trenger det flere pauser, trenger det trygghetspersonen og hvordan legger vi opp neste sekvens? I samråd med påtalejuristen, hva kan vi spørre barnet om, og hva skal vi ikke spørre om? Si noe om hva vi kan forvente av dette barnet.

R2 er, i likhet med de andre informantene, også opptatt av å vurdere barnets utviklingsnivå, men hun peker i større grad enn de andre på vurdering av hva som er barnets psykologiske behov og hvordan de best kan støtte barnet videre. Det er interessant at hun vektlegger å vurdere ulike forhold enn de andre. Det kan kanskje komme av at hun er den som har jobbet der kortest (to år) og dermed har både teori og tidligere arbeidserfaring som klinisk terapeut «friskt i minne». Hennes utdannelse som [REDACTED] kan også spille inn. Det er også mye mulig at den andre rådgiveren er opptatt av disse sidene, men at hun ikke fortalte om det i intervjuet. Det at informantene har ulike roller og ulik bakgrunn, ser ut til å virke komplementerende i samarbeidet, noe som også var en stor del av hensikten med opprettelsen av barnehusene. Tverrfagligheten skulle sikre best mulig helhetlig ivaretagelse av sårbare barn og grupper i trygge omgivelser. Dette skulle gjøres ved å samle høy kompetanse i fagpersonell fra ulike disipliner (Politidirektoratet, 2018). Rådgivernes barnefaglige kompetanse ser i min studie ut til å komme avhørerne til gode i form av hjelp til vurdering av barnet og støtte i argumenter overfor avhørsleder.

4.1.1.4 Avhengig av å gjøre egne vurderinger

Alle informantene fortalte uoppfordret at de er avhengige av å gjøre egne vurderinger av barnets språklige og kognitive fungering fordi informasjonen de får fra barnehagen ofte ikke stemmer med det de selv ser. Det er interessant at alle informantene sier det samme, uten å ha fått spørsmål om det. Jeg presenterer hva en av informantene sier om dette. R1 forteller:

Ofte opplever vi at opplysningene vi får fra barnehagen ikke er riktige i forhold til barnets fungering. Barnehagen kan for eksempel også si at barnet elsker å pusle, og er kjempeflink til det, men når de kommer hit så kan ikke barnet forskjell på hvilke brikker som skal rundt kanten og i midten. Eller de kan si at barnet er veldig glad i å tegne, men så ser vi at de ikke kan holde en blyant engang. Det er som regel slik at barnehagen rapporterer om høyere fungering enn det vi ser. Derfor blir den første sekvensen så utrolig viktig slik at vi selv kan kartlegge barnets fungering.

R1 forteller at opplysningene fra barnehagen ofte ikke er riktige eller nøyaktige nok. Alle informantene er enige om at det som regel er slik at barnehagen rapporterer om bedre fungering enn det de selv opplever, men en av dem sier at det også kan være omvendt. At alle informantene er av samme oppfatning og forteller dette uoppfordret til meg som har bakgrunn fra barnehage tolker jeg dithen at dette er viktig for dem å få fram. R1 forteller mye om dette og det virker som det skaper frustrasjon at de ikke kan stole på opplysningene de har fått fra barnehagen. Hun sier at den første sekvensen blir så viktig slik at de selv kan kartlegge barnets fungering. Dette kan dermed være en medvirkende årsak til at kartlegging ser ut til å være prioritert framfor kontaktetablering i den første sekvensen.

Den ulike vurderingen av barnets fungering kan skyldes flere faktorer. Den fremmede situasjonen og konteksten kan være en medvirkende årsak. Barn klarer ofte mer i velkjente kontekster og sammenhenger (Gamst, 2017). En annen årsak kan være at barnehagepersonalet og avhører legger ulikt innhold i begrepene de snakker om. For eksempel «å tegne» kan for barnehagepersonalet bety å rable med farger på et papir, mens det samme begrepet for avhører gjerne betyr å kunne tegne noe symbolsk med ordentlig blyantgrep. En tredje årsak kan være at trykghetspersonen får disse spørsmålene i en telefonsamtale med avhører og dermed ikke får tid til å foreta egen kartlegging, men må svare der og da basert på hukommelse og «syensing». På grunn av den ofte ulike vurderingen er barnehuset avhengig av å gjøre sine egne kartlegginger i den første sekvensen av avhøret, i følge informantene. Ny forskning ved Sinkerud Johnson har imidlertid vist at avhørere i flere tilfeller ikke treffer med tilpasningene utfra barnets forutsetninger, og at det ofte foreligger en overvurdering av barnet i forhold til det faktiske utviklingsnivået (Helmikstøl, 2018). Informantene i min studie virket på sin side fornøyde med sin egen kartlegging og tilpasning. Kanskje har kritikken ført til at kartlegging foregår med enda høyere presisjon og prioritet enn tidligere.

4.1.2 Tid

Denne delkategorien handler om tilpasning av tid til det enkelte barn. Det vil naturlig nok være ulikt fra barn til barn hvor lang tid de trenger på seg for å klare å fortelle om hva de har vært utsatt for. Jeg var forberedt på at det kunne være en utfordring å sette av «nok tid» til det enkelte barn. At tiden også måtte justeres *ned* etter barnets konsentrasjonstid hadde jeg ikke tenkt på som en utfordring. Flere av informantene forteller om dette. R2 sier: «*For noen barn er det bare to*

sekvenser, det kommer an på hvor hyppige pauser det er nødvendig å ta, toppen 3-4 sekvenser. Jo yngre barnet er jo mindre «vindu» har man. De blir fortere slitne».

Når R2 snakker om vindu, tolker jeg det som hun henviser til forklaringsmodellen om «toleransevindu» (Nordanger & Braarud, 2017). Traumatiserte barn har som regel et smalt toleransevindu som angir tilstanden der de er optimalt tilstede og konsentrerte. For å nå inn og opprettholde kontakt er det nødvendig å holde barnet i toleransevinduet og unngå at barnet går inn i hyper- eller hypoaktivitet (Nordanger & Braarud, 2017). R2 peker på at yngre barn har mindre «vindu» enn eldre fordi de blir fortere slitne. Dette begrepet «vindu» brukes dermed også for å angi barnets konsentrasjonstid uavhengig om barnet er traumatisert eller ikke. Avhøret må tilpasses til barnets konsentrasjonstid. A2 forteller hvordan hun kan oppleve tidspress i avhøret:

Det er første gang man møter barnet og man har begrenset tid. Man kan føle litt på presset når folk ser på og man skal inn og «fikse saken». Kjenner man for mye på det presset kan det gå ut over kontakten man får med barnet. Hvis barnet har en konsentrasjon på 8 minutter, så må vi tilpasse oss til det. I starten var det et stressmoment for meg, men nå er det borte.

A2 forteller hvordan hun som avhører kan føle på et press fordi hun på kort tid må «fikse saken». Det virker som det at «folk ser på» fra bisitterrommet kan føles som en ekstra belastning for henne. Hun sier av erfaring at dette stressmomentet kan gå ut over kontakten man får med barnet, samtidig som hun opplever at det var verst i begynnelsen og er borte nå. At avhørernes stress på grunn av barnets begrensede konsentrasjonstid kan gå ut over kontakten som knyttes med barnet, er viktig å merke seg. Kanskje kan også tidspress være medvirkende til at kartlegging ser ut til å bli mer prioritert enn kontaktetablering i den første sekvensen.

A1 forteller hvordan de kan tilpasse tiden i avhøret utfra barnets forventede konsentrasjon. «Følgepersonen sier kanskje at barnet vanligvis sitter urolig i barnehagen. Da kan vi også dele denne kontaktetableringsfasen i to, slik at vi tar ca. 10 min to ganger». Det A1 forteller om tilpasning i forhold til barns konsentrasjonstid, vitner om at forberedelser er viktig for å kunne tilrettelegge for det enkelte barn. Samtaler med følgepersonen fra barnehagen og fleksibilitet i metoden fører til at avhøret kan skreddersys i tidsintervaller tilpasset barnet.

På spørsmål om de ytre tidsrammene som settes av til avhør av det enkelte barn er tilstrekkelige, er det delte meninger blant informantene. R1 svarer uten å nøle et sekund: «Ja, absolutt! Juristene er veldig godt til å si «bare ta den tiden dere trenger». De er genuint interessert i avhørene av de yngste. Mens R1 svarer veldig positivt, er de tre andre informantene mer nyanserte i sine svar.

R2 sier:

Der kommer det an på avhørsleder. Avhører er god til å vurdere hvor mye tid barnet trenger, det er avhørsleder også. Men det rommet politiet får er preget av avhørsleders forhold til tidsbruk. Som regel er de stort sett gode. Avhører er spesialisten til å legge opp avhøret og juristen er som regel lydhør. Enkelte ganger kan det være uenighet, men det er sjelden.

R2 mener at det er opp til den enkelte avhørsleder og dennes forhold til tidsbruk som avgjør hvor mye tid som settes av til det enkelte barn. Ved at hun bruker ord som «stort sett» og «som regel» forstår jeg at det kan variere litt om hun synes det settes av nok tid til det enkelte barn.

A2 mener de er på vei:

Vi er på god vei. Vi bruker mer tid i det sekvensielle avhøret. Vi kjører parallelt hvis det er søskenpar. Vi er i en utvikling. Det skjer i større grad at barn kommer inn to ganger, for eksempel i en akutt-sak. Det kan være en utfordring hvis det er en vold-i-hjemmet-sak. Da kan det hende at barnet må i beredskapshjem eller at den siktede får besøksforbud i perioden. Ingen saker er like.

Ifølge A2 er de «på god vei» og «i en utvikling». Dette sier meg at hun ikke mener de er helt der de skal være ennå, men at hun ser positive tendenser. Hun peker for eksempel på at barn i større grad kommer inn to ganger til avhør. A1 virker litt usikker på hva hun skal svare på dette spørsmålet. Hun drar litt på det mens hun tenker:

Hm ... hva skal jeg svare ... stort sett.. Det er ikke så ofte vi har gjentatte avhør. Som regel gjør vi oss ferdige den dagen. Mye handler om ressurser og det er juristen som tar avgjørelsene. Kanskje blir det ikke brukt nok tid til trygging noen ganger. Det handler også om at hvis dette skjer i hjemmet så kan ikke barna hjem og så tilbake senere. Hvis

foreldrene ikke bor sammen så går det jo ... Sum a sumarum settes det av nok tid, men at en kunne tenkt på at noen barn burde kommet tilbake mer enn vi gjør i dag.

Selv om A1 virker litt usikker, konkluderer hun med at det settes av nok tid, men at flere barn burde kommet tilbake enn hva som er dagens praksis. Hun sier også at det kanskje ikke blir brukt nok tid til trygging noen ganger, og at mye handler om ressurser. Informantenes svar på om det settes av nok tid til det enkelte barn er interessant. Den ene er veldig fornøyd, mens svar som «det kommer an på», «vi er i en utvikling» og «stort sett» og fra tre av informantene forteller meg at de på dette spørsmålet er litt ambivalente. A1 mener at flere barn burde kommet tilbake enn hva som gjøres i dag. To av informantene peker på praktiske utfordringer i forhold til at barn ikke bare kan sendes hjem og så komme tilbake igjen.

I følge Gamst (2017) er det viktig at ikke ytre tidsrammer fører til stress i avhøret, men at tiden bør kunne utvides ved behov. Forskning har vist at barn ofte forteller mer etter gjentatte avhør (Leander, 2010) og tatt i betraktning det man vet om barns motvillighet til spesielt å fortelle om seksuelle overgrep er det viktig å ta hensyn til om flere barn burde kommet tilbake, som A1 pekte på. I den amerikanske metoden «The NCAC extended forensic interview protocol» er det lagt opp til at avhøret kan gå over flere dager, med kun en sekvens om dagen (Davik & Langballe, 2013). I Sekvensielle avhør, som er inspirert av den amerikanske metoden, er det ifølge avhørerne slik at man gjør seg ferdig med alle sekvensene samme dag. Det hender at noen kommer tilbake til et gjentatt avhør, men det er ikke så vanlig, ifølge informantene. En av informantene sier at tiden som blir satt av til det enkelte barn kommer an på avhørslederens forhold til tidsbruk, en annen mener at det handler om ressurser. Dette sier meg at barnets behov for tid i noen tilfeller kan se ut til å komme i andre rekke, og at tiden som settes av er litt tilfeldig avhengig av hvilken avhørsleder man får eller hvor mye ressurser man har. Det er et tankekors hva tidspress og begrenset tidsbruk kan bety for små barns mulighet for å avdekke sin historie.

4.1.3 Språk og kognitiv utvikling

Under dette temaet presenteres hvordan informantene tenker at barnets språk og kognitive utvikling har betydning for hvor mye informasjon som kommer frem i avhøret. Informantene opplever flere utfordringer knyttet til avhør av barn som har begrensninger i språk og kognitiv utvikling. De hevder at barn som kommer til barnehuset ofte fungerer på et lavere nivå enn andre

og at barns forutsetninger står i kontrast til de høye juridiske kravene til en forklaring. Det skaper frustrasjon for informantene at de opplever lite kunnskap og forståelse i rettssystemet angående barns fungering. På grunn av barns begrensninger i språket og den kognitive utviklingen er det nødvendig å tilpasse kommunikasjonen ved avhør av førskolebarn. Det kan imidlertid være en balansegang å gi språklig støtte uten å være ledende. At kommunikasjonen tilpasses barnets nivå omtales av informantene som svært viktig med tanke på at riktig informasjon kommer frem. Temaene i denne delkategorien belyses under følgende overskrifter: «utfordringer, «barn som kommer til barnehuset fungerer på et lavere nivå», «barns forutsetninger i kontrast til rettssystemets krav» og «konkrete spørsmål».

4.1.3.1 Utfordringer

Å kommunisere med små barn byr på flere utfordringer ifølge informantene. For eksempel pekes det på at dersom barnet ikke hadde språk da hendelsen skjedde, kan de ikke fortelle om det senere. Noen ganger mangler barn begreper for å kunne forklare. At barn har et annet morsmål enn norsk kan føre til utfordringer i forhold til å forklare på norsk noe som har «skjedd» på morsmålet. Samtidig kan tolkesituasjonen være vanskelig å forstå for små barn. Å følge barn logisk og språklig kan være utfordrende fordi de ikke forteller narrativt som voksne. Det kan også være vanskelig, men viktig å sikre at man er på «nett», at man snakker om det samme. R1 forteller om hvordan barns språk og kognitiv utvikling kan skape utfordringer i avhøret:

Den kognitive utviklingen, barn har ikke like lang erfaring med livet til å forstå hva som skjer rundt dem, og språket gjør det vanskelig å forklare hva de opplever. Hvis barnet ikke har begreper for seksualitet og vold, så er det vanskelig for dem å forklare seg. Og hvis du ble utsatt for overgrep da du var 2 år og ikke hadde språk, kan du ikke fortelle om det når du er 4 år, fordi minnelagring er avhengig av språk.

R1 peker her på både kognitive og språklige utfordringer som både har med barnets evne til å forstå hva som skjer, og uttrykke seg om det. Hun snakker også om den nære sammenhengen mellom språk og minne, og hvorfor det er umulig å fortelle om noe som skjedde fra tiden før man hadde språk. I følge Magnussen (2017) er ikke episodiske minner lagret som indre bilder eller video, men som fortolkede erfaringer med sterke koblinger til den språklige utviklingen. Dette er i tråd med Vygotskij (2001) sin teori om den nære sammenhengen mellom språk og kognisjon, og at

språket fungerer som et redskap for tanken. I tre- femårsalder begynner ordene å gi mening for barnet ved at de symboliserer noe. Barnets indre språk fungerer som tenke-redskap, mens det sosiale språket brukes til å kommunisere med (Vygotkij, 2001). Utfra denne teorien kan dette være en forklaring på det R1 sier om at barn ikke kan fortelle om noe som skjedde da de ikke hadde språk. Et lignende fenomen forteller R2 om:

Spesielt utfordrende er det med flerspråklige barn. Den erfaringen barnet bærer på har gjerne skjedd på et annet språk, og det kan være vanskelig for barnet å sette ord på dette på norsk. Vi har derfor lav terskel for bruk av tolk, samtidig er det også veldig vanskelig å bruke tolk på de yngste barna.

At det for tospråklige barn kan være vanskelig å forklare noe på norsk som barnet har «opplevd på morsmålet sitt» kan ha sammenheng med at minnene om det de har opplevd er nært knyttet til språket som i dette tilfellet er morsmålet. Det kan også ha sammenheng med at barna mangler ord og begreper på norsk, fordi norsk er andrespråket deres. To av informantene sier at dersom det er behov for tolk, så er det i tillegg ofte problematisk for de yngste å forstå tolkens rolle. A1 presiserer hva som er vanskelig med tolk: «*Utfordringen er at barnet ofte ikke forstår tolkens rolle. Spesielt når de er så små som 3-4 år*».

Jeg forstår det slik at utfordringene med tospråklige barn oppleves som komplekse for disse to informantene. At det for mange kan være vanskelig å fortelle noe på et språk som har skjedd på et annet språk, gjør bruk av tolk nødvendig. Samtidig blir det vanskelig med tolk på grunn av barnets manglende forståelse av tolkesituasjonen. Det blir et dilemma hvor både den språklige og kognitive utviklingen spiller en stor rolle. Ifølge Gamst(2017) er evnen til å resonnerer logisk begrenset for førskolebarn, spesielt i ukjente situasjoner. Hun sier også at evnen til å sette seg inn i andres perspektiv ikke utvikles før i femårsalder. At tospråklige barn ikke forstår tolkens rolle kan dermed ha sammenheng med at det er en ukjent situasjon og at barnet ikke kan sette seg inn i at avhøreren ikke forstår, eller at tolken ikke er en vanlig samtalepartner.

To av informantene forteller at selve kommunikasjonen med barn kan være krevende. De legger vekt på litt ulike sider. R1 forteller: «*Vi klarer ikke alltid å følge barnets logikk. De yngste barna snakker ikke narrativt slik som voksne gjør. Barn assosierer og hopper fra det ene til det andre*».

Jeg forstår det slik at R2 mener det kan være vanskelig å holde tråden i en samtale med barn fordi de lett «sporer av». A2 på sin side har mest fokus på at kommunikasjonen skal være konsis slik at hun og barnet ikke snakker forbi hverandre, men har samme forståelse. Hun sier det ofte er en utfordring å skille mellom om de yngste barna snakker i «skript» eller «episodisk». Hun forklarer begrepene slik:

Å snakke i «skript» er hvis jeg for eksempel spør «Hvordan er det vanligvis hjemme hos dere?» Så kan barnet plutselig gå inn og snakke «episodisk», altså om en spesiell hendelse. Da er vi ikke på samme nett. Det er viktig å skille mellom dette for at det skal bli riktig. Så er det dette med kategorisering. Jeg viser kanskje en drue, og barnet sier det er en ball. Da snakker vi ikke om det samme, eller barnet har ikke lært kategorisering fullt ut. For barnet er det en ball, vi ville kalt det en drue. Barnet kommuniserer ut fra sitt eget ståsted og sin opplevelse.

A2 er opptatt av at informasjonen i barnets forklaring skal bli så riktig og pålitelig som mulig. Det er derfor viktig for henne at hun og barnet har samme forståelse av det de snakker om slik at det som kommer frem av opplysninger blir riktig. Hun er også inne på at barn snakker utfra sitt eget ståsted og opplevelse. Jeg tolker det som hun mener at barnet ikke sier feil, men snakker utfra sitt utviklingsnivå.

4.1.3.2 Barn som kommer til barnehuset fungerer ofte på et lavere nivå

Et mønster to av informantene forteller at de ofte opplever, er at barn som kommer til barnehuset ofte fungerer på et lavere nivå enn jevnaldrende. Dette vil selvsagt være viktig å ta hensyn til i både kartlegging og tilpasning av kommunikasjonen.

R1 sier det på denne måten:

Det er interessant at det er så mange sårbare barn som kommer hit. I sakene der en person fra barnehagepersonalet er mistenkt er det annerledes. Da er barna kommet mye lenger i utviklingen, og vi ser hva barn egentlig kan på det alderstrinnet. I sakene vi vanligvis får er det mistanke om vold eller overgrep i nære relasjoner, altså fra foreldre. Da er utviklingen til barnet på et lavere nivå. De er sårbare barn. Erfaringene de bærer med seg spiller stor

rolle. Hvis barnet er grunnleggende utrygt og de vanligvis ikke blir tatt imot når de forteller noe ... Tilknytning er viktig.

To av informantene viser til egen erfaring når de sier at barn som kommer til barnehuset ofte fungerer på et lavere nivå. De ser at tilknytning og oppvekstmiljø har stor betydning for barns læring og utvikling. Barna omtales som sårbare og grunnleggende utrygge, og dette settes i sammenheng med at barna har levd med vold eller seksuelle overgrep i nære relasjoner. Informantenes erfaringer samsvarer med tilknytningsteorien. Barn med tilknytningstraumer, som har levd i frykt og mye stress i sine nære omgivelser, kan utvikle endringer i hjernestrukturen som igjen påvirker læringsevnen (Sørli, 2013). Lite stimulerende omgivelser og få muligheter til ro og støtte i kognitiv utforskning av verden kan også være medvirkende til at mange har lavere fungering enn hva alderen tilsier (Øvreeide, 2009). A1 og R1 viser god barnefaglig forståelse når de reflekterer over hvordan barns sårbare og utrygge tilknytning virker inn på deres generelle fungeringsnivå. Av konteksten informantene sier dette i forstår jeg at denne kunnskapen er viktig å ta hensyn til når de vurderer og tilpasser avhøret til det enkelte barn. Dette er i tråd med Øvreeide (2009) som sier at tilrettelegging i kommunikasjonen må tilpasses barnets faktiske kognitive og språklige nivå, og ikke alderen.

4.1.3.3 Barns forutsetninger i kontrast til rettssystemets krav

En problemstilling som viser seg er at barns ofte lave fungering språklig og kognitivt gjør det bortimot umulig å oppfylle rettssystemets ulike krav til en forklaring. Det kreves at barnet kan fortelle fritt, fortelle om følelser, omstendigheter og detaljer. Utfordringen informantene trekker frem i forbindelse med dette er at juristene ofte mangler kunnskaper om barns fungering.

Alle informantene er opptatt av at førskolebarns forutsetninger for å forklare seg ikke harmonerer med de juridiske kravene til en forklaring -som er de samme for barn som for voksne. Å få barna til å fortelle fritt regnes som det mest pålitelige og ønskelige. Dette er det flere av informantene som påpeker er vanskelig for de yngste. R2 forklarer: «I et avhør ønsker en den frie fortellingen. Det kan være vanskelig med de yngste». R1 presiserer det juridiske kravet om å fortelle selv dersom noe straffbart har skjedd: «Påtalemyndigheten er avhengig av at barnet selv forteller. Det er et krav at barna selv må fortelle det dersom de er blitt slått, det holder ikke at de svarer «ja» på et spørsmål».

R2 og R1 snakker ikke helt om det samme. Det er *ønskelig* at barnet forteller mest mulig fritt, mens det er et *krav* at barnet forteller selv om straffbare handlinger. Likevel handler det om barns evne til å klare å fortelle, ikke bare svare på spørsmål. Et annet krav er som nevnes er å kunne fortelle om følelser. R1 sier at juristene er avhengige av at barnet kan fortelle om følelser, men at ikke alle barn kan sette ord på dette. Hun forklarer videre at det er nødvendig å få klarhet i barnets opplevelser og følelser for å finne ut omstendighetene rundt en hendelse. R1 gir et eksempel:

Jenta hadde fortalt i barnehagen at far hadde slått henne i hodet med en spade. I avhør ble det avdekket at dette hadde skjedd ved et uhell da de skuffet snø sammen. Man må få hele pakka rundt, finne ut av omstendighetene. Er det noe straffbart som har skjedd eller bare et uhell?

Det er altså også et krav om at barnet må kunne snakke om følelser og hvordan de opplevde hendelsen(e) de har vært gjennom, for å unngå misforståelser. Som vi ser av R1s svar er dette kravet viktig for å ivareta rettssikkerheten i en sak.

A2 forklarer at hun som avhører må finne ut om det har blitt begått noe straffbart, og forholde seg til hvilke straffebed som gjelder i den aktuelle saken. Hun sier: «*For eksempel seksuelle overgrep. Hvilke handlinger har skjedd? Hvor, når og av hvem? Det er en utfordring med detaljer. Det er derfor ofte mer mangler i barns forklaringer*». A2 opplever at det er vanskelig å få detaljer fra de yngste barna. Samtidig har hun straffebed å forholde seg til «ovenfra». Det virker som hun, i likhet med de andre informantene, synes det er utfordrende at kravene til en forklaring er vanskelige å forene med barns begrensede forutsetninger. En følge av at man må unngå å stille spørsmål barnet ikke har forutsetning for å kunne svare på er at barns forklaringer ofte blir mangelfulle. Begge avhørerne og den ene rådgiveren er opptatt av at det kan være utfordrende å få jurister og dommere til å forstå dette, og at de ofte må argumentere for hvorfor de velger å ikke spørre barnet om enkelte ting. A1 sier: «*Mye av utfordringene ligger i å få juristene og dommerne til å forstå barns forutsetninger for å kunne evne å svare på spørsmål som «antall ganger» og «når» ting har skjedd. Jeg føler det er lite kunnskap om barn og barns fungering*».

Jeg tolker det slik at informantene opplever å stå i en skvis mellom rettssystemets krav og forventning til en forklaring på den ene siden, og hensynet til barns forutsetninger på den andre. For å sikre rettssikkerheten er de nødt til å tilpasse kommunikasjonen til barnets nivå, noe som ofte gjør at de må unngå noen spørsmål som barnet ikke forstår. Forklaringene blir derfor gjerne mangelfulle. Tre av informantene forteller at det er lite kunnskap om barn blant jurister/ dommere og dermed utfordrende å få dem til å forstå hvorfor forklaringene til små barn ofte må bli mangelfulle. Denne problematikken bekreftes av Davik (2019; 2013) som i Kripos har jobbet med avhør av barn i en årrekke og etterlyser barnefaglig kunnskap i rettssystemet. Hos tre av informantene virker det som denne manglende kunnskapen er kilde til frustrasjon.

4.1.3.4 Konkrete spørsmål

Tilpasning i kommunikasjon og spørsmålsstilling til barnets nivå er avgjørende for å få riktig informasjon fra barnet, ifølge alle informantene. Åpne spørsmål som oppfordrer barnet til å fortelle fritt, regnes som det mest pålitelige og er et mål for kommunikasjonen både i DCM, Sekvensielle avhør og øvrige anerkjente metoder (Gamst, 2017; Langballe, 2007). Informantene ble spurt om hvordan den åpne spørsmålsstillingen praktiseres og fungerer med førskolebarn, og de bekreftet at dette var vanskelig. A1 sier *«En får jo ikke så mye, de klarer ikke fri fortelling i den alderen. Det er vanskelig for små barn, for de er jo ofte veldig konkrete som igjen blir utfordrende for oss fordi vi må være minst mulig ledende»*. Det virker som dette er et kjent dilemma for alle informantene fordi samtlige forteller at det er helt nødvendig å være konkret og direkte med de små barna.

R1 og A2 sier begge veldig tydelig at man må gå spisst inn, for deretter å åpne opp. A2 sier: *Et fortell- spørsmål er som oftest helt umulig for små barn. Tidlig i avhøret må man ofte stille et ja/nei spørsmål, for så å åpne opp etterpå*. R2 sier akkurat det samme som henne. A1 på sin side sier at de begynner åpent. Likevel kommer også hun fram til at det ofte må spisses for så å åpnes opp igjen. Hun sier:

Vi begynner åpent, for eksempel «Vi skal snakke om din pappa». Eventuelt sier vi også at «Vi skal snakke om det du fortalte til ... i barnehagen at pappa hadde gjort». Vi kan ikke dille for lenge heller, for vi skal jo finne ut om noe straffbart har skjedd. En må prøve noen forskjellige innfallsvinkler, men så kan en jo ikke prøve for mye ... En kan spørre «hva betyr

å klype? Har du blitt klypt? Er det noen voksne som har klypt deg? Jeg vet at du har sagt til (...) i barnehagen at (...) Det er som en trakt. Hvis barnet forteller om dette så åpner du opp igjen hvis barnet evner det.

Selv om A1 sier at de begynner åpent, gir hun også eksempler på at de kan starte spisst. Når A1 sier «vi kan ikke dille for lenge heller», forstår jeg det som at det kanskje prøves noen åpne innfallsvinkler først, men at de går over til å konkretisere/ spisse spørsmålene fordi de ellers ikke kommer noen vei. Jeg tolker det slik at informantene som uttalte seg om dette er klar over at åpne spørsmål er et mål av hensyn til rettssikkerheten, men at de yngste barnas språklige nivå gjør dette svært utfordrende eller nesten umulig. Det er dermed helt nødvendig å stille noen konkrete spørsmål for å få de yngste barna til å snakke. Informantene presiserer likevel at det er viktig å åpne opp igjen etter et konkret spørsmål, dersom det er mulig. På den måten forsøker de å ivareta mest mulig av barnets frie fortelling. Dette er i samsvar med hva som anbefales dersom man er nødt til å bruke lukkede, eller spissede spørsmål (Gamst, 2017). Hovedregelen er at man skal begynne åpent, og spisse spørsmålene mer og mer etterhvert -som en trakt. Likevel er dette vanskelig med små barn da de ikke vet hva som er viktig å fortelle, og mange vil trenge støtte for å klare å fortelle et hendelsesforløp (Gamst, 2017).

I forskningen til Sinkerud Johnson er et av funnene at førskolebarn får få muligheter til å fortelle fritt, og at det i for stor grad blir brukt ledende spørsmål (Helmikstøl, 2018). Dette *kan* bety at det er vanskelig å skille mellom konkrete spørsmål og ledende spørsmål, og at det er utfordrende å støtte barnets kommunikasjon uten å være ledende. Med tanke på førskolebarns store grad av påvirkelighet vil det være en utfordring å tilpasse spørsmålene til barnets nivå uten at det virker ledende. På den ene siden trenger barnet tilpasset kommunikasjon og støtte for å kunne fortelle. På den annen side kan for mye støtte i kommunikasjonen kanskje virke ledende og dermed også påvirke barnets svar. Dette er en balansegang.

4.1.4 Hjelpemidler

Bakgrunnen for dette temaet var å finne ut hvilke og i hvilken grad hjelpemidler ble brukt i avhør av førskolebarn, og hvilken erfaring informantene hadde gjort seg omkring dette. Om bruk av hjelpemidler forteller informantene at det er stor variasjon i hvordan det fungerer med de yngste barna. De forteller at i den første sekvensen prøves gjerne noen hjelpemidler ut for å se om det

blir aktuelt å bruke det videre. Informantene beskriver ulike formål for bruk av hjelpemidler. Motivasjon, hjelp til å forklare seg, kartlegging av språk, kontaktetablering og regulering av følelser er formål som nevnes. R1 sier om bruk av hjelpemidler for førskolebarn: «*Det kan fungere helt supert og helt elendig. De fleste trenger noe for å ha motivasjon til å gå inn i rommet*». R1 løfter frem motivasjon til å gå inn i rommet som et av formålene med hjelpemidler. Når hun sier at de fleste trenger motivasjon til å gå inn i rommet, peker hun på at det for de yngste barna må være noe lystbetont i det rommet som gjør at de får lyst til å gå inn. R2 bekrefter den lystbetonte siden ved bruk av hjelpemidler når hun sier: «*Det er en del av metodikken, men barn opplever det som en lek*».

Tre av informantene nevner at hjelpemidler bidrar til å konkretisere det de snakker om. R1 sier: «*Også for å klare å uttrykke seg kan hjelpemidler bidra til å konkretisere. Små barn er jo ikke så gode på abstrakte samtaler*». A2 eksemplifiserer hvordan konkretisering kan hjelpe barnet til å fortelle: «*I forhold til episodisk minne vi skal snakke om, for eksempel et karneval eller en bursdag barnet har vært med på, blir det mer konkret med et bilde. Da kan de ofte fortelle mer*». A1 forteller at hun bruker tegning for å hjelpe barnet til å fortelle:

Mange ganger fungerer det bra med hjelpemidler. Jeg tegner ofte, liker det best. Men det skal være for et formål, for å se om dette kan hjelpe barnet videre. En finner ut i den første fasen om det fungerer. Noen klarer det å både tegne og fortelle. Men for de som tar over hele regien så bruker jeg det ikke videre.

A1 forteller hvordan hun prøver ut om tegning kan hjelpe barnet til å fortelle. I tilfeller der barn «tar over hele regien» bruker hun det ikke videre. A1 presiserer at det skal være et formål med bruk av hjelpemidler, nemlig å hjelpe barnet til å fortelle. Ved å legge vekt på dette viser hun tydelig at hjelpemidler ikke er «lek» men et verktøy som kan være kommunikasjonsfremmende for noen. Begge avhørerne forteller at de bruker følelseskort som tar for seg følelsene sint, trist, redd og glad. A2: *Vi må kartlegge om barna kan snakke om følelser, hvis de ikke har disse begrepene inne så kan man ikke spørre om det senere*. Hjelpemidler brukes dermed også i kartleggingsprosessen. Ved å ha bilder av følelsene gjøres de mer konkrete for barna, og hensikten med følelseskortene er å finne ut om barnet kan snakke om følelser.

Puslespill nevnes også av begge avhørerne som et hjelpemiddel de bruker. To ulike formål nevnes ved bruk av puslespill, både kartlegging og kontaktetablering. A1 sier: «*Så pusler jeg av og til hvis jeg blir usikker på hva evner barnet egentlig? Klarer de å sette sammen brikkene og si noe om hva de ser i bildet?*» For A1 er det kartlegging av barnets språk og fungering som ligger til grunn for bruk av puslespill, mens A2 forteller at hun bruker puslespill som hjelp til kontaktetablering med barnet: «*Bruk av hjelpemidler som puslespill er et fint felles prosjekt hvor vi skaper noe sammen*», sier hun. A2 er den eneste som nevner kontaktetablering med barnet i seg selv som grunnlag for bruk av hjelpemidler.

Følelsesregulering blir nevnt av alle informantene som et av formålene med hjelpemidler. R2 sier: «*Andre ting som brukers i avhør er en spinner, en ball å klemme på eller en kopp kakao. Disse brukes som reguleringsfaktorer. Mange synes det er godt å ha noe i hendene, noe å holde på med, men det er en avveining at det ikke må skape distraksjon.*» Tre av informantene nevner også modellkitt som hjelpemiddel til å regulere barnets følelser. A1 sier:

Jeg bruker av og til modellkitt, men bare for å roe de ned hvis de «kreler» litt. Men det har også en tendens til å ta av ... En skal jo følge barnet, men hvis vi ikke får snakket om det vi skal ... Vi har også en stressball, men den er ikke så mye brukt med de yngste. De kan være voldsomme noen ganger.

Både R2 og A1 peker på at bruk av hjelpemidler for å regulere barnets følelser må balanseres mot faren for distraksjon. A1 sier at det kan ha en tendens til å ta av, og at de yngste kan være voldsomme. Dette sier meg at hun opplever at hjelpemidler brukt i denne hensikt kan gå begge veier, barna kan roe seg ned eller bli veldig avledet.

Oppsummert sier informantene at hjelpemidler kan fungere for noen, men ikke for alle. Noen barn «tar over regien» eller blir distraheret, mens for andre kan det være til god hjelp. Formålene som nevnes kan alle sies å være kommunikasjonsfremmede på hver sin måte, dog noen mer indirekte enn andre. Motivasjon er viktig for å få barnet inn i rommet og konkretisering kan få barnet til å fortelle mer. Kartlegging er viktig for riktig tilpasning i kommunikasjonen videre og kontaktetablering skaper tillit og trygghet i situasjonen. Regulering av følelser kan roe ned et stresset barn slik at samtalen kan fortsette. Det er dermed et bredt grunnlag som ligger til grunn

for at hjelpemidler benyttes i avhør av førskolebarn, ifølge mine informanter. For å finne ut om det kan hjelpe akkurat dette barnet til å fortelle prøves noen hjelpemidler ut i den første sekvensen.

I Sinkerud Johnsons forskningsstudie om barneavhør blir grunnlaget for den utstrakte bruken av hjelpemidler trukket i tvil. Det blir reist spørsmål om hvorvidt hjelpemidler fungerer kommunikasjonsfremmende (Helmikstøl, 2018). Metodene DCM og Sekvensielle avhør åpner for begrenset og strukturert bruk av hjelpemidler med begrunnelse at det kan hjelpe små barn til å fortelle. Samtidig er metodene restriktive fordi faren for feilinformasjon fra barn har vist seg å øke ved bruk av hjelpemidler (Gamst, 2017). Fra et vitnepsykologisk synspunkt er fokuset på at hjelpemidler kan bidra til påvirkning eller feilinformasjon mest vektlagt fordi barnet kan blande lek og virkelighet, noe som er grunnen til at dukker ikke brukes lenger (Magnussen, 2017). Hensynet til den språklige utviklingen tilsier imidlertid at små barn ofte vil trenge støtte for å klare å fortelle om et hendelsesforløp fordi de har et konkret her-og-nå-språk (Gjems, 2016). Visualisering i form av bilder eller tegning kan dermed fungere som en viktig språklig støtte for mange barn. Ingen av informantene nevner at hjelpemidler kan føre til feilaktig informasjon, men at det i noen tilfeller fungerer dårlig og at de da ikke bruker det videre. Av dette forstår jeg at informantene vektlegger hjelpemidlenes potensielle positive effekt i å frembringe informasjon.

4.2 Trygghet

Trygghet ble av alle informantene trukket frem som noe av det aller viktigste for at barn skal klare å fortelle i avhør. Det viste seg at mye av det informantene sa omhandlet ulike sider av trygghet, selv om det først så ut til å handle om noe annet. For eksempel var informasjon til barnet og trygghetspersonen noe som ble lagt stor vekt på. Det kom frem at formålet med dette var å skape trygghet ved å gjøre situasjonen mest mulig forutsigbar. Relasjonsbygging mellom avhører og barn er også trygghetsskapende ved at barnet får anledning til å bli trygg på den voksne han/hun skal snakke med i avhøret. Hvorvidt informantene opplever at det å gå inn og være i selve avhørsrommet oppleves trygt for barnet, er også et element i kategorien trygghet. Til sist presenteres funn angående den emosjonelle tryggheten under avhøret. Hvordan avhører forstår barnets signaler og følelsesuttrykk, og hvordan disse responderes på, er da i fokus. Kategorien trygghet deles dermed inn i følgende underkategorier: «Informasjon og forberedelser», «relasjonsbygging», «trygghet i avhørsrommet» og «emosjonell trygghet under avhøret».

4.2.1 Informasjon og forberedelser

Denne delkategorien handler om hvordan informantene vektlegger betydningen av informasjon og forberedelser for å skape trygghet. Alle informantene fremhever hvor viktig trygghetspersonen som følger barnet er for å trygge barnet. Tre av informantene forteller at avhørerne bruker lang tid på telefonsamtale med trygghetspersonene i forkant av avhørsdagen. De forklarer videre at målet med samtalen er både å innhente informasjon om barnet og forberedelse/ trygging av følgepersonen slik at denne faktisk vil fungere som en trygghet for barnet på avhørsdagen. R1 forteller om dette: *«Det starter med telefonsamtalen avhører har med trygghetspersonen. De bruker ekstremt mye tid på å trygge denne personen i forkant. Det er viktig å finne ut hvem som er den beste trygghetspersonen»*. R2 sier også om trygghetspersonen: *«Dersom denne personen ikke er trygg selv, er det jo vanskelig å være en trygghet for barnet. Noen ganger får vi inn følgepersoner som ikke skulle vært her fordi de er syke eller har grudd seg så veldig. Det skal være ok, ikke en tvang å være følgeperson»*.

Det legges altså vekt på indirekte trygging av barnet ved å trygge og forberede trygghetspersonen. Begge rådgiverne og den ene avhøreren omtaler i tillegg hvor viktig det er å finne den rette trygghetspersonen slik at denne kan trygge og forberede barnet. At Informantene fremhever trygghetspersonens rolle for ivaretagelse av barnets trygghet er i tråd med teorien bak «Trygghetssirkelen». Omsorgspersonen skal fungere som den trygge «havn» og den trygge «base» for barnet. Små barn oppfatter lett om en omsorgsperson er engstelig, det er derfor viktig at omsorgspersoner får hjelp til å regulere egne følelser slik at de kan møte barna med trygghet og ro (Hoffman et al., 2017). Begge rådgiverne påpeker at det er praktisk vanskelig å forberede barnet før selve avhørsdagen i de sakene der mistanken er rettet mot barnets foreldre, som er tilfellet i de fleste sakene. R2 forteller:

I forhold til bevisforspillelse er det jo slik at en ikke kan gjøre så mye før selve dagen i de tilfellene foreldrene er mistenkt. Er det andre personer som er mistenkt kan en starte tidligere med kontaktetableringen for å trygge og forberede barnet. For noen barn blir det for liten tid (...) Vi har virkelig fått øynene opp for dette etter Forandringsfabrikkens rapport.

R2 sier at de virkelig har fått øynene opp for at det blir for liten tid til å forberede seg for noen barn. Jeg forstår det slik at R2 tar dette på alvor, men at det er praktisk vanskelig å forberede barnet før selve dagen. Denne problematikken er kjent. Flere barn i ulike undersøkelser har fortalt at avhøret kom veldig brått på med liten tid til forberedelse, noe de opplevde utrygt (Berget, 2018; Forandringsfabrikken, 2019; Martinsen, 2017; Olsson & Kläfverud, 2017). For barn med traumerelaterte skader kan det være ekstra vanskelig å forholde seg til plutselige endringer i rutiner, overraskelser og overganger. De trenger at alle situasjoner er oversiktlige og forutsigbare for å oppleve trygghet, ifølge Andersen, RVTS Sør (Dønnestad, 2017). Dessverre er det ikke så mye en kan gjøre annerledes i de sakene der førskolebarnets egne foreldre er de mistenkte. Dersom barna blir forberedt dager i forveien, vil de kunne røpe seg hjemme om hva som skal skje. Ikke desto mindre er det viktig å reflektere over hva den brå informasjonen og den plutselige reisen til barnehuset vil innebære av utrygghet for det lille barnet.

At barnet forstår hva som skjer gjennom tilpasset informasjon blir sett på som viktig av alle informantene. For eksempel sier R2 om dette: *«Det er viktig at barnet forstår konteksten utfra sitt nivå og blir møtt på rettferdige premisser. Informasjon er viktig for å skape trygghet for de yngste. Barnet må få nok informasjon i forhold til hva som skjer»*. R2 viser at hun tar barn på alvor og ser hvor viktig det er for barn å informasjon for å forstå hva som skjer. A2 og R2 forteller at for å forberede barnet sendes et bilde av avhører som trygghetspersonen kan vise til barnet før de reiser til barnehuset. A1 sier i tillegg om forberedelse: *«barna får vite fra følgespersonen hva avhøret skal dreie seg om i «overskrift» i et følgeskriv som vi sender til følge*. Ved å bruke ordet «overskrift» tenker jeg at den informasjonen trygghetspersonen skal gi til barnet er litt generell, noe som blir bekreftet av A2. Hun forklarer at *«en må fortelle barna hva det handler om»* og kommer med et eksempel på hva trygghetspersonen kan si for å forberede barnet: *«I dag skal vi snakke med en politidame som heter (...) og vi skal snakke om mamma og pappa. Trygghetspersonen fra barnehagen kan undre seg sammen med barnet»*. Eksempelet som A2 gir viser etter min mening at informasjonen trygghetspersonen kan gi barnet er av generell karakter («Vi skal snakke om mamma og pappa»). Ved at hun sier at trygghetspersonen kan «undre seg sammen med barnet», forstå jeg at de sammen skal fundere på hva dette handler om, uten at barnet skal få noe konkret svar fra trygghetspersonen.

Selv om informasjonen trygghetspersonen skal gi er generell, fremhever alle informantene hvor viktig det er å fortelle barnet at det er politiet han/hun skal snakke med. R1 sier: *«Det er viktig for rettssikkerheten, vi skal ikke narre barn»*. To av informantene (A2 og R1) forteller at mange av trygghetspersonene vegrer seg for å si til barnet at det er politiet de skal snakke med. R1 sier om hva hun tror er grunnen til dette *«Jeg tror det handler om politiskrekken i samfunnet. Før reagerte jeg på å se en politibil. De har jo mye makt i samfunnet og mange barn kan være truet med at de kan komme i fengsel eller at foreldrene kan komme i fengsel»*. R1 tror at årsaken til at mange trygghetspersoner vegrer seg for å si til barnet at de skal snakke med politiet fordi de tenker at barnet kan bli redd. Likevel tolker jeg det slik at rettssikkerhetsprinsippet står sterkt, og at informantene vektlegger å ta barn på alvor ved å gi dem ærlig og åpen informasjon.

I henhold til tidligere nevnte undersøkelser der barn har uttalt seg om avhør ved barnehus, kom det frem at mangelfull informasjon skaper usikkerhet og utrygghet. Flere av barna var utrygge fordi de ikke visste hva som ventet dem hos politiet, og noen var engstelige for om de selv hadde gjort noe galt (Forandringsfabrikken, 2019; Berget, 2018; Martinsen, 2017, Olsson & Kläfverud, 2017). Martinsen (2017) peker på at mangelfull informasjon kan føre til at barnet lager sine egne teorier om hva som kan ha skjedd.

R2 presiserer at man må informere om hva som er politiets rolle: *«Det er viktig å informere om politiets rolle, at vi er her for å hjelpe. Det er også viktig at barna forstår at de ikke har gjort noe galt»*. R2 viser her hvordan de bruker ytterligere informasjon (informere om politiets rolle og forsikre barnet om at han/hun ikke har gjort noe galt) for å trygge barnet. Av dette forstår jeg at hun er innforstått med at mange barn kan ha frykt for å skulle snakke med politiet, og at det derfor er viktig å trygge dem på det. At barnet får informasjon om hva som skjer og hvorfor de er der, er altså noe som alle informantene mener er viktig. A1 sier: *«Inne i avhørsrommet blir de på nytt gjort kjent med saken, altså hva vi skal snakke om»*. R1 forteller om en endring av praksis de siste årene:

Det har skjedd en stor endring, en unik endring for Norges del, at barn i avhør nå blir introdusert til hvorfor de er der. Før spurte man barnet i starten av avhøret «Vet du hvorfor du er her?» Men nå sier man «Vi skal snakke om pappa og det du fortalte til (...) i barnehagen om at pappa (...) Man var tidligere redd for at dette ville påvirke barnet, men nå er det viktigste fokuset at barnet skal få nok informasjon til å forstå hva det handler om.

R1 forteller ivrig om denne endringen, og kaller den unik. Dette sier meg at hun mener dette er et stort fremskritt. Tidligere var informasjon til barnet om årsaken til avhøret regnet som påvirkning av vitnet. Mens nå er fokuset at barnet gjennom konkret informasjon skal oppnå forståelse. Det har dermed skjedd en endring mot å ta mer hensyn til barnets behov for informasjon for å oppnå oversikt og trygghet. Likevel forstår jeg også at det er først i selve avhøret at barnet blir introdusert til hvorfor de er der på en mer konkret måte.

En utfordring som to av informantene peker på er at det i noen saker med de yngste finnes lite informasjon i saken. Det er gjerne mistanker, men ikke noe helt håndfast. R2 forteller om dette: *«Det kan noen ganger være vanskelig å vite hva barnet skal avhøres for. Det kan være ullent, noen biter her og der eller faktorer hver for seg som gjør at en blir bekymret»*. A2 sier: *Hvis man har lite informasjon fra før og må på «fisketur» angående vold i nære relasjoner, så er det vanskelig»*. A2 sier at det er vanskelige saker når hun har lite å ta utgangspunkt i. I saker der man ikke har konkrete hendelser eller uttalelser å ta tak i vil det selvfølgelig også være vanskelig å gi barnet noen konkret informasjon om hvorfor de skal i avhør. I andre saker har man mer å ta utgangspunkt i.

Gamst (2017) hevder det er viktig å gi barnet informasjon om formålet med samtalen. Hun peker på at en må være tydelig overfor barnet ved å referere til konkrete hendelser som er årsaken til at samtalen skal finne sted. Videre presiserer hun at det ikke er ledelse/påvirkning å informere om hva det ønskes en forklaring om, og at det faktisk står i påtaleinstruksen at vitner *før* avhør skal gjøres kjent med hva det ønskes forklaring om. Dette står i kontrast til det informantene forteller er dagens praksis, nemlig at trygghetspersonen kun skal gi barnet generell informasjon om årsaken til avhøret.

Trygghetspersonens rolle er å skape trygghet for barnet ved å fungere som «trygg havn» og «trygg base» for barnet. Når barnet brått får beskjed om å reise sammen med trygghetspersonen kan man tenke seg at barnet er nederst i trygghetssirkelen og trenger en trygg havn for å regulere følelsene sine. Barnet har kanskje mange spørsmål, men trygghetspersonen har fått tydelig beskjed av politiet om hva som skal sies og ikke. Når barnet opplever å få mangelfull respons på sine spørsmål om hva de skal og hvorfor, men beskjed om at de skal «til politiet og snakke om mamma og pappa», kan man tenke seg at det kan føre til ytterligere utrygghet ved at barnet ikke

får dekket sine behov for informasjon. Det virker som informantene er opptatt av at barna skal få nok informasjon til å forstå hva det handler om, og at dette er viktig for tryggheten. Likevel veier hensynet til rettssikkerheten og en potensiell påvirkning i saken tungt i gjeldende praksis, slik at barnet først i avhøret blir introdusert til hvorfor de er der og hva det konkret ønskes svar på.

4.2.2 Relasjonsbygging

I dette temaet er det den relasjonelle tryggheten mellom barnet og avhører som er i fokus. Kontaktetablering og opparbeiding av tillit mellom barnet og avhører var noe jeg på forhånd tenkte var viktig, og jeg ville undersøke hvordan informantene så på denne faktoren. Både møtet mellom barn og avhører i forkant av avhøret, og kontaktetableringsfasen av selve avhøret ble gjenstand for undersøkelse med tanke på dette temaet. Avhørerne ble spurt direkte, mens rådgiverne ble spurt i hvilken grad de mente at avhørerne la vekt på relasjonsbygging med barnet. Barn selv har i undersøkelser etterlyst mer tid til å bli kjent med avhører i forkant av avhøret (Forandringsfabrikken, 2019; Martinsen, 2017). I min studie kom det frem at selv om alle mener dette er viktig, blir det ikke satt av mye tid til det i forkant av avhøret. Avhørerne må bygge opp tillit på kort tid. Likevel viser også informantenes svar at det er rom for fleksibilitet og at det jobbes videre med relasjonsbygging i første sekvens.

4.2.2.1 Bygge tillit på kort tid

Selv om alle informantene mener det er viktig å bygge opp tillit og trygghet i det første møtet med barnet, er det gjort på meget kort tid. Begge rådgiverne er likevel veldig klare på at avhørerne anser relasjonsbygging med barnet som viktig. R2 sier om dette:

Det blir ansett som veldig viktig av avhører. Det er dette de er spesialister på, å opparbeide den tilliten som er nødvendig på kort tid. Dette skjer i flere faser; Omvisning, på lekerommet og inne på avhøret. Kanskje må avhører også være med å leke litt inne på lekerommet.

R1 sier også: «Avhørerne er ekstremt flinke. Det tar jo i gjennomsnitt 17 år før noen forteller om seksuelle overgrep. Det er dermed kort tid å opparbeide tillit på for avhørerne». I følge rådgiverne legger altså avhørerne stor vekt på relasjonsbygging, og begge mener de er flinke til å bygge tillit

på kort tid. Begge avhørerne bekrefter at det første møtet med barnet ikke varer lenge. A1 forteller om tiden hun bruker på relasjonsbygging med barnet i forkant av avhøret:

Jeg kaller som regel barnet inn ca. et kvarter før formøtet skal starte, slik at jeg har litt tid til kontakt med barnet før jeg må inn på møtet vi har før avhøret. Jeg kaller det ikke inn for tidlig. Det kan bli for mye med en halv time fordi barnet kan bli slitent, med tanke på at det skal være her kanskje flere timer utover dagen.

A1 begrunner den korte tiden som settes av til kontakt i forkant av avhøret med at barnet kan bli slitent dersom det blir for lenge. Dermed bekrefter hun at de bygger tillit på kort tid. A2 sier at hun ikke egentlig vil definere det som relasjonsbygging på den korte tiden. Hun forteller:

Det er kanskje ikke så sterkt som en relasjon på den korte tiden. Når jeg tenker på relasjon så er det noe som er skapt mellom mennesker over tid. Det er vanskelig å skap en solid, god relasjon til et barn man aldri har møtt før. Det er snakk om å skape relasjon på minutter før man skal snakke om saken (...) Men viktig å opparbeide tillit og trygghet. Det er nøkkelen. Spesielt for de barna som har opplevd noe og som sitter og bremser.

A2 definerer relasjon som noe sterkere enn hva de klarer å bygge opp på den korte tiden de har, noen minutter. Hun peker på at tillit og trygghet er nøkkelen, og ser spesielt hvor viktig det er for de barna som er motvillige til å fortelle.

Både i metoden DCM og Sekvensielle avhør er det i hovedsak kontaktetableringsfasen, altså første del av selve avhøret som fremheves i relasjonsbygging. Mulighetene for relasjonsbygging i *forkant* av samtalen er derimot ikke nevneverdig vektlagt i noen av metodene. Kanskje er dette en medvirkende årsak til at avhørerne setter av lite tid til at barnet kan bli kjent med og trygg på dem før avhøret starter. Forklaringen til den ene avhøreren er at barnet kan bli slitent av for mye kontakt før avhøret. I følge forskning kan en utvidet *kontaktetableringsfase* føre til at de yngste barna ble slitne, noe som kan ødelegge for det videre avhøret (Teoh & Lamb, 2010). I kontaktetableringsfasen er barnet i dialog med avhøreren om «ufarlige» og lystbetonte temaer. Det er likevel en situasjon der samtalen er i fokus. For små barn kan det være vanskelig å holde oppmerksomheten over tid i en samtalsituasjon, fordi de har kortere konsentrasjonsspenn enn

eldre barn. I tillegg vet vi at barn med traumerelaterte skader har ytterligere vansker med å holde oppmerksomhet (Sørli, 2013). Kontaktetablering og relasjonsbygging i *forkant* av avhøret gjennom *lek* har jeg derimot ikke funnet noe forskning som sier at barnet blir slitent av. I trygghetssirkelens øverste del står det blant annet «støtt min utforskning» og «ha det gøy med meg» (Hoffman et al., 2017). Ut fra dette tenker jeg at dersom et barn skal bli trygg på avhører i forkant av et avhør, kan det med fordel settes av mer tid til at avhører blir kjent med barnet gjennom lek. Dersom det settes av for liten tid til at barnet blir trygg på avhøreren i forkant av avhøret, kan en tenke seg at barnet lett vil havne nederst i trygghetssirkelen når avhøret skal starte. Barnet vil da være redd, usikker, engstelig og ha behov for en trygg havn av trøst og beroligelse. Det er sannsynligvis et dårlig utgangspunkt for en samtale der målet er at barnet åpner seg om svært vonde personlige opplevelser. Mange av barna som kommer til avhør bærer med seg dårlige erfaringer i forhold til voksne. For barn med tilknytningstraumer vil det være av avgjørende betydning å bruke tid på trygging gjennom relasjonsbygging fordi de ofte har en konstant fryktoorientering (Gamst, 2017).

I tråd med tankegangen i trygghetssirkelen beskriver Øvreeide (2009) hvordan trygghetspersonen kan fungere som en trygg base i situasjoner der barnet skal bli trygg på en ny person. Han kaller dette triangulering. Ved at barnet ser at trygghetspersonen «godkjenner» den nye personen og at det er god kontakt mellom disse, kan tillit lettere bygges mellom barnet og den nye personen. Øvreeide (2009) peker dermed på hvordan trygghetspersonens rolle også kan benyttes i relasjonsbyggingen mellom barn og den som skal foreta en profesjonell barnesamtale. Han sier at slik sosial triangulering er spesielt viktig i utrygge situasjoner, og at det er et viktig grunnlag for tilrettelegging for en samtalesituasjon. Å bruke trygghetspersonen på en slik måte var det ingen av informantene som ga uttrykk for var en praksis som var i bruk.

4.2.2.2 *Fleksibilitet*

Et gjentakende mønster i informantenes svar er at de er fleksible når det kommer til trygghet. For eksempel kom det frem at selv om det settes av kort tid til kontakt med barnet i forkant av avhøret, er det rom for fleksibilitet. A1 sier: «*De venter på meg hvis jeg blir sittende med barnet. Dette første møtet med barnet er viktig, og da sier jeg det, om det viser seg at jeg kommer for sent til formøtet*». R2 sier: «*Noen ganger vil ikke barnet. Da må en se om barnet trenger å leke litt og spise litt først. Da utsetter vi avhøret litt og jobber ekstra med trygghet*». R1 forteller: «*Det kan*

nok variere hvor mye tid som settes av. Noen ganger har vi god tid og andre ganger har vi en søskenflokk her ... Noen ganger kommer barnet langveis fra ... Hvis vi opplever at barnet er ekstremt utrygt så setter vi av nok tid til det».

Informantene forteller at det er rom for fleksibilitet og at de prøver å tilpasse seg barnets behov for trygghet. Noen ganger utsetter de avhøret litt og jobber med trygghet. Dette sier meg at selv om det i utgangspunktet settes av kort tid til at barnet kan bli trygg på avhører, tas barnet på alvor og det er rom for at enkelte trenger mer tid for å bli trygg. R1 forteller også at de har begynt å ha to førstesekvenser med de mest utrygge barna. R1 sier:

Vi har begynt med de mest sårbare barna å ha to førstesekvenser for at barna skal få en trygghet og forutsigbarhet. Dette har veldig god effekt på de mest utrygge barna. Ofte fungerer de bedre kognitivt etterhvert. Etter en sekvens prater de som en foss! Det er fascinerende hvor mye trygghet har å si.

R1 har erfart at trygghet kan virke inn på barnets fungering. Den fleksible holdningen og metoden gjør at det er mulig å tilpasse avhøret til det enkelte barnets behov for trygghet.

Erfaringer som dette kan tyde på at relasjonsbygging er vesentlig for at små barn kan klare å åpne seg i avhør og at man ved to gjentatte førstesekvenser med pause imellom kan oppnå ønsket trygghetseffekt uten at barnet blir slitent. I den amerikanske metoden «Extended Forensic Interview» som Sekvensielle avhør er inspirert av, er kontaktetablering spesielt vektlagt, og avhøret kan gjennomføres over flere dager med en sekvens om dagen (Langballe & Davik, 2017). Forskning viser at gjentatte avhør bidrar til at førskolebarn som i utgangspunktet er motvillige til å fortelle, i større grad åpner seg (Magnusson et al., 2017). Dette betyr at tid spiller en viktig rolle for å oppnå trygghet til å avdekke vold og seksuelle overgrep. Informantenes svar om hvor viktig relasjonsbygging er, samsvarer ikke med den korte tiden som i utgangspunktet settes av, etter min mening. Likevel viser informantenes svar at det er rom for fleksibilitet og at de har begynt med to førstesekvenser for de mest utrygge barna. Det virker som en positiv utvikling.

4.2.2.3 Sensitiv kommunikasjon

Dette temaet handler om relasjonsbygging gjennom kommunikasjon i avhørets første sekvens. Begge avhørerne forteller at de i den første sekvensen av avhøret jobber med relasjonsbygging med barnet gjennom sensitiv kommunikasjon. A1 sier: *«Jeg bruker episodisk minne som barnet kan fortelle fra. Så følger jeg der barnet er og tar tak i det barnet sier for å sondere videre. Jeg prøver å finne ut hva som må til for å få barnet trygt»*. A1 kommuniserer sensitivt med barnet, ved å følge opp barnets utsagn. Når hun sier at hun prøver å finne ut hva som må til for å få barnet trygt, høres det ut som at barnet i utgangspunktet ikke er trygt i starten av avhøret. A2 forteller også: *«Relasjonsbygging ved bruk av kommunikasjon. Få barnet til å føle mestring og at vi er i det rommet sammen. Jeg skal undre meg sammen med barnet på hva det har å fortelle og være en trygg voksen som barnet tør å snakke med»*.

Begge avhørerne forteller at de setter barnet i fokus, og prøver å følge opp det barnet sier. Begge har også trygghet i tankene. Den ene ved å vurdere hva som kan gjøre barnet trygt, og den andre ved å fokusere på å være en trygg voksen. Ved å sette barnet i sentrum og følge det barnet sier, viser begge avhørerne god innsikt i hva som er viktig for å få god rytme i en dialog. Øvreeide (2009) sier om relasjonens betydning i en dialog at det emosjonelle og relasjonelle aspektet må være bearbeidet og bekreftet før det saksorienterte i dialogen kan komme i fokus. Det relasjonelle må derfor først gis oppmerksomhet før man kan komme inn på selve temaet som er formålet med dialogen. Dersom barnet blir møtt med stadige avbrytelser og mange spørsmål for å få frem detaljer, kan det gå ut over det relasjonelle i en dialog. Barnet kan oppleve det som kritikk og avvisning og dermed miste interessen for å snakke videre om temaet (Øvreeide, 2009). Med utgangspunkt i hva Øvreeide sier, er relasjonsbyggingen i avhørets første del av avgjørende betydning for at dialogen senere kan komme inn på de temaene som ønskes belyst. Ved at avhørerne er sensitive i kommunikasjonen med barnet, gis den relasjonelle delen oppmerksomhet.

4.2.2.4 Relasjonsbyggingens betydning

Om hvilken betydning relasjonsbygging har for hvor mye barnet åpner seg og forteller, sier A1: *«Det tror jeg har alt å si eller i alle fall veldig mye. Men det er ikke alltid like lett å få det til, det kan være nerver og spenning... Det sier seg selv at trygge barn presterer bedre i alle sammenhenger»*.

Jeg forstår det slik at A1 mener at relasjonsbygging er viktig for at barn skal bli trygge, og at trygge barn presterer bedre, eller i denne sammenhengen forteller mer. Hun antyder likevel at det er vanskelig å få det til. A2 sier:

Hvis barna er trygge så tenker de ikke så mye over hva de sier.» Hun reflekterer over sin egen rolle: «Jeg tenker ofte på nettopp dette -hva er det i møte med oss avhørere som gjør at barn velger å fortelle? Jeg tror kjennskap til politiet generelt kan spille en rolle og barnets første inntrykk av meg som blir en del av den «tynne» relasjonen vi får.

Det er litt interessant at den ene avhøreren synes det er vanskelig å bygge opp en relasjon som gjør barnet trygt nok til å fortelle, mens den andre opplever at barn ofte velger å fortelle på tross av en meget «tynn» relasjon. A2 tror politirollen kan være medvirkende til at barn forteller. Jeg tenker hun da mener at rollen som politi vekker trygghet og dermed kan styrke barnets tillit til henne. A1 sier altså at barn presterer bedre hvis de er trygge, men at det er vanskelig å få til en god relasjon. A2 sier at trygge barn ikke tenker så mye over hva de sier og derfor forteller mer. Likevel synes hun det er litt rart at barna åpner seg til henne på tross av en «tynn» relasjon. Hun tenker det kanskje er fordi hun er politi at barna får tillit til henne. Ved at avhørerne bruker ord som at barn *presterer* bedre, eller *ikke tenker over* hva de sier som et resultat av trygghet, tolker jeg som at arbeidet med å bygge opp trygghet for dem blir litt instrumentelt og resultatorientert, som et middel for å nå et mål. Jeg opplever at det er en annen forståelse og et annet barnesyn i svarene fra rådgiverne.

R2 sier: «*Det har alt å si. Det motsatte ville være hvis et barn bare forteller helt av seg selv, men det er ikke så vanlig. Generelt er relasjonsbygging kjempeviktig. Viktig å ikke bli for teknisk, men å følge barnet sensitivt.*». R1 forteller: «*Det er det helt avgjørende elementet. Ingen av oss forteller noe i en relasjon der vi ikke har tillit. En må ha en kjemi som funker og en opplevelse av at den andre tror på meg og det jeg forteller.*». Begge rådgiverne er svært barnesentrerte i sine svar når de fokuserer på betydningen av at barnet opplever å bli trodd, kjemien som oppstår og avhørerenes evne til å følge barnet sensitivt. Om relasjonens betydning brukes ord som «Det har alt å si», og «det er det avgjørende elementet» som viser at dette synes de er alfa og omega. Det virker som avhørerne har en litt mer teknisk og resultatorientert tankegang i forhold til hva rådgiverne med barnefaglig bakgrunn sier om dette emnet. Forskjellen på svarene til de ulike

profesjonene tenker jeg beror på hvilken utdannelse og bakgrunn de ulike informantene har. På tross av ulik vinkling er alle enige om at relasjonsbygging er av stor betydning for at barnet åpner seg og forteller i avhør. Øvreide (2009) sier at emosjonell inntoning danner grunnlaget for det relasjonelle forholdet og tilliten i en kommunikasjon. Inntoning er beskrevet i trygghetssirkelen som omsorgsgivers evne til å tone seg inn på barnets følelser. Ved at barnet opplever seg forstått oppleves trygghet i relasjonen (Hoffman et al., 2017). Begge rådgivernes erfaringer er i samsvar med dette når de sier at det ikke er vanlig at et barn bare forteller av seg selv, men at en tillitsfull relasjon er avgjørende.

4.2.3 Trygghet i avhørsrommet

Fokuset i dette delkapittelet er hvordan det fysisk og psykisk tilrettelegges for at barnet kan føle seg trygg i avhørsrommet. Dette temaet har en glidende overgang fra forrige delkapittel som omhandlet den relasjonelle tryggheten. Den tilliten og tryggheten som er skapt i forkant vil naturlig nok påvirke hvor trygt barnet føler seg i avhørsrommet. Barn som har vært i avhør har pekt på at avhørsrommet opplevdes som lite koselig, kaldt og formelt (Forandringsfabrikken, 2019). Dette gjorde meg nysgjerrig på hvordan de som jobber med avhør opplever dette og tilrettelegger for at barnet skal føle seg trygg i rommet. Om trygghet i avhørsrommet uttaler R1 at det finnes lite kunnskap om dette: *«Alt som handler om trygghet er viktig. Man vet for lite om hvor trygge førskolebarn er i avhørsrommet. Det skal snart komme ny evaluering av barnehusene»*. Denne ærlige uttalelsen fra R1 sier noe om ydmykhet for at man ikke kan vite hvor trygge førskolebarna føler seg i avhør. Det virker på meg som hun er interessert i å få mer kunnskap om dette i kommende evaluering, fordi hun sier at *«alt som handler om trygghet er viktig»*.

4.2.3.1 Kan ikke ha leker og ting der

På det aktuelle barnehuset har de myket opp avhørsrommene med bilder og farger den siste tiden for å gjøre dem mer innbydende enn de var tidligere. Dette forteller flere av informantene, og jeg blir vist noen av rommene i forbindelse med et av intervjuene. Ganske riktig er de fargerike og innbydende. Alle informantene er likevel enige om at det ikke kan være ting eller leker der på grunn av at barna lett kan bli distraheret. For eksempel sier R1:

Vi kunne sikkert tilrettelagt det på en bedre måte. Samtidig har vi barn som vender opp-ned på rommet. De er urolige, nysgjerrige, oppdagende og blir lett avledet. Vi har begrenset tid, og hvis mesteparten av tiden blir brukt til å leke gjemsel rundt planten på gulvet ... Vi har små barnestoler som er vonde å sitte på for voksne, men viktig at vi sitter på samme nivå og at det er tilpasset barna.

R1 forklarer at de ikke kan ha leker eller ting der fordi barn blir lett avledet. At de har innredet med stoler tilpasset barna som dermed er vonde å sitte på for voksne, forstår jeg som et mål om en utjevnet maktbalanse mellom avhører og barn. De voksne synes stolene er ubehagelige, men ofrer seg fordi de ser at det er viktig å fysisk være på samme nivå som barnet.

4.2.3.2 Ha med en trygg person eller bamse?

På spørsmål om barna får ha med seg en trygg person eller en bamse inn i avhørsrommet, var det litt ulike svar. R1 sier: «*Ja de kan ha med noe. Det er mest vanlig at de har med noe fra lekerommet*». R1 er den eneste av informantene som med en gang sier «ja de kan ha med noe». Alle de andre informantene sier at dette forsøkes unngått så langt det lar seg gjøre. For eksempel sier A1:

I utgangspunktet har de ingenting med seg. Kanskje en må gjøre kompromiss noen ganger med leker de vil ha med seg. Da kan vi lage avtaler, som at «nå må bamsen vente rett her utenfor». Ikke fordi vi skal hindre de i å ha bamsen, men vi ser at de blir så opptatt av den tingen. Det er forstyrrende elementer og vi prøver å trygge dem på andre måter. Men selvsagt lar vi dem noen ganger få ha med seg noe inn dersom det er helt nødvendig.

Jeg forstår det slik at man prøver å unngå at barna har med seg noe som for eksempel en leke eller bamse inn i avhørsrommet. Dersom det er helt nødvendig, kan barnet likevel ha med seg noe. Begge avhørerne sier at hvis barnet har med noe, må de ofte lage noen regler hvis den avleder barnet. Likeledes unngås også at barnet har med seg trygghetspersonen inn i rommet, ifølge alle informantene. A2 forklarer:

Vi prøver å unngå at de har med seg en person inn i avhørerommet. Noen ganger holder det at følgepersonen står utenfor døra. Hvis det er det eneste alternativet så gjør vi det,

men det er et uromoment i forhold til kommunikasjonen. Hvis jeg får sitte der alene så blir kommunikasjonen mye bedre.

A2 opplever å få en bedre kommunikasjon med barnet dersom det er bare de to i rommet, og dette er begrunnelsen for hvorfor hun vil unngå at trygghetspersonen følger barnet inn i rommet. R2 har en annen begrunnelse: «*Det er situasjoner der barnet insisterer på at trygghetspersonen må være med. Som regel vil juristene prøve å unngå det med tanke på en eventuell påvirkning*». Det er interessant at de har ulik begrunnelse for hvorfor de unngår at trygghetspersonen følger med barnet i avhørsrommet. Det kan selvfølgelig være at dette unngås av flere grunner. De andre to informantene omtaler ikke hvorfor det unngås.

I *Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner* står det: «Taler hensynet til vitnet for det, kan avhørslederen beslutte at en tolk eller personer som skal ivareta vitnet, kan oppholde seg i avhørsrommet» (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, § 9). Forskriften sier dermed ikke at det skal forsøkes unngått at barnet har med seg en person for ivaretagelse under avhøret.

Begrunnelsene for hvorfor trygghetspersonen ikke skulle følge barnet inn i avhørsrommet var ifølge R2 at det kunne påvirke barnet og A2 mente det kunne skape et uromoment i kommunikasjonen med barnet. I følge Gamst (2017) er et prinsipp i DCM at barnet skal få snakke alene med en fagperson. Begrunnelsen for at ikke nære voksne skal være med på samtalen er at barnet i lojalitet til dem kan velge å ikke fortelle om viktige hendelser som omsorgssvikt eller overgrep. Dette er viktig å ta hensyn til. Men i sakene der barnets egne foreldre er mistenkt, vil trygghetspersonen som følger barnet ofte være den barnet kjenner best fra barnehagen. Barnet vil derfor i slike saker etter min oppfatning ikke stå i en lojalitetskonflikt til trygghetspersonen.

Likevel hevder A2 at trygghetspersonen fungerer som hinder for kommunikasjonen, og at det fungerer bedre om hun får sitte med barnet alene. Det A2 opplever kan kanskje være begrunnet i at barnets følelse av skam og skyld kan spille en rolle. Øvreeide (2009) peker på at temaene som tas opp i en avdekkende samtale ofte vil bringe frem skam og skyld hos barnet, og at det kan være vanskeligere for barnet å vise dette overfor en person de kjenner godt, i forhold til en ukjent, men tillitsvekkende person. Selv om barnet ikke står i en direkte lojalitetskonflikt i forholdt til

trygghetspersonen, kan dermed barnets følelser tilknyttet det de har opplevd være til hinder for kommunikasjonen dersom denne er tilstede. Dersom man tar dette i betraktning kan man dermed forstå hvorfor juristene mener det kan føre til påvirkning av vitnet at barnet har med seg en trygg person inn i avhørsrommet. Øvreeide (2009) mener at omstendighetene og barnets reaksjoner bør avgjøre hvorvidt en trygghetsperson som en lærer eller ansatt fra barnehagen skal være til stede i avhørsrommet.

Alle informantene sier at det som regel går greit å få barnet med inn i rommet, men at det i enkelte tilfeller blir for utrygt. A1 forteller: *«Det går som regel greit. Følgepersonen blir gjerne med og ser på rommet i forkant. Noen barn trenger litt lengre tid, for eksempel at følgepersonen må sitte rett utenfor. I enkelte tilfeller kan de bli med inn, men det er sjeldent»*. A2 sier: *«Det er den tryggheten som følgepersonen har gitt og det møtet vi har hatt på lekerommet som er avgjørende for hvordan det går å få med barnet inn. Det går som regel veldig fint. Det har nok noe med opplevelsen av å bli sett»*. Begge avhørerne opplever at det som regel går fint at barnet blir med dem inn i rommet. A1 peker på at barnet trygges gjennom forberedelse, og noen trenger tilrettelegging som lengre tid eller forsikringer om at den trygge følgepersonen er rett utenfor døra. A2 peker på at tryggheten som allerede er bygget opp, både av følgepersonen og henne selv, er avgjørende for utfallet. Hun tror også at opplevelsen av å bli sett spiller inn. Jeg tenker hun mener at noen barn liker den oppmerksomheten de får, og at det å bli med inn i avhør blir litt «stas» for noen. Oppsummert sier informantene at det ofte går greit å få barnet med inn i avhørsrommet, men at det blir utrygt for noen.

Dersom vi ser til trygghetssirkelen er det for de fleste barn slik at de går inn i avhørsrommet uten sin «trygge havn» og «trygge base». Barnet har kun hilst på avhører i noen minutter, og det forventes at barnet er trygt nok til å bli med denne personen alene inn i avhørsrommet. Ved å forlate trygghetspersonen kan en tenke seg at mange barn er nederst i trygghetssirkelen og dermed har behov for trøst og beroligelse. Traumatiserte barn kan i tillegg lett bli overveldet av stress og dermed over- eller underaktivert i forhold til sitt toleransevindu (Nordanger & Braarud, 2017). Dersom barnet befinner seg nederst i trygghetssirkelen vil være et dårlig utgangspunkt for kontaktetablering med avhører.

På tross av prinsippet om at barnet skal få snakke med en voksen alene i en barnesamtale hvor DCM benyttes, er Gamst (2017) tydelig på at det i noen typer samtaler kan være en viktig emosjonell støtte for barnet å ha med seg en voksenperson han/hun har tillit til. Hun sier da at dersom barnet ønsker å ha med seg en nær voksen skal det respekteres. Den ene rådgiveren sier at de har lite kunnskap om hvor trygge barn føler seg i avhørsrommet. Det undrer meg derfor hvorfor barnet ikke får valget om å ha med seg trygghetspersonen inn i avhørsrommet i den første sekvensen, før man kommer inn på de vanskelige temaene som kan bringe frem skam og skyld. Sekvensielle avhør muliggjør dette ved at det legges opp til pauser mellom sekvensene. Ved at barnet selv får ta dette valget kan barnet føle kontroll over situasjonen og en kan tenke seg at barnet da er i øvre del av trygghets sirkelen. Dersom man sikrer at første sekvens gjøres så trygg som mulig kan det være et godt utgangspunkt for at de neste sekvensene kan gjennomføres uten trygghetspersonen til stede.

4.2.4 Emosjonell trygghet under avhøret

Denne delkategorien omhandler i hvilken grad og hvordan avhørerne forstår og imøtekommer barns følelser som oppstår under et avhør. Det er det emosjonelle klimaet i kommunikasjonen som er i fokus. Dataene viste at å forstå barns følelser uttrykt gjennom kroppsspråk kunne være en utfordring for avhørerne. Å skape emosjonell trygghet dersom man ikke forstår hva barnet føler kan være utfordrende. I tillegg kom det frem at omsorgen avhørerne kan gi barnet er begrenset og innenfor strenge rammer for å ivareta rettssikkerheten. Alle informantene mener i utgangspunktet at omsorg og anerkjennelse av barnets følelser har stor betydning for hvor mye barnet forteller i avhøret. R1 sier: «*Det er kjempeviktig for det er jo opplevelsen av å bli sett og forstått og tatt vare på for å klare å fortelle*». A2 mener: «*Det er veldig viktig, ellers blir det brudd i kommunikasjonen. Det inviterer ikke til tillit og trygghet hvis jeg bare pøser på med spørsmål*». Både R1 og A2 lever seg inn i barnets opplevelse når de forteller hvor viktig det er å bli møtt på en god måte for å kunne opprettholde kommunikasjonen. Jeg forstår det slik at de begge snakker om viktigheten av å skape et godt emosjonelt klima i kommunikasjonen for at barnet skal føle seg trygt nok til å fortelle.

4.2.4.1 Forståelse av barns følelsesuttrykk

Å forstå hva barnet uttrykker av følelser vil være viktig for å kunne respondere slik at barnet opplever seg forstått og ivaretatt. Alle informantene har kunnskap om at barns følelser kan komme til uttrykk på mange måter, men det later til å være en visshet blant dem om at dette er «rådgivernes fagfelt». Begge avhørerne uttrykker at de synes det kan være vanskelig å lese barns kroppsspråk, og at rådgiverne er til god hjelp for dem i dette. A1 forklarer: *«Det kan noen ganger være litt vanskelig. Noen ganger kan du få de barna som ser skeptiske ut. Så er det de «krelete» barna som du blir litt usikker på. Det er vanskelig å fange hva det kan handle om. Da er vi glad for å ha de barnefaglige rådgiverne som kan gi noen tips»*. A1 er åpen om at hun synes det er vanskelig å forstå hva barn uttrykker og at dette gjør henne usikker. Hun bruker ord som at noen ser *skeptiske* ut og noen er *krelete*. Av det litt folkelige ordvalget tolker jeg at hun ikke har så mye kunnskap eller kompetanse på dette feltet og ikke helt klarer å se hva som ligger bak atferden til barnet. Hun lener seg derfor på rådgivernes kunnskap.

A2 forteller om forståelse av barns kroppsspråk: *«En prøver å være bevisst, men det skjer mye i avhørsrommet ... Den barnefaglige rådgiveren, det samarbeidet er så bra. Det er ikke uvanlig at barn får en annen atferd når vi kommer inn på vanskelige tema, som uro og ukonsentrasjon»*. A2 bruker ord som *uro* og *ukonsentrasjon* når hun beskriver atferden hun ofte ser hos barna. Dette er ord som er mer vanlig å bruke om barns atferd i fagfeltet. Likevel sier også hun at det kan være vanskelig fordi det skjer så mye i rommet. Derfor synes også hun det er godt å få hjelp fra rådgiveren på dette feltet. Rådgiverne opplever også at de er til god hjelp for avhørerne. R1 sier at det at det varierer hvor godt avhørerne klarer å lese barnas kroppsspråk:

Det varierer veldig fra avhør til avhør. Derfor er den sekvensielle avhørsmetoden så bra slik at vi som rådgivere kan hjelpe. Jeg spør alltid avhøreren «hvordan hadde du det i avhørsrommet? Du stresser fordi barnet er stresset. Prøv å sitte mer tilbaketrent» kan jeg si. Det er godt for dem å få denne veiledningen, de er ikke maskiner.

R1 bekrefter i stor grad det som avhørerne forteller når hun sier at det varierer hvor godt avhørerne klarer å lese barns kroppsspråk og det er bra at rådgiverne kan hjelpe. Hun peker også på hvordan kroppsspråket mellom barn og avhører er gjenstand for gjensidig påvirkning når hun

råder avhører til å sitte mer tilbakelent for å stresse ned seg selv og barnet. R2 er veldig opptatt av betydningen av å forstå barns kroppsspråk:

Jeg opplever at dette med kroppsspråk skulle vi hatt enda mer fokus på. Det kognitive, verbale språket er det som er mest vanlig å fokusere på. Traumatiserte barn viser mye følelser gjennom kroppen. Jeg skulle ønske det blir mer søkelys på dette. For eksempel hvis et barn dissosierer, da har man ikke lenger kontakt med følelser eller bevisstheten, og man faller bort. Det kan misoppfattes som at man ikke gidder mer. Men her er det viktig at vi som rådgivere har tett samarbeid med avhører. Jeg kan for eksempel se på avstand at her skjer det noe i bevisstheten til barnet. Enten at barnet faller bort eller blir helt hyperaktiv. Dette skulle vi jobbet mer med. Kroppslesning er jo et eget fag. Dette er noe en må øve på og forstå, lære å kjenne igjen tendenser. Spesielt viktig er dette for de yngste barna som har mindre verbale ferdigheter.

R2 er engasjert når hun snakker om dette, og viser til eksempler om hvor lett barns atferd kan misforstås. Hun har tydelig mye kunnskap på feltet, og uttrykker et sterkt ønske om mer fokus på kroppsspråk og kroppslesning, spesielt i forhold til de yngste barna. Det er tydelig at barns kroppsspråk er et fagfelt som rådgiverne er gode på, mens avhørerne føler seg litt mer usikre. Det gode tverrfaglige samarbeidet løftes frem av samtlige informanter, samtidig som et ønske om mer kunnskap og kompetanse på området stadfestes av R2.

En forklaring på at barns følelser ofte uttrykkes gjennom kroppen kan være at barnet har vokst opp med utrygg tilknytning til sine nære omsorgsgivere. Trygghetssirkelen viser hvordan omsorgspersoner i en trygg tilknytning kan hjelpe barnet med å regulere følelsene sine. Når barnas tidlige fundamentale behov blir tilfredstilt rundt trygghetssirkelen, legges dette inn som minner i barnets «operativsystem», og etterhvert klarer barnet å mestre sine egne følelser (Hoffman et al., 2017). Dersom barn ikke har lært å regulere følelsene sine vil det kunne gi seg utslag i atferden. Både utagering og innagering er et forsøk på å mestre følelser uten å ha fått et operativsystem for dette; Dysregulerte følelser fører til dysregulert atferd (Hoffman et al., 2017). Barns ulike følelsene kan dermed gi seg utslag i ulike uttrykk og atferd, og mye avhenger av barns tidlige tilknytning.

4.2.4.2 Små barn viser ikke så såre følelser

Begge avhørerne hevder at de yngste barna ikke viser så såre følelser som eldre barn i avhør. A1 forklarer:

Store barn kan ofte begynne å grine, men det er ikke så vanlig for de yngste. De forteller om vonde hendelser som om de skulle fortalt at de gikk på butikken! Vi er opplært i metoden til å speile barnet. For eksempel å si: «nå ser jeg du ble stille, hva tenker du nå?» Jeg prøver i alle fall, men det er lettere med de store som snakker mer med følelser.

Det at de yngste barna ikke viser så såre følelser gjør det vanskelig for A1 å speile dem. Hun synes det er lettere med eldre barn fordi de «snakker mer med følelser». Eldre barns kommunikasjon ligger nærmere en voksen måte å snakke på, og er derfor enklere å forstå for A1. De yngste barnas følelsesuttrykk kan være vanskeligere å forstå og dermed møte med speiling. I likhet med A1, sier også A2 at de yngste barna forteller uten å vise såre følelser. Imidlertid synes hun det er enklere å takle avhørene med de yngste nettopp fordi de viser lite følelser. Selv er hun heller ikke så følelsesmessig påkoblet med de yngste fordi hun må være så konsentrert på grunn av begrenset tid. Hun forteller:

Det er ikke så ofte vi ser så såre følelser hos de små. Nei, det er jo det også, men satt med ei jente på 19 år som fortalte så mye ... Da er det lettere å takle det med de små. De er mer flyktige, hopper fra det ene til det andre og er ikke i temaene så lenge av gangen. En er så konsentrert og fokusert med de yngste fordi en har begrenset tid og dermed er en ikke så følelsesmessig påkoblet.

A2 synes det er lettere å takle avhørene av de små barna som viser lite sårhet og hun er selv heller ikke så følelsesmessig påkoblet. At hun synes det er lettere å takle kan handle om at hun da i større grad distanserer seg fra innholdet som kommer frem og dermed beskytter seg selv for følelsesmessig påkjenning. Et spørsmål en kan stille seg er hva det betyr for barnets opplevelse av å bli møtt, forstått og ivaretatt under avhøret når følelsene kobles av fra avhørers side. Jeg forstår utfra avhørernes svar at det kan være store forskjeller i avhør av yngre og eldre barn. De yngste viser lite såre følelser når de forteller, samtidig kan det være vanskelig å tolke kroppsspråket deres. Å speile noe man ikke forstår, sier seg selv blir problematisk.

Funnene i dette temaet kan relateres til hovedtrekkene i Trygghets sirkelen som omhandler voksnes sensitivitet og evne til å imøtekomme barnets signaler og behov. Den evigvarende sirkelen mellom barnets signaler og omsorgsgiverens evne til «holding» og «respons» fører til at barnet utvikler trygghet (Hoffman et al., 2017). Selv om en avhører ikke skal fungere som en omsorgsperson for barnet i en avhørssituasjon, vil ansvaret for at barnet føler seg ivaretatt hvile på den voksne. I tillegg er det viktig å holde barnet i sitt «toleransevindue» gjennom følelsesregulering for å nå inn til barnet. Øvreeide (2009) sier at det i samtaler med barn er viktig å møte barnet med bekreftelse som er tilpasset barnets egen emosjonelle posisjon. Vi skal ikke overta barnets følelser, men vise at vi ser og bekrefter den andres følelser. Det er barnets opplevelse av følt umiddelbarhet fra den voksne som skaper emosjonell inntoning. Ved sterke følelser fra barn må vi gi signaler om at vi kan «romme» og håndtere dette uten at vi selv mister kontroll (Øvreeide, 2009).

At avhørerne finner det vanskelig å forstå hva barn signaliserer av følelser gjennom kroppsspråket kan føre til at barnet ikke opplever å få forventet «respons» på sine behov. Dette kan i følge trygghets sirkelen medføre utrygghet for barnet. Dersom barns signaler misforstås, som den ene rådgiveren peker på, kan barnet oppleve ikke bare manglende respons, men direkte feil respons i forhold til egne følelser. Med tanke på viktigheten av trygghet og å holde barn i «toleransevinduet» er det kanskje behov for mer kunnskap blant avhørere om barns kroppsspråk. Alle informantene opplever at rådgiverne er til god hjelp for avhørerne på dette feltet. Likevel vil det sannsynligvis være viktig at avhørerne også på selvstendig grunnlag klarer å forstå barnets signaler, ettersom det er de som er i direkte kommunikasjon med barnet.

4.2.4.3 Profesjonell omsorg

Dette temaet omhandler hvordan barnet emosjonelt blir bekreftet og møtt i avhøret. I et avhør står prinsippet om nøytralitet sterkt. Hvordan avhører har lov til å møte barna emosjonelt i kommunikasjonen er dermed begrenset. A2 sier:

Min jobb er å være objektiv og sjekke ut ulike hypoteser. Dersom jeg bare har en hypotese blir det veldig feil. Man går i modus og objektiviteten sikers av metoden. Vi har mye

evaluering. De banker på døra hvis det går helt skeis ... Det var smertefullt i starten å bli så mye evaluert, men en blir vant til det etterhvert.

A2 forteller om hvor viktig det er at hun forholder seg nøytral og objektiv i avhøret, og at dette sikres av metoden og de som følger med fra bisitterrommet. Hun forteller om smertefulle evalueringer. Det sier meg at det er strenge krav til å forholde seg nøytralt til hva barnet forteller og at juristen følger godt med for å unngå påvirkning av vitnet. Den objektiviteten avhørerne må ta utgangspunkt i, vil naturlig nok prege dem i hvor emosjonelt de kan kommunisere med barnet. Avhørerne forteller hvordan de finner balansegangen mellom å vise omsorg og samtidig bevare nøytraliteten. A1 forklarer:

Vi skal være relativt nøytrale slik at vi skal anerkjenne det de forteller med nikk og bekreftelse, men ikke for engasjert slik som å si at nå var du «sykt flink». En må være imøtekommende og positiv uansett hva de forteller om. Jeg vet hva jeg ikke skal gjøre. Vi må jo ikke lede de til å si ting, men det er oftere at de underrapporterer enn at de sier for mye -på generelt grunnlag.

A2 sier:

Det er litt vanskelig. En har lyst til å trøste noen ganger, som med egne barn. Men det er jo det å se og møte de på følelsene. Være så omsorgsfull jeg kan på en profesjonell måte. Jeg bekrefter at jeg ser at dette kan være vanskelig for barnet, men jeg gir ikke en klem. Den balansen går veldig greit.

Begge avhørerne forteller at de vet godt hva de kan og ikke kan gjøre. A1 sier at de kan bruke nikk og bekreftelse, men ikke være for engasjerte i tilbakemeldingene til barnet fordi det da kan bli ledende. Hun legger til at det generelt er mer vanlig at barna forteller for lite enn for mye. Med det forstår jeg at hun mener det er liten fare for at barna blir ledet/ påvirket til å fortelle, at de oftere holder igjen informasjon. A2 synes det kan være litt vanskelig å være så profesjonell, men er så omsorgsfull hun kan innenfor de gitte rammene. Hun bekrefter barnet ved å si at hun ser det er vanskelig, og hun synes balansen går greit. På spørsmål om hvorvidt emosjonell støtte kan føre til påvirkning og feilinformasjon fra barnet, er det ingen av informantene som mener dette er noe problem. R1 sier: «Det er ikke en veldig aktuell problemstilling. Det kan skje at du er så medfølende at du kan påvirke barnet. Men med den metoden vi bruker er ikke det et stort problem». R2 sier:

Det må jo være hvis politiet går inn og støtter eller underbygger på at en følelse er rett eller feil. For eksempel å si «Å da forstår jeg at du ble lei deg da moren din gjorde slik med deg!» Jeg har aldri opplevd at politiet svarer slik. Da er det mer nærliggende at et barn kan føle at døra gikk igjen, at barnet ikke blir møtt helt».

Svarene fra de to rådgiverne viser at emosjonell støtte ikke brukes på en måte som fører til ledelse eller påvirkning. R1 sier at dette sikres av metoden, og R2 har heller aldri opplevd at emosjonell støtte gis i forhold til innholdet i det barnet forteller. Hun legger til at det er mer nærliggende at barnet kan oppleve å ikke blir møtt helt.

Avhørernes nøytrale fremtoning i kommunikasjonen, kan av barn oppleves uvant og gjøre dem utrygg. I to ulike undersøkelser var det flere barn som opplevde det utrygt at avhørerne ikke viste noen følelser eller reaksjon på det de fortalte, og dette førte til at de holdt tilbake informasjon (Berget, 2018; Forandringsfabrikken, 2019). Dersom vi ser til trygghetssirkelen kan utryggheten mange av barna opplever ha sin grunn i at det de selv sender ut av signaler og informasjon ikke oppleves å bli tatt imot av mottakeren i stor nok grad. De opplever ikke nok «resonans», «aksept» og «respons» på sine utspill (Hoffman et al., 2017). De barna som får god informasjon og blir møtt av varme voksne klarer i større grad å fortelle om det vonde de har opplevd (Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, 2019). Informasjon i form av en metasamtale, eller en førsamtale der avhøreren forklarer hvordan kommunikasjonen i avhøret må være og hvorfor, kan kanskje skape trygghet for de barna som har forutsetninger for å forstå det. De yngste barna vil imidlertid ikke forstå en metasamtale fordi det blir for abstrakt, med tanke på de yngste barnas konkrete her-og-nå-språk (Gjems, 2016).

4.2.4.4 Bruk av pauser

Alle informantene forteller at pauser brukes for å anerkjenne barns følelser. R1 uttaler: *«Jo mer stresset barnet er, jo mer pauser trengs det»*. Når R1 sier dette, tror jeg hun tenker at barnet trenger pauser for å klare å roe ned følelsene sine. A1 forteller: *«Jeg prøver å anerkjenne det når de spør om pauser. Andre ganger må en bare snakke ferdig så kan vi ta pause etterpå, det er en balansegang. Jeg presser de ikke, men tar pauser. Det er ikke sikkert vi blir ferdige hvis barnet nekter å inn igjen»*. Det kan virke som A1 noen ganger opplever et etisk dilemma om hvorvidt hun

skal fortsette eller gi barnet pause når barnet ber om det. Ved å gi pause risikerer hun at barnet nekter å gå inn igjen og at de ikke blir ferdige, samtidig vil hun anerkjenne barnets ønske om pause. R1 snakker om det samme dilemmaet når hun sier: *«Hvis du bare viser omsorg for at det er vanskelig kommer du ingen vei. En må ta i betraktning hele omsorgsaspektet; Både behovet for å opplyse saken for å ta vare på barnet. På den andre siden ikke presse for hardt slik at det blir vanskelig å fortelle»*. R1 tar opp hvordan omsorgen for barnet kan ses på i et større perspektiv. Dersom avhører blir nødt til å presse barnet litt før hun gir en pause, er det av omsorg for barnets situasjon. Man ønsker at opplysningene skal komme frem for at barnet kan få det bedre. Likevel kan også det å presse barnet for hardt virke mot sin hensikt fordi det da kan bli vanskelig for barnet å fortelle.

A2 opplever på sin side at det kan være vanskelig å stoppe hvis man er nærme kjernen. Hun sier: *«Det er viktig å kunne stoppe i tide. Hvis en er veldig nærme kjernen, så kan det være vanskelig å fange opp signalene på at barnet trenger en pause fordi man blir så ivrig»*. Et ønske om å få barnet til å fortelle er felles for begge avhørerne. For A2 kan dette føre til at hun blir så engasjert at hun ikke ser barnets signaler om behovet for en pause. Å «ta pause i rommet» er også noe tre av informantene nevner som et alternativ til fysisk pause ut fra rommet. R1 forklarer det slik:

Du må «ta pause i rommet». Når barnet blir for urolig og avbryter/avleder må en gå litt bort fra det ubehagelige for så å nærme seg det igjen. Eventuelt kan de regulere seg ved å bruke kitt. De skal ikke lage ting, men for eksempel rulle pølse, fram og tilbake. Det blir en pause uten å ta fysisk pause.

Pause i rommet som R1 beskriver tenker jeg vil være avhengig av at avhøreren forstår signalene fra barnet. Når barnet signaliserer med urolig atferd og avledelse fra temaet at dette blir for mye, må den voksne ta hensyn og la barnet få en pause. Hun sier også at å bruke kitt kan virke følelsesregulerende og fungere som en pause i rommet. R2 sier også om pause i rommet:

Hvis barnet skifter spor er det viktig at avhører er sensitiv slik at en går bort litt fra «flammen» en stund, fordi det blir for vanskelig akkurat der og da. Det er viktig å skille mellom hva som er ukonsentrasjon og hva som er avsporing på grunn av for overveldende følelser. Avhørerne er flinke til å være sensitive.

R2 roser avhørerne og sier de er flinke til å være sensitive. Til tross for dette har begge avhørerne uttalt at de synes det kan være vanskelig å tolke barnas signaler, som tidligere nevnt. R1 sier om den jobben avhørerne har: *«Det er ekstremt krevende! Avhørerne sitter med alle opplysningene og metodikken de skal gjennom. Det er mange elementer å holde styr på. Pluss den kognitive biten. Også skal du følge lille Per»*. R1 ser at avhørerne har mye å holde styr på i avhøret, og at det er krevende for dem. Når hun til slutt sier «også skal du følge lille Per» virker det som hun forstår at det kan være vanskelig å være sensitiv når det er så mange elementer de må passe på.

Informantene forteller at pauser brukes for å anerkjenne barns følelser. Ved bruk av pauser får barnet anledning til å regulere sine følelser sammen med trygghetspersonen som «den trygge havn», jamfør trygghetssirkelen (Hoffman et al., 2017). Så lenge avhørerne ikke har anledning gjennom metoden til å gi omsorg i den grad barnet har behov for, vil bruk av pauser være viktig for barnets trygghet dersom man ser til trygghetssirkelen. Om barnet er stresset og dermed i sirkelens nedre del, kan han/hun sammen med trygghetspersonen få sine følelser regulert gjennom «holding». Når barnet er kommet opp i sirkelen, kan trygghetspersonen støtte barnet i lek og utforskning på lekerommet. Etter pausen kan en dermed se for seg at barnet i større grad vil befinne seg i sirkelens øvre del. I noen grad brukes også «pause i rommet» ved at avhører går bort fra det vanskelige temaet for en stund. Ved bruk av «pause i rommet» forteller informantene at det noen ganger brukes modellkitt for å regulere følelser og kroppslig stress. Dette viser en anerkjennelse av at barnets følelser ofte uttrykkes gjennom kroppen og at barnet kan roe seg ved slik stimulering. Avhøreren leser barnets signaler og tilbyr pause fra det vanskelige med modellkitt for å regulere barnet tilbake til sitt «toleransevindu». Alle former for pauser ser dermed ut til å virke følelsesregulerende både i følge informantene og teorien.

Forskning har vist at emosjonell støtte gjennom avhøret kan føre til at barn i større grad åpner seg og avdekker vold og seksuelle overgrep, og at dette er spesielt viktig for de yngste barna fordi de som regel er mest motvillige til å fortelle (Ahern et al., 2019). Det informantene forteller om vansker med å forstå barns kroppsspråk og den begrensede responsen de har mulighet til å gi kan tenkes å gå ut over graden av emosjonell støtte som gis. Dette kan dermed påvirke hvor mye små barn åpner seg og forteller i avhør. Ved bruk av hyppige pauser kan barna likevel få nødvendig følelsesregulering slik at deres behov for trygghet kan ivaretas.

4.3 Oppsummering

I dette kapitlet ble empiriske funn fremstilt i en narrativ fremstilling og drøftet disse opp mot teori og tidligere forskning. Hovedkategoriene var «Tilpasning til det enkelte barn» og «Trygghet». Resultatet viste at informantene mener det er viktig å tilpasse avhøret etter barnets konsentrasjonstid, språk og kognitive utvikling, og hvilke hjelpemidler som kan være nyttige å bruke. Sekvensielle avhør gjør slike tilpasninger mulig. Tilpasning er viktig for å frembringe informasjon fra barnet, og at det som kommer frem av opplysninger er riktig. Tre av informantene er usikre på om det settes av nok tid til det enkelte barn. Informantene mener også at trygghet er essensielt for hvor mye barnet klarte å åpne seg og fortelle i avhøret. Ulike sider ved trygghet som ble omtalt var informasjon og forberedelse, relasjonsbygging, trygghet i avhørsrommet og emosjonell trygghet under avhøret. Resultatet viste at det er rom for ytterligere tilrettelegging for trygghet

5.0 Avslutning

Utgangspunktet for denne studien var å finne ut hvilke faktorer i avhørssituasjonen som kunne bidra til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for. Følgende forskningsspørsmål er blitt belyst:

- *Hvilken betydning har de metodiske tilpasningene som gjøres ved avhør av førskolebarn?*
- *I hvilken grad legges det vekt på barns behov for trygghet?*
- *Hvordan blir de yngste barnas følelses- uttrykk forstått og ivaretatt under avhøret?*

Gjennom analyse av kvalitative forskningsintervjuer med fire informanter har jeg løftet frem deres subjektive opplevelser og erfaringer omkring temaer knyttet til problemstillingen. I lys av tidligere forskning og teori, med trygghets sirkelen som hovedteori, ble funnene drøftet. En oppsummering av studiens resultater og implikasjoner for praksis presenteres i det følgende med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene. Deretter følger en refleksjon rundt resultatene i et større perspektiv.

5.1 Oppsummering av resultatene og implikasjoner for praksis

En oppsummering av resultatene organiseres utfra hvert forskningsspørsmål med hensikt å konkludere hvorvidt disse er besvart. I slutten av hvert delkapittel foreslås implikasjoner for praksis på bakgrunn av resultatene.

5.1.1 Hvilken betydning har de metodiske tilpasningene som gjøres ved avhør av førskolebarn?

Å treffe med riktig kommunikasjon og tilrettelegging i forhold til det enkelte barns forutsetninger er noe informantene løfter frem som svært betydningsfullt for å få barn til å fortelle, og for at informasjonen fra barnet blir pålitelig. Derfor er de metodiske tilpasningene som gjøres så viktige. Metoden Sekvensielle avhør gir ifølge informantene rom for godt tverrfaglig samarbeid i forkant av avhøret og i pausene, slik at strategien kan legges opp tilpasset det enkelte barn. Den første sekvensen pekes på som svært betydningsfull i henhold til å kartlegge barnets fungering. Flere forhold blir kartlagt i den første sekvensen som barnets språklig og kognitiv fungering, konsentrasjonstid, psykologiske behov og hvordan bruk av hjelpemidler fungerer. Kort

konsentrasjonsspenn hos førskolebarn fører til at tiden i hver sekvens ofte må justeres ned, noe som kan føre til tidspress for avhørerne. Tre av informantene er usikre på om tiden som totalt settes av til avhør av det enkelte barn er tilstrekkelig. En av informantene mener at flere barn burde kommet tilbake enn hva som er dagens praksis. Språklig støtte i form av konkrete spørsmål er nødvendig fordi det er vanskelig for de yngste å fortelle fritt utfra åpne spørsmål. Hjelpemidler kan også støtte barnet til å fortelle. Informantene nevner flere formål for bruken: Motivasjon til å gå inn i rommet, kartlegging av språk, konkretisering/ hjelp til å fortelle, og følelsesregulering. Informantene sier at de er avhengige av å foreta kartleggingen selv, da det ofte fremkommer feil eller ulik vurdering fra barnehagen i forhold til hva de selv ser. To av informantene sier at barn som kommer til barnehuset ofte fungerer på et lavere nivå enn jevnaldrende og uttrykker frustrasjon over at rettssystemet ofte har manglende kunnskap om barns fungering. Utfordringene informantene opplevde i samarbeidet med både barnehager og rettssystemet tilsier at det er rom for forbedringer.

Implikasjoner for praksis kan være tettere samarbeid mellom barnehage og barnehus. Ved innhenting av opplysninger fra barnehagen bør tydelig kommunikasjon vektlegges angående hvilket innhold som legges i begrepene det snakkes om. Dersom barnehuset ønsker mer nøyaktig kartlegging fra barnehagen bør rutinene endres slik at dette ikke tas pr telefon basert på «synsing» av den ansatte, slik praksisen er i dag. Kontekstuelle forhold bør også tas hensyn til angående vurdering av barns fungering. Frustrasjonen over lite kunnskap om barns fungering i rettssystemet tilsier et tettere samarbeid og kunnskapsoverføring om barns fungering mellom barnehusene og rettssystemet. Eventuelt kan slik kunnskap legges mer vekt på i juristutdanningen. Økt kunnskap om barns fungering i rettssystemet kan også føre til større forståelse for at noen barn trenger mer tid og at flere barn burde kommet tilbake enn hva som er tilfellet i dag.

5.1.2 I hvilken grad legges det vekt på barns behov for trygghet?

Trygghet er en faktor som informantene mener er svært betydningsfull for hvor mye barnet avdekker. Imidlertid viser funnene at mye kan forbedres med tanke på tilrettelegging for barns trygghet. Avhørerne bruker lang tid på å forberede trygghetspersonen slik at denne skal fungere som en trygghet for barnet. Det legges også stor vekt på at informasjon skaper trygghet. Barnet skal få vite at det er politiet han/hun skal snakke med. Likevel legges det tydelige føringer for hva

trygghetspersonen kan gi av informasjon til barnet ved forberedelse. Dersom barnet opplever å ikke få konkrete svar på hva som skal skje og hvorfor, kan det skape usikkerhet og utrygghet. Informantene fremhever at relasjonsbygging mellom avhører og barn er av vesentlig betydning for om barnet åpner seg og forteller i avhøret. Likevel settes det av kort tid til relasjonsbygging i forkant av avhøret. Informantene viser samtidig til fleksibilitet og at det settes av mer tid til trygghet dersom det er nødvendig. Angående trygghet i avhørsrommet søkes det unngått at barnet har med seg trygghetspersonen eller en leke/ bamse i avhørsrommet av hensyn til eventuell påvirkning og at det skaper uro i kommunikasjonen. Med tanke på den korte tiden som settes av til å bli trygg på avhører i forkant av avhøret, kan en tenke seg at det for mange barn kan oppleves utrygt å gå inn i rommet uten trygghetspersonen.

Implikasjoner for praksis er at trygghetspersonen bør kunne gi mer konkret informasjon til barnet i forberedelsesfasen. Mer tid til relasjonsbygging mellom avhører og barn i forkant av avhøret gjennom lek og triangulering med trygghetspersonen kan føre til større grad av relasjonell trygghet for barnet. Trygghet i avhørsrommet kan forsterkes ved at barnet selv får valget om å ha med trygghetspersonen inn i den første sekvensen med mål om opplevd kontroll over situasjonen. På den måten kan barnet erfare trygghet nok i første sekvens slik at neste sekvens, når selve saken skal behandles, kan gjennomføres alene. To førstesekvenser kan i større grad tas i bruk, ettersom informantene viste til økt grad av trygghet ved slik gjennomføring.

5.1.3 Hvordan blir de yngste barnas følelses-uttrykk forstått og ivaretatt under avhøret?

De yngste barnas følelsesuttrykk blir i mindre grad forstått og ivaretatt av avhører, men de hyppige pausene kompenserer noe for dette ved at trygghetspersonen kan regulere barnet. Avhørerne hevder at de yngste barna ikke viser så såre følelser i avhør som eldre barn og at det kan være vanskelig å forstå hva de uttrykker gjennom kroppsspråket. Den ene rådgiveren etterlyser mer kunnskap og kompetanse om barns kroppsspråk, og at dette er spesielt viktig i forhold til de yngste barna som har begrensninger i det verbale språket. Dersom avhøreren ikke forstår barnets signaler på følelser og behov, vil det være vanskelig å speile og bekrefte disse, noe som kan føre til emosjonell utrygghet for barnet. Avhørerne forteller at de heller ikke har mulighet til å vise så mye omsorg av hensyn til nøytralitetsprinsippet. Dersom barnet forventer en respons

som han/hun opplever å ikke få, kan det føre til utrygghet. Den ene rådgiveren sier at det er oftere at barnet opplever å ikke bli møtt enn at det gis for mye emosjonell støtte. Informantene forteller at det i hovedsak brukes pauser for å anerkjenne barns følelser. Fra et trygghetsperspektiv er det gunstig for barnet å få hyppige pauser der følelser og behov kan dekkes av trygghetspersonen, ettersom avhører ikke i tilstrekkelig grad har mulighet til å møte disse.

Implikasjoner for praksis kan være mer fokus på og kunnskap om kroppsspråk og kroppsløsning for at de yngste barna i større grad kan bli forstått og bekreftet på sine følelser. Et større fokus kan også rettes mot hvordan man kan gi emosjonell støtte samtidig som man er nøytral, for at barn i størst mulig grad skal oppleve å bli møtt og ivaretatt under avhøret.

5.2 Refleksjoner

I denne forskningsprosessen har jeg dykket inn i en verden jeg kjente lite til fra før. Det har vært spennende og jeg har fått ny kunnskap om hva avhørere og rådgivere står i når førskolebarn kommer til avhør. Ved at informantene representerte to ulike profesjoner fikk jeg frem noen nyanser i enkelte svar. Rådgiverne fremsto da som mer barnefaglig sentrerte, mens avhørerne noe mer tekniske og resultatorienterte. Det var ikke så uventet, med tanke på den ulike bakgrunnen de har. Likevel opplevde jeg at de jevnt over var veldig samstemte, og det kom frem at samarbeidet dem imellom fungerte godt. Jeg har forstått mer av hva som er viktig for dem og hvilke utfordringer de møter. Min erfaring med og kunnskap om førskolebarn fra barnehagen har naturlig nok fungert som et bakteppe i hvordan jeg forstår barns behov også i en avhørssituasjon. Det har sannsynligvis farget noen av valgene jeg har tatt, blant annet ved å bruke trygghets sirkelen som hovedteori. Likevel har jeg forsøkt å ha et åpent og nøytralt sinn i møtet med informasjonen som kom frem av intervjuene.

Etter hva jeg forstår er informantenes arbeid med barneavhør preget av at de må forholde seg til to ulike perspektiver, det juridiske og det barnefaglige. I noen tilfeller kan disse perspektivene være motstridende. Strengt juridiske krav og rettssikkerhet kan i noen tilfeller sette begrensninger for barnets trygghet. Blant annet kom det frem at trygghetspersonen ikke kan gi barnet konkret informasjon om hvorfor de skal til politiet og snakke om mamma og pappa. Dette kan skape forvirring og usikkerhet. Risikoen for påvirkning av vitnet legges dermed mer vekt på enn barnets behov for å forstå hva som skjer, slik praksisen beskrives av informantene. En eventuell påvirkning

av vitnet var også begrunnelsen til at man unngikk at barnet fikk ha med seg trygghetspersonen inn i avhørsrommet, i tillegg til at kommunikasjonen kunne bli forstyrret. Barnets trygghet ser dermed ut til å komme i andre rekke.

Kort tid til å bygge tillit i forkant av avhøret kombinert med en tilsynelatende vektlegging av kartlegging framfor kontaktetablering i første sekvens, var også noe jeg ble oppmerksom på. Tidspress og nødvendigheten av å gjøre egne kartlegginger kan være medvirkende årsaker. Formålet med kartlegging var i følge informantene å kunne tilpasse avhøret til det enkelte barn med tanke på språk/ kognitiv utvikling, tid og hjelpemidler. Dette ble gjort både med den hensikt at barnet skulle ha de beste forutsetninger for å fortelle, men også for å sikre at riktig og pålitelig informasjon kom frem. Kartleggingen kan dermed sees på som viktig både i forhold til det barnefaglige og det juridiske perspektivet. Likevel kan en praksis der kontaktetablering med barnet ser ut til å være mindre viktig være medvirkende til at barnet ikke opplever den tryggheten som kunne oppstått dersom det ble satt av mer tid til «ren kontaktetablering».

I kommunikasjonen mellom avhører og barn må avhører forholde seg nøytralt til det barnet forteller for å unngå påvirkning, noe som er viktig fordi barn er suggestible. Likevel kan det oppleves uvant og utrygt for et barn å ikke få forventet respons på det som fortelles. I følge den ene rådgiveren var det oftere at barn opplevde å ikke bli møtt, enn at det ble gitt for mye emosjonell støtte. Jeg undres om fokuset på rettssikkerheten i noen tilfeller kan være for stort og at avhørerne er for mye bundet av juridiske hensyn i kommunikasjonen med de yngste. Selv om informantene er fleksible og så barnesentrerte de kan innenfor rammene de har, viser alle disse eksemplene hvordan barnefaglige hensyn som trygghet ofte kommer til kort i forhold til det juridiske prinsippet om rettssikkerhet. Dette er viktig å rette søkelys på, med tanke på hvor sentralt trygghet er for å få de yngste barna til å åpne seg og fortelle om vold eller seksuelle overgrep.

Litteraturliste

- Ahern, E. C., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Blasbalg, U., & Karni-Visel, Y. (2019). Examining reluctance and emotional support in forensic interviews with child victims of substantiated physical abuse. *Applied Developmental Science, 23*(3), 227-238. doi:10.1080/10888691.2017.1387057
- Berget, G. (2018). "Hvem skal jeg snakke sant for?" Opplevelsen av avhør på Statens barnehus, og tiden etterpå. In.
- Christianson, S. Å., Azad, A., Leander, L., & Selenius, H. (2013). Children as Witnesses to Homicidal Violence: What They Remember and Report. *Psychiatry, Psychology and Law, 20*(3), 366-383. doi:10.1080/13218719.2012.692930
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice, 39*(3), 124-130.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Davik, T. (2019). "Det er jo vanskelig nok med voksne" En studie om dommeres bevisvurdering i saker om vold og seksuelle overgrep hvor barn i førskolealder er fornærmet eller vitner.
- Davik, T., & Langballe, Å. (2013). «Du får bare gjøre så godt du kan» – utfordringer og dilemmaer ved avhør av barn i førskolealder. *Lov og Rett*(01), 3-20.
- Denzin, N. K. (2001). The reflexive interview and a performative social science. *Qualitative research, 1*(1), 23-46.
- Dønnestad, E. (2017). Trygghetsbygging. *RVTS Sør*. Retrieved from <https://rvtssor.no/aktuelt/47/trygghetsbygging/>
- Faller, K. C., Cordisco-Steele, L., & Nelson-Gardell, D. (2010). Allegations of Sexual Abuse of a Child: What to Do When a Single Forensic Interview Isn't Enough. *Journal of Child Sexual Abuse, 19*(5), 572-589. doi:10.1080/10538712.2010.511985
- Forandringsfabrikken. (2019). *Rett og sikkert: Om anmeldelse, avhør i barnehus og rettsak Fra unge som har opplevd vold eller overgrep*. Retrieved from <https://www.forandringsfabrikken.no/files/Rett-og-sikkert-for-oss-uten-bilder-Forandringsfabrikken-Kunnskapscenter-2019.pdf>
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler : å ta barn på alvor* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner : en empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør : utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. (no. 27). Institutt for spesialpedagogikk, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo Unipub, Oslo.
- Gjems, L. (2016). *Barnehagens arbeid med tidlig litterasitet - på barns vilkår*. Bergen: Fagbokforl.
- Hafstad, G. S., & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten*. Retrieved from <http://tidliginnsats.forebygging.no/Global/NKVTS%20Rapport%204-19.pdf>
- Helmikstøl, Ø. (2018). Leder verdens største studie av barneavhør. *Psykologitidsskriftet*. Retrieved from <https://psykologitidsskriftet.no/na/2018/04/leder-verdens-storste-studie-av-barneavhor>
- Hershkowitz, I., Orbach, Y., Lamb, M. E., Sternberg, K. J., & Horowitz, D. (2006). Dynamics of forensic interviews with suspected abuse victims who do not disclose abuse. *Child Abuse & Neglect, 30*(7), 753-769. doi:10.1016/j.chiabu.2005.10.016

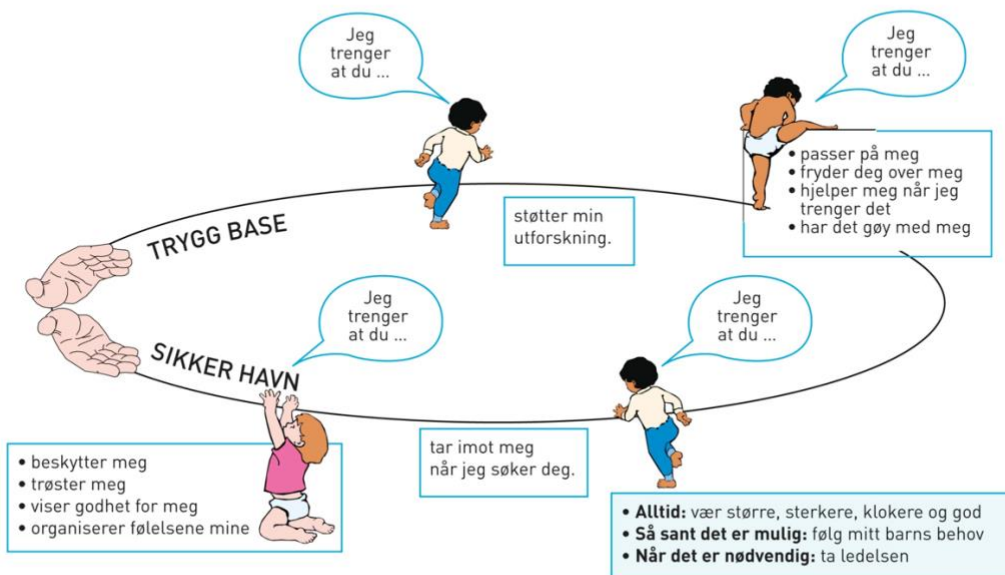
- Hoffman, K., Cooper, G., Powell, B., Benton, C. M., Jahr, M.-C., Siegel, D. J., . . . Torsteinson, S. (2017). *Trygge barn : hvordan trygghets sirkelen for foreldre kan bidra til å fremme barns tilknytning, emosjonelle motstandskraft og frihet til å utforske*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Katz, C., Hershkowitz, I., Malloy, L. C., Lamb, M. E., Atabaki, A., & Spindler, S. (2012). Non-verbal behavior of children who disclose or do not disclose child abuse in investigative interviews. *Child Abuse & Neglect*, 36(1), 12-20. doi:10.1016/j.chiabu.2011.08.006
- Kleven, T. A., & Hjordemaal, F. (2018). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode : en hjelp til kritisk tolking og vurdering* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for Barnehagen*. Retrieved from <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for norsk psykologforening (online)*. 7: 2007, 868-877.
- Langballe, Å., & Davik, T. (2017). Sequential interviews with preschool children in Norwegian barnahus. In *Collaborating Against Child Abuse* (pp. 165-183): Palgrave Macmillan, Cham.
- Leander, L. (2010). Police interviews with child sexual abuse victims: Patterns of reporting, avoidance and denial. *Child Abuse & Neglect*, 34(3), 192-205. doi:10.1016/j.chiabu.2009.09.011
- Leander, L., Christianson, S. Å., & Granhag, P. A. (2007). A sexual abuse case study: Children's memories and reports. *Psychiatry, Psychology and Law*, 14(1), 120-129. doi:10.1375/pplt.14.1.120
- Leichtman, M. D., & Ceci, S. J. (1995). The effects of stereotypes and suggestions on preschoolers' reports. *Developmental Psychology*, 31(4), 568.
- Lewy, J., Cyr, M., & Dion, J. (2015). Impact of interviewers' supportive comments and children's reluctance to cooperate during sexual abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 43, 112-122.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. (1985). *Qualitative inquiry*. Thousand Oaks, CA.
- Magnussen, S. (2017). *Vitnep psykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt.
- Magnusson, M., Ernberg, E., & Landström, S. (2017). Preschoolers' disclosures of child sexual abuse: Examining corroborated cases from Swedish courts. *Child Abuse & Neglect*, 70, 199-209. doi:10.1016/j.chiabu.2017.05.018
- Martinsen, J. T. (2017). Barns erfaringer med Statens barnehus : en kvalitativ studie. In *Children's experience with Statens barnehus : a qualitative study*: Nord universitet.
- Maslow, A., & Lewis, K. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14, 987.
- Myhre, M. C., Syringen, F., & Augusti, E.-M. (2019). Kapittel 15. Helse hos barn som kommer til Statens Barnehus. In *Vold i nære relasjoner* (pp. 270-286): Universitetsforlaget.
- Newlin, C., Steele, L. C., Chamberlin, A., Anderson, J., Kenniston, J., Russell, A., . . . Vaughan-Eden, V. (2015). *Child forensic interviewing: Best practices*: US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*: Universitetsforlaget.
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer : regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforl.
- Olsson, A.-M. E., & Kläfverud, M. (2017). *To become summoned to Barnahus: children's perspectives*.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*: SAGE Publications, inc.

- Politidirektoratet. (2018). *Statens barnehus Årsrapport 2018*. Retrieved from <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf>
- Polkinghorne, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In *Existential-phenomenological perspectives in psychology* (pp. 41-60): Springer.
- Powell, B., & Zeanah, C. H. (2014). *The circle of security intervention : enhancing attachment in early parent-child relationships*. New York: Guilford Press.
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2011). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*: sage.
- Schreiber, N., Bellah, L. D., Martinez, Y., McLaurin, K. A., Strok, R., Garven, S., & Wood, J. M. (2006). Suggestive interviewing in the McMartin Preschool and Kelly Michaels daycare abuse cases: A case study. *Social Influence, 1*(1), 16-47. doi:10.1080/15534510500361739
- Sellerberg, A.-M., & Fangen, K. (2011). *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Silverman, D. (2015). *Interpreting qualitative data*: Sage.
- Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J., & Pallesen, S. (2017). Hvorfor tar det så lang tid å fortelle om seksuelle overgrep? *Tidsskrift for Norsk psykologforening, 54*(2), 204-208.
- Sørli, K. K., Elin. (2013). Tilknytning og læring - klinisk pedagogiske perspektiver. *Tidsskriftet Spesialpedagogikk, 78*(1).
- Teoh, Y.-S., & Lamb, M. E. (2010). Preparing Children for Investigative Interviews: Rapport-Building, Instruction, and Evaluation. *Applied Developmental Science, 14*(3), 154-163. doi:10.1080/10888691.2010.494463
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (5. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Tilrettelagte avhør, F. (2015). *Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner*. Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-09-24-1098>
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vygotskij, L. S. (2001). *Tenkning og tale*: Gyldendal akademisk.
- Øvreide, H. (2009). *Samtaler med barn*: Høyskoleforlaget.

Vedlegg 1: Trygghets sirkelen

Trygghets sirkelen

Foreldre med fokus på barnets behov

© 2000 Cooper, Hoffman, Marvin, & Powell

Vedlegg 2: Intervjuguide for avhørere¹

Intervjuguide for avhørere.

Tema: Tilrettelagte avhør av barn i førskolealder ved mistanke om vold og/eller seksuelle overgrep.

Innledning:

- Presentere meg og mitt prosjekt
- Takke for deltakelse
- Minne om taushetsplikten

Bakgrunnsspørsmål

- Hvor lenge har du jobbet som avhører?
- Hva er din utdannelse?
- Hvilken alderskategori er du i: 20-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-69?
- Ca hvor mange avhør har du gjort av barn i førskolealder?

Betydningen av metodiske tilpasninger

- Hvilke utfordringer møter du når de yngste barna skal avhøres?
- Hvilke metodiske tilpasninger er nødvendig å gjøre for å møte barnets utviklingsnivå språklig og kognitivt?
- Åpne spørsmål, og at barn forteller fritt regnes som det mest pålitelige. Hvordan klarer du å tilpasse måten å spørre på uten at det fører til økt grad av ledende spørsmål?
- Hvordan opplever du at de yngste barna reagerer på «den voksne settingen» det er å sitte stille på en stol og snakke med en avhører?
- I hvilken grad brukes hjelpemidler som tegnesaker eller andre ting i avhør av førskolebarn og hvordan opplever du at det fungerer?
- Etter din erfaring, hvordan fungerer modellen «sekvensielle avhør» for førskolebarn?
- Opplever du at det settes av nok tid til det enkelte barn?
- **I hvilken grad tenker du at adekvat tilpasning i avhørets metode, form og tidsbruk er avgjørende for hvor mye barnet åpner seg og fortelle?**

Betydningen av relasjonsbygging mellom avhører og barn

- Hvilke egenskaper bør etterforskere som skal avhøre små barn ha?
- Første fase av et avhør er satt av til kontaktetablering og oppbygning av en relasjon til barnet. I hvilken grad jobber du i tillegg med dette i forkant av avhør?
- Hvor mye tid er det evt. satt av til dette i forkant av avhøret?

¹ Intervjuguide for rådgivere er nesten identisk og legges derfor ikke ved

- Er det nok tid etter din mening?
- Hvem tar imot barnet når han/hun kommer til barnehuset?
- I hvilken grad opplever du relasjonsbygging med barnet som viktig?
- Hvordan jobber du med relasjonsbygging i første fase av avhøret?
- **Hvilken betydning kan relasjonsbygging i forkant og i første fase av avhøret ha for hvor mye barnet åpner seg og forteller?**

Betydningen av å vise omsorg og anerkjennelse under avhøret

- I hvilken grad viser du omsorg og anerkjennelse av barnets følelser under avhøret?
- I hvilken grad tenker du at emosjonell støtte kan føre til påvirkning og feilinformasjon fra barnet?
- Små barn viser ofte følelser gjennom kroppsspråk. I hvilken grad opplever du at du klarer å lese det dersom barn gjennom kroppsspråk uttrykker ubehag i avhørssituasjonen?
 - Hvordan møter du barns ubehag uttrykt gjennom kroppsspråk?
- **I hvilken grad opplever du at emosjonell støtte og anerkjennelse av barnets følelser underveis i avhøret er viktig for hvor mye barnet forteller?**

Betydningen av trygghet i avhørsrommet

- Barn som har vært i avhør har beskrevet avhørsrommet som «kaldt, formelt, lite koselig, trangt, mørkt og utrygt». Hva er grunnen til at avhørsrommet er innredet som det er?
 - Hvordan reagerer førskolebarn vanligvis på å gå inn i avhørsrommet?
- Hvordan ivaretas førskolebarns behov for trygghet under avhøret?
 - Får de ha med seg en trygg person eller egen bamse?
- **Hvilken betydning har det at barnet føler seg trygg i avhørsrommet for hvor mye barnet forteller, tror du?**

Oppsummering

- Av alle forhold vi har snakket om:
 - Tilrettelegging i avhørets metode, form og tid
 - Relasjonen mellom barn og avhører
 - Opplevelse av omsorg og anerkjennelse under avhøret
 - Trygghet i avhørsrommet
 Hva tror du er det aller viktigste for at de yngste barna åpner seg og forteller i avhør?
- **Hvilke andre faktorer mener du kan være avgjørende for om førskolebarn forteller eller tier i avhør?**

Vedlegg 3: Informasjonsskriv for rådgivere²

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn i førskolealder, med fokus på avhør”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse hvilke faktorer som kan bidra til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep i avhør. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektets formål er økt kunnskap om hvordan avhørssituasjonen best kan tilrettelegges for at førskolebarn våger å fortelle om vold og seksuelle overgrep de har vært utsatt for. Jeg ønsker å intervju personer som er ansatt på et av Statens Barnehus, og som har observert avhør av barn. Informasjonen som kommer frem i intervjuene vil være avgjørende for å kunne analysere følgende problemstilling;

Hvilke faktorer ved avhørssituasjonen kan bidra til at førskolebarn åpner seg og forteller om vold og seksuelle overgrep?

Forskningen gjøres i forbindelse med min masteroppgave i studiet «Master i Pedagogikk, fordypning i spesialpedagogikk, ved USN.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju deg, da du er ansatt på et av Statens Barnehus og dermed har kunnskap om og erfaring med temaet jeg forsker på. Din leder stiller seg positivt til at ansatte kan delta i forskning, og derfor mottar du denne forespørselen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at jeg får intervju deg. Intervjuet vil ta ca en time. Jeg vil spørre deg om din utdanning og hvor lenge du har arbeidet på barnehuset, samt plassere deg i en alderskategori. Under intervjuet vil jeg ikke bruke lydopptak, men skrive notater.

Spørsmålene vil være i følgende kategorier:

- Betydningen av adekvat tilpasning i avhørets form og metode for de yngste barna.
- Betydningen av kontaktetablering og relasjon mellom avhører og barn.
- Betydningen av hvordan barnets følelser og behov blir ivaretatt under avhøret.
- Betydning av trygghet i avhørsrommet.

² Informasjonsskriv til avhørere er nesten identisk og legges derfor ikke ved

Jeg er ikke ute etter opplysninger om saker eller tredjepersoner, men generelle erfaringer og dine meninger. Det er viktig at taushetsplikten overholdes. Du vil få tilbud om å lese gjennom intervjuet når det er renskrevet, slik at eventuelle misforståelser kan rettes opp i. I tillegg til ansatte på Statens Barnehus, vil jeg også intervju avhørere om de samme temaene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun min veileder, Kaare Torgny Pettersen fra USN, som vil ha tilgang til opplysningene i tillegg til meg selv.
- Navnet ditt vil kun stå på dette samtykkeskjemaet, i form av din signatur. Samtykkeskjemaet og dine kontaktopplysninger vil oppbevares innelåst og adskilt fra øvrig data.

Deltakere i prosjektet vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06. 2020. Alle opplysninger om deg vil slettes ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sørøst-Norge ved Kaare Torgny Pettersen, Professor ved Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, institutt for pedagogikk.
Kaare.torgny.pettersen@usn.no
- Student: Cathrine.larssaether@gmail.com
- Vårt personvernombud: Paal Are Solberg, personvernombud ved USN:
Paal.A.Solberg@usn.no

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvern@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Kaare Torgny Pettersen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Cathrine Lasseter

Eventuelt student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn i førskolealder, med fokus på avhør», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 01.06.20

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Svar fra NSD (Sendes i eget vedlegg)